

Міністерство освіти і науки України

Херсонський державний університет

Факультет бізнесу і права

МАТЕРІАЛИ

VIII Студентської науково-практичної конференції

«СУЧАСНА ЕКОНОМІКА ТА ПРАВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

м. Івано-Франківськ

2024

УДК 330.34:332.135 (477)

Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету (протокол від 26 квітня 2024 р. № 15)

Редакційна колегія:

Соловійов А.І. – декан факультету бізнеса і права, д.е.н., професор кафедри економіки, менеджменту та адміністрування;

Ушкаренко Ю.В. – завідувачка кафедри економіки, менеджменту та адміністрування, д.е.н., професор;

Петренко В.С. – завідувачка кафедри фінансів, обліку та підприємництва д.е.н., доцент;

Гавловська А.О. – завідувачка кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, к.ю.н., доцент;

Бурак В.Г. – в.о. завідувача кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, д.п.н., доцент;

Тюхтенко Н.А. – д.е.н., професор кафедри економіки, менеджменту та адміністрування;

Стратонов В.М. – д.ю.н., професор кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності;

Мохненко А.С. – д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку та підприємництва.

Упорядник:

Адвокатова Н.О. – к.е.н., доцентка кафедри економіки, менеджменту та адміністрування

Рецензенти:

1. **Ломачинська І.А.**, д.е.н., доцент, завідувачка кафедри економіки та підприємництва Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
2. **Маргасова В.Г.**, д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Національного університету «Чернігівська політехніка».

СУЧАСНА ЕКОНОМІКА ТА ПРАВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ : матеріали VIII Студентської науково-практичної конференції (29 березня 2024 р.) / за ред. д.е.н., проф. Соловійова А.І. Івано-Франківськ : ХДУ, 2024. 163 с.

УДК 330.34:332.135 (477)

©ХДУ, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ		
Барабаш Р.Я., науковий керівник: д.е.н., професорка Тюхтенко Н.А.	ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФАНДРАЙЗИНГУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	8
Жомір Г.В., науковий керівник: к.е.н., доцентка Адвокатова Н.О.	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА УСТАНОВ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ	11
Крючок М.В., науковий керівник: к.е.н., ст. викладачка Чмут А.В.	СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ	14
Лавроненко В.О., науковий керівник: к.е.н., ст. викладачка Чмут А.В.	ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ЛОГІСТИКИ	16
Леснічук Є.О., науковий керівник: к.е.н., доцентка Адвокатова Н.О.	УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	19
Литвиненко Л.О., науковий керівник: д.е.н., професорка Ушкаренко Ю.В.	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА	25
Магас Я.В., науковий керівник: д.е.н., професор Соловйов А.І.	ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	28
Носевич А.С., науковий керівник: к.е.н., доцентка Адвокатова Н.О.	АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ, ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ	31
Павлик Ю. А. науковий керівник: д.е.н., професор Соловйов А.І.	АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ	35
Казакова А.Ю. науковий керівник: д.е.н., професор	ІННОВАЦІЙНА ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	39

Мохненко А.С.		
Чихун Т.В., науковий керівник: к.е.н, доцентка Адвокатова Н.О.	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	41
Пулинець Н., науковий керівник: к.е.н., доцентка Адвокатова Н.О.	СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	44
Романчук О.С., науковий керівник: д.е.н., професорка Ушкаренко Ю.В.	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В УМОВАХ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ РИНКІВ ЄС	47
Шевкун Д. А., науковий керівник: к.е.н. ст. викладачка Чмут А.В.	ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ	50
Срібна Є.В., науковий керівник: д.е.н., професорка Ушкаренко Ю.В.	РОЗРОБКА СТРАТЕГІЙ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ ІННОВАЦІЙНИХ СТАРТАПІВ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ	53
Таран Д.Є., науковий керівник: д.е.н., професорка Ушкаренко Ю.В.	АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У СФЕРІ ДИСТАНЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ	57
Катрич О. С., науковий керівник: д.е.н., професор Соловійов А.І.	ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	60
Фас А.С., науковий керівник: к.е.н. ст. викладачка Чмут А.В.	УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	63
Перепелкіна І.В. науковий керівник: д.е.н., професорка Ушкаренко Ю.В.	СТАН ФІНАНСОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РИНКУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ЗА 2023 РІК	66
СЕКЦІЯ: ГРОШІ, ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ		
Гайдичук А.М., Сергієнко М.В., науковий керівник: д.е.н., професор Мохненко А.С.	ФІНАНСИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	71

Прохоренко Я.Д., науковий керівник: д.е.н., професор Мохненко А.С.	ПОЛПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	73
Соф'янік К., науковий керівник: д.е.н., професорка Ушкаренко Ю.В.	НЕДОЛІКИ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ	76
СЕКЦІЯ: НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО, ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ		
Богуславський О.А., науковий керівник: к.ю.н., доцентка Шевченко Н.Л.	КОНКУРЕНЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ ПРИРОДНИХ ПРАВ І ПОЗИТИВІЗМУ: ВИКЛИКИ ВІЙНИ	82
Бушма А.Ю., науковий керівник: к.ю.н., доцентка Шевченко Н.Л.	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА	86
Головіна А.О., науковий керівник: д.ю.н., професор Стратонов В.М.	ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ: ВПЛИВ ТА НАСЛІДКИ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	90
Дробязко А.О., науковий керівник: ст. викладачка Томіліна Ю.Є.	ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	94
Дуб І. В., науковий керівник: д.ю.н., професор Стратонов В.М.	ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ	98
Забарін А. Ф.	ФОРМУВАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ МАСИ У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА ЗА РАХУНОК КОШТІВ ЗАСНОВНИКІВ (УЧАСНИКІВ) БОРЖНИКА	102
Кашичев І.В., науковий керівник: к.ю.н., доцентка Шевченко Н.Л.	ПРОБЛЕМИ НЕПЕРЕБОРНОЇ СИЛИ, ФІЗИЧНОГО І ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРИМУСУ ДЛЯ ВИРШЕННЯ ПИТАННЯ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	107
Колодич А.О., науковий керівник: д.ю.н., професор Сотула О.С.	ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ У СПРАВАХ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	110
Козаренко Є.В.,	ДИСКРИМІНАЦІЯ КРЕДИТОРІВ У	114

науковий керівник: к.ю.н., доцентка Гавловська А.О.	ВИКОНАННІ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	
Краєвой Р.І., науковий керівник: к.ю.н., доцентка Шевченко Н.Л.	ОСОБЛИВОСТІ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ ЯК СУБЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: ВІК ТА ПСИХОФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК	117
Лагода А.С. науковий керівник: к.ю.н., доцент Нікітінський О.П.	ЦИВІЛЬНА ПРАВОЗДАТНІСТЬ ТА ДІЄЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ЯК УЧАСНИКА ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН	120
Литвинова К.Г., науковий керівник: ст. викладачка Задорожня О.В.	ЗАПОБІГАННЯ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕГІОНІ	127
Мазур О.І., науковий керівник: к.ю.н., доцентка Шевченко Н.Л.	ТРУДОВА МІГРАЦІЯ	130
Мезіна А.А., науковий керівник: к.ю.н., доцентка Гавловська А.О.	ГАРАНТІЇ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАННОЇ КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ	135
Левадний Р.С., науковий керівник: д.ю.н., професор Рогатюк І.В.	ДО ПИТАННЯ РЕТРОСПЕКТИВНОГО АНАЛІЗУ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ	139
Полякова К. К., науковий керівник: д.ю.н., професор Стратонов В.М.	ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ: ЗАХИСТ ЇХ ПРАВ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	145
Пономаренко Є.К., науковий керівник: д.ю.н., професор Сотула О.С.	КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	149
Савицький В.В., науковий керівник: к.ю.н., доцентка Гавловська А.О.	ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО» ЯК СУСПІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЯВИЩА	153
Юр'єв Є. Д., науковий керівник: д.ю.н., професорка Капліна О. В.	МЕТА УЧАСТІ ПОНЯТИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	157

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Барабаш Р.Я.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
першого курсу спеціальності 073 Менеджмент,
науковий керівник: д.е.н., професорка **Тюхтенко Н.А.,**
Херсонський державний університет

ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФАНДРАЙЗИНГУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Фандрайзинг - це процес залучення ресурсів (переважно фінансових, але також матеріальних, інформаційних та людських) для підтримки діяльності та проєктів організацій, що переслідують соціальні, культурні, освітні, наукові та інші громадські цілі. Головна мета фандрайзингу - забезпечити організації необхідними ресурсами для досягнення їхніх цілей і місії [4, с.13].

Фандрайзинг сприяє залученню фінансових ресурсів, необхідних для реалізації соціальних проєктів, підтримки громадських ініціатив, об'єднань, рухів, спрямованих на вирішення актуальних проблем суспільства. Соціальні ініціативи та стартапи, які працюють над інноваційними рішеннями проблем суспільства або запровадженням нових товарів та послуг на ринок, знаходять у фандрайзингу потужний ресурс для свого запуску та розвитку. Краудфандинг, гранти, спонсорство – всі ці інструменти дозволяють залучити початковий капітал, отримати підтримку спільноти та валідувати свої ідеї на ранніх етапах.

Сучасні стратегії фандрайзингу включають інтеграцію традиційних методів з новітніми технологіями та комунікаційними каналами. Ефективне використання соціальних мереж, мобільних додатків, електронної пошти та інших цифрових платформ дозволяє досягти широкої аудиторії, підвищити обізнаність про проєкти та залучити фінансування. Ключовими елементами успішної стратегії є чітке позиціонування, визначення цільової аудиторії,

розробка привабливої пропозиції для донорів та використання ефективних інструментів вимірювання результативності [1].

Фандрайзинг в Україні має свою специфіку, обумовлену історичними, культурними та правовими факторами. Він розвивається в умовах, які суттєво відрізняються від багатьох західних країн, де благодійність та фандрайзинг мають давні традиції та є добре регульованими.

Українське законодавство щодо фандрайзингу та благодійної діяльності продовжує розвиватися. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» встановлює основні принципи здійснення благодійної діяльності, включно з фандрайзингом [3]. Проте, багато організацій стикаються з викликами, пов'язаними з недосконалістю податкового законодавства, бюрократичними перепонами при реєстрації благодійних фондів, а також з обмеженнями на використання зібраних коштів.

Культура фандрайзингу в Україні продовжує формуватися. Існує великий потенціал для розвитку культури благодійності та волонтерства, який активізувався особливо під час соціальних криз та потреб, наприклад, під час Революції Гідності, екологічних катастроф, пандемії COVID-19, війни проти російської федерації. Суспільна довіра до НКО та благодійних організацій зростає, однак все ще існує потреба в більшій прозорості та звітності.

Одним з головних викликів для фандрайзингу в Україні є низька довіра до некомерційного сектору від частини суспільства, що обумовлено минулими випадками непрозорості використання зібраних коштів. Також існує виклик у вигляді недостатнього розвитку інфраструктури для залучення коштів: обмежені можливості для електронних платежів, відсутність стимулів для корпоративного меценатства та спонсорства [2].

Попри виклики, в Україні існує багато прикладів успішного фандрайзингу. Зокрема, значний успіх демонструють кампанії зі збору коштів на медичне обладнання для лікарень, підтримку військових, допомогу

постраждалим від надзвичайних ситуацій. Платформи краудфандингу, такі як «Спільнокошт», «Kickstarter», «GoFundMe», «Бігуді» чи «Українська біржа благодійності», відіграють важливу роль у зборі коштів для соціальних проєктів та ініціатив. З початком війни в Україні розпочали та активізували свою роботу велика кількість Міжнародних фондів, донорів, організацій таких як USAID, MOM, Hilfswerk international, Terre des hommes, Upshift, Red cross, Caritas та багато інших, які активно надають гранти для НКО, ОМС і інших інституцій та протягом двох років війни реалізували сотні соціальних проєктів в Україні.

Фандрайзинг у кризових умовах вимагає особливої гнучкості, креативності та адаптації до швидко змінних обставин. Політичні, економічні та соціальні кризи мають значний вплив на фандрайзингову діяльність, вимагаючи від організацій переосмислення своїх підходів та стратегій залучення ресурсів.

Висновки. Актуальність фандрайзингу в Україні визначається його важливістю для розвитку громадянського суспільства, некомерційних організацій, соціальних ініціатив та стартапів, особливо в контексті обмеженого фінансування від держави та нестабільності економічної ситуації.

Особливості фандрайзингу в Україні охоплюють правові рамки, культурні аспекти та основні виклики, включаючи потребу в підвищенні прозорості, зміцненні довіри до НКО та адаптації до локальних умов.

Фандрайзинг в умовах кризи демонструє необхідність адаптації стратегій до змінних умов, що вимагає гнучкості, креативності та інноваційного підходу, особливо під час пандемії COVID-19 та військових конфліктів.

Перспективи розвитку фандрайзингу в Україні залежать від здатності організацій адаптуватися до змін, інтегрувати сучасні цифрові технології, зміцнювати довіру та співпрацю між всіма учасниками процесу, а також розвивати культуру благодійності.

Список використаних джерел

1. Головня О. Інноваційні технології фінансування соціального розвитку національної економіки. Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. 2019. № 2 (20). С. 93—102.
2. Пеліванова Н. І. Розвиток благодійності в Україні: Аналітична записка. К.: НІСД, 2019. С. 12-16.
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI : станом на 23 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 18.03.2024).
4. Чернявська, О. В. Фандрайзинг [Текст]: навч. посіб. / О. В. Чернявська, А. М. Соколова. К. : Центр учбової літератури, 2013. 188с.

Жомір Г.В.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 051 Економіка,
науковий керівник: к.е.н., доцентка **Адвокатова Н.О.**,
Херсонський державний університет

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА УСТАНОВ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ

Промисловий потенціал є важливою галуззю народногосподарського комплексу держави, але його сучасний стан потребує повного оновлення, тобто необхідно створювати високоефективні, високотехнологічні та наукомісткі підприємства промислового виробництва, що сприятиме підвищенню якості виробленої продукції та рівня її конкурентоспроможності.

Хмельницька область має значні можливості для трансформації аграрного сектору економіки у високоефективний, експортний сегмент економіки шляхом підвищення економічної активності регіону, підвищення його інвестиційної привабливості, використання новітніх технологій у виробництві, а також виходу на нові ринки, які відкриваються завдяки євроінтеграції [1].

Сприятливі кліматичні умови, велика кількість водних ресурсів, родючі землі, якими володіє Хмельниччина, а також географічне положення створюють можливості для реалізації невикористаного потенціалу сільського господарства у сфері вирощування овочів, фруктів, м'яса та харчової промисловості, виробництва екологічно чистих продуктів [2].

Собівартість продукції не відрізняється від цін в інших країнах, але високі проміжні витрати (велика кількість посередників, податків, відсутність належних складських приміщень для продукції, розподільних центрів тощо) впливають на високу ціну реалізації. Основною проблемою цього сегмента ринку протягом багатьох років є слабкий розвиток логістики.

Ефективність діяльності підприємств залежить від рівня розвитку логістичної інфраструктури. Щоб отримати більший прибуток і зайняти конкурентоспроможне місце на ринку товарів і послуг, підприємству потрібна розвинена логістична інфраструктура, завдяки якій відбуватимуться всі необхідні логістичні процеси та операції з матеріальними та іншими супутніми потоками.

Транспорт і зовнішньоекономічна діяльність тісно взаємопов'язані і взаємозалежні, справляючи великий вплив одна на одну. Таким чином, підвищення продуктивності транспортних технологій призводить до зниження питомих транспортних витрат, сприяючи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, залученню в сферу міжнародних економічних відносин нових, більш віддалених і складних товарних ринків. Водночас збільшення масштабів зовнішньої торгівлі та концентрація вантажопотоків за окремими напрямками дають змогу використовувати

сучасні транспортні технології, тим самим знижуючи транспортні витрати на одиницю перевезеної продукції.

Вважаємо, що шляхами вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери є наступне:

- переорієнтація європейського виробництва на регіони Західної України і зокрема, на Хмельницьку область за рахунок наявності дешевої робочої сили, логістики, промисловим потужностям, тощо, що сприятиме поліпшенню кваліфікації трудових ресурсів як місцевого населення так і ВПО та підвищенню якості життя населення;

- поліпшення наявних транспортних коридорів, які проходять через Хмельницьку область, може створити сприятливі умови для розвитку логістики, позитивно вплине на розвиток регіону через зміцнення малого та середнього бізнесу та залучення іноземних та внутрішніх інвестицій;

- розміщення іноземних філій міжнародних корпорацій сприятиме розвитку зовнішньоекономічної діяльності на Хмельниччині та залученню інвестиційного капіталу для розвитку регіону.

Отже, для вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств та установ бюджетної сфери необхідно сприяти підвищенню конкурентоздатності регіональної продукції, підтримувати її експортну спроможність, активізувати розробку портфелю інвестиційних пропозицій в регіоні, налагодити формування інноваційної інфраструктури, що сприятиме інвестиційному забезпеченню інновацій, поліпшити розвиток логістично-транспортних систем регіону.

Список використаних джерел

1. Регіональний офіс міжнародного співробітництва Хмельницької області: URL: https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/Презентація-Хмельницької-області_UA.pdf (дата звернення: 10.02.2024)

2. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки: Рішення обласної ради від 20 грудня 2019 року № 49-29/2019 URL: <https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/СТРАТЕГІЯ.pdf> (дата звернення: 12.02.2024)

Крючок М.В.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 073 Менеджмент,
науковий керівник: старша викладачка **Чмут А.В.**,
Херсонський державний університет

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

У сучасному світі, де геополітичні напруги та можливість воєнних конфліктів залишаються актуальними, ефективна організація менеджменту персоналу на підприємствах в умовах воєнного стану набуває критичної ваги, що вимагає особливої уваги та досліджень. У таких надзвичайних обставинах виникають нові виклики та особливості для управління людськими ресурсами, які потребують глибокого аналізу та розробки стратегій, спрямованих на забезпечення нормального функціонування підприємств у період воєнних дій [1].

Управління персоналом - це специфічний аспект управлінської діяльності, що зосереджується на керуванні людськими ресурсами, що складаються з різних соціальних груп і трудових колективів. Суб'єктами цього управління є керівники та спеціалісти, які виконують функції управління щодо своїх підлеглих [3]. Отже, управління персоналом орієнтоване на розробку концепцій, стратегій кадрової політики та методів управління людськими ресурсами.

Управління персоналом на підприємстві під час воєнного конфлікту вимагає відмінних стратегій, оскільки ситуація є вкрай нестабільною та небезпечною. Наведемо приклад деяких сучасних стратегій, які можуть бути використані:

1. **Безпека працівників.** Головним пріоритетом є безпека персоналу. Це включає регулярну оцінку ризиків, навчання працівників та підтримку психологічного благополуччя.

2. **Комунікація та зв'язок.** Забезпечення ефективної двосторонньої комунікації між керівництвом і працівниками допомагає уникнути паніки та зберегти спокій. Важливо також забезпечити зв'язок зі збройними силами чи місцевими органами безпеки для отримання необхідної інформації та захисту.

3. **Гнучкість і адаптивність.** Підприємство повинно бути готовим до швидких змін у стратегії та діях відповідно до обставин. Гнучкість у реагуванні на нові обставини допомагає зберегти ефективність бізнесу.

4. **Планування надзвичайних ситуацій.** Розробка планів дій у надзвичайних ситуаціях, таких як евакуація працівників, захист обладнання та важливих ресурсів, є ключовою для забезпечення безпеки та неперервності бізнесу.

5. **Підтримка працівників і їх сімей.** Забезпечення підтримки працівників та їх сімей, включаючи медичну допомогу, консультування та психологічну підтримку, може допомогти зберегти високий рівень морального та ефективності.

6. **Стратегічне управління ресурсами.** Розумне розподілення ресурсів, включаючи фінансові, людські та матеріальні, є важливим у воєнний період. Це включає ефективне управління запасами, перегляд бюджету та робочої сили.

7. **Співпраця з громадськістю та місцевими владами.** Збереження позитивного стосунку з громадськістю та співпраця з місцевими владами

можуть забезпечити додатковий захист та підтримку під час воєнного конфлікту.

Ці стратегії можуть допомогти підприємствам ефективно управляти персоналом у воєнний період та зберігати стійкість бізнесу [2].

Важливо наголосити на тому, що ефективна адаптація до воєнних конфліктів потребує системного й стратегічного підходу, а також гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни обставин. Підприємства, які впроваджують ці принципи у свою практику управління персоналом, збільшують свої можливості на виживання й успішну функціонування у надзвичайних ситуаціях, зберігаючи продуктивність та забезпечуючи безпеку свого персоналу.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Л. І. Удосконалення управління людськими ресурсами. *Інвестиції: практика та досвід*. №23. 2021. С. 98-104.
2. Дворник І., Дворник О. Сучасна стратегія управління персоналом підприємства в умовах воєнного стану. *Modeling the development of the economic systems*. №2. 2023. С. 87-92.
3. Управління персоналом: основи, поняття, структура, мотивація.
URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/13649/> (дата звернення: 14.02.2024)

Лавроненко В.О.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
першого курсу спеціальності 073 Менеджмент,
науковий керівник к.е.н., ст.викладачка **Чмут А.В.**

Херсонський Державний Університет

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ЛОГІСТИКИ

На сьогоднішній день логістика займає важливе місце у використанні ресурсів підприємства, які допомагають у розвитку підприємства. Актуальність логістики полягає в гнучкості підприємства до мінливого зовнішнього середовища, при цьому з раціональним використанням ресурсів. Через це логістика важлива складова і саме тому потрібно досліджувати методи логістики. Серед методів логістики виділяють різні види за різною класифікацією і відповідно в таблиці 1 представлені основні групи сучасних методів логістики.

Таблиця 1

Основні групи сучасних методів логістики

Назва методу	Сутність методу
Метод системного аналізу	Цей метод базується на вивченні та аналізі різних елементів системи логістики (таких як постачальники, склади, транспорт, клієнти) та їх взаємодії.
Кібернетичний метод	Цей метод використовує принципи кібернетики для управління логістичною системою. Кібернетика дозволяє виявляти та коригувати відхилення в системі, використовуючи зворотний зв'язок та механізми регулювання для досягнення поставлених цілей.
Метод економіко-математичного моделювання	Цей метод використовує математичні моделі для оптимізації логістичних процесів, таких як розподіл запасів, маршрутизація транспорту, планування виробництва тощо. Він дозволяє прогнозувати та розраховувати ефективні рішення з точки зору економічних показників.
Метод дослідження операцій	Цей метод спрямований на використання математичних та статистичних методів для аналізу та оптимізації операційних процесів у логістиці. Він дозволяє розв'язувати проблеми такі як оптимізація маршрутів доставки, планування розміщення

	складів та інші операційні завдання.
Прогностичний метод	Цей метод ґрунтується на аналізі та прогнозуванні майбутніх тенденцій та потреб у логістичних процесах. Він використовує статистичні та аналітичні методи для передбачення попиту, ринкових умов та інших факторів, що впливають на логістичні рішення.

Впровадження сучасних методів логістики дозволяє створювати ефективні матеріально-інформаційні потоки і легко відслужувати їхній рух з великою точністю і швидкістю.

Отже, високо конкурентоспроможність підприємства та раціональне використання ресурсів досягається завдяки логістичним системам. А головним для створення ефективної логістики є використання сучасних методів логістики.

Список використаних джерел

1. Дудар Т. Г. Волошин Р. В. Основи логістики : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2012. 202 с.
2. Н. С. Ляліна, Г. Л. Матвієнко-Біляєва, А. С. Панчук. Впровадження сучасних методів логістики в підприємницькій діяльності. *Приазовський економічний вісник*. 2020р. Вип. 2(19). 118–124.
3. Чмут А.В., Чмут О.О. Сучасні виклики менеджменту в умовах VUCA – світу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2023. Вип. 47. С. 47-52. URI: <http://ekhsuir.kspu.edu/123456789/17776>

Леснічук Є.О.,
студентка 4 курсу, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Менеджмент»,
науковий керівник: к.е.н, доцент, **Адвокатова Н.О.,**
доцентка кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
Херсонський державний університет

УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У період дії військового стану система управління освітнім процесом зазнала суттєвих негативних змін, що зачепила усіх учасників навчального процесу починаючи від адміністративно-управлінського персоналу закінчуючи навчально-педагогічними кадрами. Системність діяльності закладів освіти була істотно порушена, попри те, сама система освіти вистояла завдяки швидкій реакції органів управління освіти, а також завдяки врахуванню вимог та потреб суспільства, що зробило її досить гнучкою. Але відмічена негативна тенденція до зниження рівня мотивації серед здобувачів освіти та науково-педагогічних кадрів, які повністю втратили необхідні моральні ресурси до навчання та викладання. Це негативно позначиться на майбутньому цілого покоління молодих людей, які матимуть проблеми із отриманням бажаної освіти, своєї самореалізації, а також серйозні проблеми у власному працевлаштуванні. Саме тому система управління освітнім процесом повинна кардинально змінитися та сформуванати нові завдання організаційно-управлінського процесу, що відповідатиме за створення безпечного освітнього середовища, поряд з цим сформуванати нові вимоги до кадрової політики закладів освіти [6, с. 2].

Проблематикою реалізації освітнього менеджменту в умовах війни займалися вітчизняні науковці, а саме: Вознюк Л. & Доброгорський О. [1],

Головко О. С. [2], Добровська С. О. [3], Козлов Д. & Мармаза О. [4], Максименко М. & Котеньова О. [5] та інші.

На сьогодні особливо гостро в системі управління закладами освіти постають наступні питання: питання ефективної організації освітнього процесу; особливості організації дистанційної роботи усіх учасників освітнього процесу; проблема створення безпечного навчального середовища; проблема кадрової політики закладів освіти. Саме тому управлінська підсистема вищої школи в умовах війни стає вагомим чинником у повноцінному функціонуванні закладів освіти. Значних змін зазнала організаційно-управлінська сфера освітнього менеджменту [1, с. 49].

В умовах введення війни система управління закладами освіти та самим освітнім процесом набула ознак антикризового управління, що характеризується: здійсненням систематичного моніторингу, виявленні та локалізації проблемних явищ, що відбуваються в освітньому середовищі даного закладу освіти; запобіганню кризових ситуацій та умінні керівництва закладу задіювати стабілізаційні заходи щодо їх діяльності. Особливе місце в системі управління освітнім процесом посідає моніторинг та діагностика, що вважаються одними із найбільш вагомих інструментів, які дозволяють корегувати освітній процес та забезпечують його життєдіяльність. До найважливіших показників здійснення ефективної управлінської діяльності в умовах війни варто віднести:

1. Організація освітнього процесу в цілому – дистанційна робота та розробка його спеціального навчально-методичного супроводу; розробка дистанційних матеріалів для навчання студентів; методики оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти).
2. Організація безпечного освітнього середовища.
3. Організація ефективної психологічної підтримки – активування мотиваційного чинника у всіх учасників освітнього процесу.

4. Організація ефективної кадрової політики (готовність науково-педагогічних працівників якісно здійснювати свою діяльність за умов кризових ситуацій).

5. Планування та розробка антикризової стратегії розвитку закладу освіти, яка передбачатиме – діагностику кризових явищ за рівнем їхньої безпеки; оперативність реагування на кризову ситуацію; постійний контроль за виконанням поставлених управлінських рішень [2, с. 24].

Суттєвою ознакою успішного управління закладом освіти в умовах воєнного часу є реалізація мотиваційної функції в діяльності науково-педагогічних працівників. До змісту мотиваційної функції відносять: забезпечення командної роботи усіх учасників освітнього процесу; використання в роботі персоналу лише нових та інноваційних інструментів, що забезпечить якість освітнього процесу; розробка заходів щодо удосконалення процесами управління з дотриманням державних стандартів освіти.

Основною формою навчання стала дистанційна форма, яка передбачає проведення онлайн-занять в асинхронному та синхронному режимі. На успішність організації дистанційного навчання в умовах ведення війни впливають обрані викладачами форми та моделі дистанційного навчання. Правильність їх обрання сприятиме формуванню високого рівня освіти, що в свою чергу відповідатиме діючим європейським стандартам [4, с. 290].

Управління закладами освіти здійснюється у відповідності до вимог законодавчої бази у сфері освіти. До найвагоміших віднесемо: Закон України «Про внесення змін до деяких Законів України у сфері освіти» [7], Закон України «Про внесення змін щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації» [7], концепції, накази та документи, що містять роз'яснення МОН України щодо правового режиму воєнного стану, рекомендації Державної служби щодо покращення якості освіти в умовах введення війни.

Правове та фінансове забезпечення систем управління закладами освіти в умовах війни зазнало значних змін, так правове забезпечення потребує введення багатьох нововведень: (а) оновлення методичного забезпечення та його інтеграція у навчальний процес в умовах війни; (б) удосконалення стратегій компенсацій освітніх витрат для здобувачів освіти так і для науково-педагогічного кадрів закладу освіти. Фінансове забезпечення із початком збройного конфлікту значно зменшилося, так як частина коштів пішла на підтримку армії, що спричинило скачування великої кількості бюджетних освітніх програм. Освітня система в умовах війни продовжує функціонувати при цьому удосконалюється інформаційна компетентність як здобувачів освіти так і науково-педагогічних кадрів сучасного закладу [5, с. 25].

Успішність організації та управління освітнім процесом у закладах вищої освіти залежить від наступних факторів: завершення війни та повернення до мирного життя; можливостей до професійного зростання адміністративно-управлінського та науково-педагогічного персоналу; швидкості відновлення зруйнованої інфраструктури. Нижче представимо основні проблеми в системі управління з яким зіштовхнулися заклади вищої освіти під час воєнного стану в країні [3, с. 216]:

- повномасштабне вторгнення РФ до України, що призвело до масованих ракетних ударів по освітнім закладам освіти, тимчасовій окупації та руйнуванні важливої інфраструктури.

- Відсутність відповідної нормативно-правової бази для забезпечення дистанційного навчання та відповідно неналежного матеріально-технічне забезпечення закладів.

- Скорочення фінансування закладів освіти, бюджетних програм та грантів на отримання освіти.

- Нестача кадрового потенціалу, що прослідковується у небажанні їх відслідковувати новітні технології навчання.

На основі виявлених проблем у сфері управління закладами освіти запропонуємо основні напрямки удосконалення системи управління у закладах вищої освіти у воєнний та післявоєнний період (табл.1.)

Таблиця 1

Стратегічні напрямки удосконалення системи управління у ЗВО

Стратегічні напрямки	Цілі
1. Впровадження нових методик та моделей навчання. 2. Удосконалення психолого-терапевтичної служби підтримки учасників освітнього процесу. 3. Активне залучення міжнародної спільноти до відновлення зруйнованих закладів освіти. 4. Створення відповідної нормативно-правової документації. 6. Підготовка висококваліфікованих працівників в умовах дистанційного навчання. 7. Розробка антикризових стратегій та контролінг	1. Підвищити якість освіти, що зробить заклад освіти більш престижним у порівнянні з іншими закладами вищої освіти. 2. Сформувати мотиваційний чинник для реалізації успішного дистанційного навчання в вищій школі. 3. Покращити показник науково-дослідної роботи, академічної доброчесності та мобільності. Сприяти зростанню науково-педагогічного потенціалу працівників закладу.

**складено автором за матеріалами [3, 4, 6]*

Кожен із запропонованих нами напрямків передбачає цілу систему конкретно узгоджених заходів, за якими здійснюється моніторинг та контролінг ефективності їх реалізації. Стратегічні напрямки діяльності закладів вищої освіти обов'язково повинні узгоджуватися із адміністрацією закладу, його підрозділами та співробітниками. В загальному плані керівництву закладів вищої освіти в питанні удосконалення системи організації та управління освітнім процесом варто зосереджуватися на реалізації більш ефективних засобів, щодо побудови якісної системи оцінювання навчального процесу. Поряд з цим вирішувати питання фінансової автономії та покращувати системи управління, що дозволить

створити ефективні механізми із подолання труднощів у навчанні, що спричиненні воєнними діями на території України [2, с. 25].

Висновок. Система управління закладами вищої освіти в умовах введення війни потребує від керівників компетентної орієнтації в критичних ситуаціях, а поряд з цим здійснення ефективної кадрової та інформаційної політики, формування сприятливих умов для дистанційної роботи та налагодження міжнародного партнерства з метою вирішення наслідків збройної агресії РФ проти України. Висвітлені основні проблеми у сфері управління закладами освіти та сформовані основні стратегічні напрямки розвитку її у післявоєнний період. Подальші перспективи у дослідженні даної теми ми вбачаємо у дослідженні проблем роботи із педагогічним персоналом у стані війни, створенні умов для адаптації здобувачів освіти для нового формату навчання, а також створення умов для професійного зростання педагогічних кадрів в умовах воєнного стану.

Список використаної літератури

1. Вознюк Л. & Доброгорський О. Особливості освітнього менеджменту в умовах воєнного стану. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 1. С. 48-54. URL: <http://orcid.org/0000-0002-7963-9397> (дата зведення 11.01.2024).
2. Головка О. С. Теоретико-правові аспекти демократизації управління закладами вищої освіти в європейському освітньому просторі. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2021. № 56. С. 15-31. URL: <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2021.56.02> (дата зведення 11. 01. 2024).
3. Добровська С. О. Вища освіта в умовах пандемії: сучасні виклики організації освітнього процесу. *Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення: збірник тез доповідей II Міжнародно науково-практичної конференції*. (Київ, 15 жовтня 2020 р.). Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2020. С. 216-218. URL:

<http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13117> (дата зведення 11. 01. 2024).

4. Козлов Д. & Мармаза О. Інновації в управлінні закладом освіти в контексті гуманістичного підходу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 4. С. 289-299. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2019_4_27 (дата зведення 11. 01. 2024).

5. Максименко М. & Котеньова О. Правове забезпечення ефективного управління закладом загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 3. С. 23-31. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-3-23-31> (дата зведення 11. 01. 2024).

6. Мельник М. Освіта в умовах воєнного стану: результати опитування. *Вісник НАПН України*. 2022. № 4. С. 1-8. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4130> (дата зведення 11. 01. 2024).

7. Роз'яснення МОН щодо роботи закладів освіти у межах правового режиму воєнного стану. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-mon-shchodo-roboti-zakladiv-osviti-u-mezhah-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu/> (дата зведення 12. 01. 2024).

Литвиненко Л.О.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,

першого курсу спеціальності 073 Менеджмент,

науковий керівник: д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю.В.,**

Херсонський державний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Мотивація працівників є одним з ключових аспектів управління людськими ресурсами, оскільки вона безпосередньо впливає на поведінку

працівників. Орієнтація співробітників на досягнення цілей організації фактично є основним завданням управління персоналом. Навіть маючи ефективну організаційну структуру та сучасне обладнання (оргтехніку, засоби збору та обробки інформації), компанія не може досягти бажаних результатів, якщо працівники не мотивовані. Низька мотивація праці призводить до того, що працівники не зацікавлені в досягненні високих кінцевих результатів.

У сучасних умовах проблема мотивації полягає в недостатньому фінансуванні заходів, спрямованих на підвищення мотивації персоналу, і недостатній увазі до цього питання. Питання мотивації працівників привертало увагу науковців протягом всієї історії розвитку економічної науки. Проблемою мотивації праці займалися такі автори: А. Маслоу, Д. Мак-Грегор, П. Армстронг, Ф. Герцберг.

Мотивація – це процес, який формує психологічний стан людини, визначає її поведінку, створює ставлення до діяльності, спрямовує та активізує її. У свою чергу, трудова мотивація – це прагнення працівників до задоволення своїх потреб і, в загальному випадку, це сукупність сил, які спонукають людей до праці і дають їм відчуття цілеспрямованості, орієнтованої на досягнення конкретних цілей.

Система управлінської мотивації компанії повинна відповідати наступним принципам: гнучкість – здатність швидко реагувати на зміни зовнішніх і внутрішніх умов ведення бізнесу; повне відображення внеску особистості в досягнення кінцевих результатів компанії через системні зв'язки-людина-робота-завдання і людина-група-колектив; відповідність – встановлення рівнів мотивації персоналу відповідно до кількості, якості та ваги витраченої праці; структурованість – характеризується розподілом заробітної плати. Оскільки потреби постійно змінюються, не можна очікувати, що мотивація, яка колись спрацювала, спрацює знову. У міру того, як люди зростають, розширюються їхні можливості для самовираження та

потреби. Тому процес мотивації через задоволення потреб є безмежним. Основними способами мотивації персоналу в сучасну епоху є:

- фінансові виплати за досягнення поставлених цілей;
- покарання, тобто запобігання поведінці працівника, яка може завдати шкоди компанії;
- соціальна політика, пов'язана з наданням додаткових пільг, послуг та соціальних виплат працівникам;
- нематеріальні стимули (наприклад, нагороди, листи подяки та похвали від керівництва);
- «нарощування» (потенційний вплив на людину) – може викликати повагу у співрозмовника і бажання наслідувати приклад спікера;
- професійне навчання – можливість розвинути особисті якості та набути досвіду, який відкриває широкі перспективи;
- кар'єрний розвиток – мотивує людей до наполегливої праці та якісного і ефективного виконання своїх обов'язків;
- зворотний зв'язок – зворотний зв'язок може бути наданий через внутрішню електронну пошту або через спеціальний розділ на сайті компанії.

У сучасних умовах для поширення результатів роботи необхідно використовувати як матеріальні, так і нематеріальні методи, інструменти та засоби мотивації. Які з них є найбільш доречними в конкретній ситуації, залежить від особливостей компанії, працівників та організації, ступеня згуртованості працівників, рівня розвитку та виробничої демократії. Таким чином, якими б не були ідеї, інноваційні технології, найкращі зовнішні умови, без добре підготовленого і мотивованого персоналу високої ефективності роботи досягти неможливо. Інвестиції в людські ресурси стають довгостроковим фактором конкурентоспроможності та сталого управління компаніями. Сучасні менеджери повинні враховувати всі фактори для успішного управління компанією. Розробляючи оптимальну систему мотивації, сучасні бізнес-лідери повинні використовувати класичну теорію

мотивації, враховувати менталітет співробітників, вивчати потреби та інтереси працівників і застосовувати індивідуальні підходи.

Список використаних джерел

1. Нікітін Ю.О., Рукас-Пасічнюк В.Г. Сучасні моделі та механізми мотивації персоналу українських підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 4. С. 238-246.
2. Шостак І.В. Грейдування як сучасна система стимулювання праці різних категорій персоналу підприємства торгівлі. *Бізнес Інформ*. 2015. № 4. С. 315-320.
3. Базалійська Н.П., Міщук В.В. Сутнісні підходи формування системи мотивації трудової поведінки працівників на підприємстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 9. С. 232–236.

Магас Я.В.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
першого курсу спеціальності 073 Менеджмент,
науковий керівник: д.е.н., професор **Соловійов А.І.,**
Херсонський державний університет

ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Вміння ефективного поєднання цілей команди з індивідуальним підходом до кожного її учасника і характеризує менеджмент. Сьогодні, в сфері економіки країни постає проблема «кадрового голоду», у зв'язку із недостатньою кількістю висококваліфікованих фахівців у різних галузях.

Оскільки, демографічна ситуація в нашій країні погіршується з кожним роком, проблема пошуку та утримання кваліфікованих працівників стає дедалі гострішою.

Враховуючи ситуацію, що склалася на сьогоднішній день, керівники підприємств змушені здійснювати впровадження нових підходів та технологій для ефективного управління персоналом. Важливою складовою системи управління персоналом є правильно та якісно побудована система мотивації персоналу. Окрім цього, керівники підприємств повинні вміти боротися із проблемою демотивації працівників, для зменшення кількості конфліктів, випадків професійного вигорання та плинності кадрів.

Враховуючи це, необхідно звертати увагу на потреби кожного працівника та враховувати цілі організації при побудові мотиваційної стратегії. Звичайно, зарплата, яка не відповідає кваліфікації і професійним навичкам працівника – є найбільшим фактором демотації працівника. Тому, часто керівники вважають що основним методом підвищення рівня якості праці та її продуктивності – є збільшення зарплатні. Але, такий односторонній підхід до системи підвищення мотивації, часто може призводити до зовсім інших результатів, таких як – порушення трудової дисципліни, зниження продуктивності, безвідповідальне ставлення до поставлених завдань. Отже, ефективна система мотивації не може ґрунтуватися тільки на методі «винагорода-покарання».

Мотивація створює бажання працівників до виконання роботи, розвиває їх трудовий потенціал та встановлює ціннісні орієнтири. В основі мотивації знаходяться потреби працівника (мотиви). Отже, кожен працівник задається питанням: «Що я хочу отримати від роботи?»: Заробітну плату, кар'єру, спілкування [1, с. 29]. Відповідь на це питання відображає потреби працівника, на які повинно орієнтуватися керівництво. Тому, я вважаю, що поняття «мотивації» є процесом поєднання потреб працівника та цілей підприємства та системою досягнення поставлених цілей за допомогою різноманітних способів впливу на працівника.

Автори зазначили основні умови для ефективної мотивації працівників в успішних міжнародних компаніях, провівши аналіз їх діяльності [2]:

1. Прояв небайдужості до щастя підлеглих: продуктивні працівники – це в першу чергу щасливі працівники [3].

2. Надання можливості висловитися [4].

3. Власними діями показати приклад для наслідування. Керівник повинен діяти продумано та піклуватися про підлеглих, подаючи приклад для наслідування, заслуговуючи повагу.

4. Свобода. Працівники повинні мати свободу у прийнятті рішень [5].

Для розробки ефективної системи мотивації праці, вітчизняним підприємства повинні розглядати працівника як поєднання:

1) людина – це біологічна істота. Більша частина її діяльності на підприємстві спрямована для біологічних потреб;

2) людина – це соціальна істота. Частина її дій спрямовані для задоволення психологічних, духовних та розумових потреб.

Враховуючи вищевикладене, ефективно розроблена система мотивації персоналу, повинна складатися як із матеріальних, так і нематеріальних мотивів, що дасть можливість підвищити продуктивність та ефективність праці.

Висновок. Отже, мотивація – це процес формування необхідних чинників, що мають направляти працівника в потрібне русло, здійснювати регулювання інтенсивності його діяльності та направляти у потрібне русло для досягнення результатів у поставлених для нього завдань.

Для побудови ефективною та дієвою системи мотивації, підприємства повинні використовувати не тільки методи матеріальної мотивації, але і поєднувати їх із іншими методами впливу на мотивацію працівників. У випадку, коли працівники розуміють, що їхня праця ж не даремною, цінною та важливою для підприємства, вони покращують якість та продуктивність своєї роботи.

Список використаних джерел

1. Ерфан В.Й., Мателешка Н.Т., Ворон М.В. Мотивація персоналу на підприємствах в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія 2 «Економіка»*. 2019. Вип. 2(48). С. 191–194.
2. Мотивація працівників має бути одним із головних пріоритетів лідера. URL: <https://www.forbes.com/sites/williamcraig/2017/06/20/motivating-employees-should-be-one-of-a-leaders-top-priorities/?sh=7b039dab1d7d>
3. Бути щасливим на роботі справді робить тебе більш продуктивним. URL: <https://fortune.com/2015/10/29/happy-productivity-work/>
4. Якості лідера: що потрібно для успіху. URL: <http://sbm.pnu.edu.ua/2017/11/27/zagolovok-statti-sertyfikatna-programa-mini-ba/>
5. Табу або свобода? Як прийнято стимулювати лояльність співробітників. URL: https://jobs.ua/rus/hr/manager/motivacija_personala/47
6. Практичні аспекти здійснення ефективної мотивації персоналу в умовах ведення сучасного. Тищенко А.С., Чупріна М.О. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/190481/190327>

Носевич А.С.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

четвертого курсу спеціальності: 051 Економіка

науковий керівник: к.е.н., доцент **Адвокатова Н.О.,**

Херсонський державний університет

АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ, ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

Аналіз ринку праці в Україні та у світі є ключовим для розуміння сучасних економічних процесів, оскільки він впливає на соціально-

економічний розвиток та стабільність країн. Ринок праці постійно зазнає впливу глобальних тенденцій, таких як глобалізація, технологічний прогрес, демографічні зміни, що вимагає адаптивних заходів на національному рівні.

В Україні спостерігається значна динаміка ринку праці, яка характеризується високим рівнем міграції робочої сили, зростанням числа неформальних зайнятостей та нерівномірним розподілом робочих місць між регіонами. Ці фактори впливають на ефективність використання людського капіталу та потребують ретельного аналізу для розробки ефективної державної політики зайнятості.

У зв'язку з існуючими різницями у методологіях Державної служби статистики України, ООН та Міжнародної організації праці із збору статистичних даних щодо кількості українців, що виїжджають за кордон на роботу, доцільним вважається використовувати інформацію, отриману від Державної служби статистики за 2015–2021 роки. Згідно з цими даними, топ-країн, куди виїжджають українські працівники, включають Польщу (38,9%), та Італію (11,3%).

Додатково, згідно з дослідженням Центру економічної стратегії України, у 2021 році близько 5 мільйонів осіб брали участь у трудовій міграції, з яких приблизно 2,6–2,7 мільйона постійно перебували за кордоном.

У таблиці 1 наведено характеристики ринку праці України та основних країн, куди спрямовується українська трудова міграція, за відповідними категоріями.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз проблем на ринку праці

№	Характеристика ринку праці	Україна	Польща	Італія
1	Невідповідність навичок шукачів роботи вимогам роботодавців	82,7 (14)	67,8 (34)	61,9 (44)
	Рівень безробіття у 2021 р., %	8,88 (51)	3,47 (135)	9,89 (43)
	Частка осіб з вищою освітою, що працюють %	58	87	74

2.	Низька продуктивність праці	116	50	23
	Ефективність функціонування ринку праці (курентоспроможність) у 2021 р., місце	59	70	90
3.	Демографічні зміни	-6,12	-0,78	-3,45
	Частка населення віком 65+, 2021 р., %	16,7	18,1	23,0
	Очікувана тривалість життя у 2020 р., років	73	80	84
	Рейтинг старіння населення у 2017 р., місце зі 195	179	88	5
4.	Залученість жінок у робочій силі	53	46	37
	Рівень заробітних плат жінок у 2019 р., % до чоловіків	77	88,5	94,4
	Рівень безробіття жінок порівняно з чоловіками у 2019 р., %	7,8	3,6	11,1

*Джерело: складено автором на основі [3]

Глобальні тенденції ринку праці, зокрема збільшення частки автоматизації та цифровізації, ставлять перед Україною виклики адаптації освітньої системи та системи перепідготовки кадрів для задоволення потреб ринку. Водночас це відкриває нові можливості для зростання економіки через розвиток високотехнологічних галузей.

Регіональні особливості ринку праці в Україні потребують диференційованого підходу в регулюванні зайнятості та розвитку інфраструктури. Сприяння мобільності працівників, підтримка малого та середнього бізнесу можуть стати ключовими факторами забезпечення стабільного росту зайнятості.

Вплив міжнародної міграції робочої сили на ринок праці є значним для багатьох країн, включаючи Україну. Міграційні потоки можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки для економіки приймаючих та відправляючих країн. Розробка ефективної міграційної політики вимагає врахування різноманітних аспектів, включаючи потреби ринку праці, захист прав мігрантів, соціальну інтеграцію та вплив на демографічну ситуацію.

Зміцнення взаємодії між державним, приватним сектором та навчальними закладами є важливим для підвищення якості робочої сили, адаптації до швидких змін на ринку праці та забезпечення сталого економічного розвитку.

Аналіз ринку праці в Україні та у світі підкреслює необхідність гнучкої та прогресивної політики, яка зможе відповідати на сучасні виклики, забезпечуючи стабільний розвиток економіки та покращення умов праці для всіх категорій населення.

Ринок праці в Україні стикається зі значними труднощами, серед яких економічна криза, низькі заробітні плати, війна, трудова міграція, скорочення підприємств та робочих місць. Ці фактори впливають на соціально-економічну ситуацію в країні і потребують невідкладних заходів.

У країнах ЄС дії уряду щодо розвитку ринку праці можуть виявлятися діаметрально протилежними. Деякі країни приділяють велику увагу працевлаштуванню населення, забезпеченню якісної освіти, професійному зростанню та створенню гідних умов праці та оплати. Натомість деякі країни ЄС можуть погіршувати своє положення у рейтингу через неефективність політики уряду щодо розвитку ринку праці. Наприклад, Греція відчуває значні проблеми у цьому напрямку. Це свідчить про необхідність вжиття кардинальних заходів для поліпшення ситуації на ринку праці у деяких країнах Європейського Союзу.

В цілому, забезпечення стабільності та розвитку ринку праці вимагає комплексного підходу, який враховує економічні, соціальні, політичні та демографічні аспекти. Уряди країн повинні активно співпрацювати з роботодавцями, профспілками та іншими зацікавленими сторонами для розробки та впровадження ефективних стратегій розвитку ринку праці.

Список використаних джерел

1. Ціль сталого розвитку «Гідна праця та економічне зростання». Представництво ООН в Україні.

URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs/8/key-activities> (дата зведення 18. 01. 2024).

2. Виступ Голови НБУ на Щорічній дослідницькій конференції. Національний банк України, 2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vistup-golovi-nbu-na-schorichniy-doslidnitskiy-konferentsiyi-natsionalnogo-banku-ukrayini-ta-natsionalnogo-banku-polschi-rinok-pratsi-ta-monetarna-politika> (дата зведення 12. 02. 2024).

3. Ситуація на ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості у 2021 році. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/67> (дата зведення 10. 01. 2024).

Павлик Ю. А.

студентка 4 курсу, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності: 073 Менеджмент

науковий керівник: д.е.н., професор **Соловйов А.І.**,

Херсонський державний університет

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Визначальним досягненням нашого часу є поява та стрімкий розвиток Інтернет-технологій. Спеціалісти всіх сфер та галузей активно застосовують їх для виконання поточних завдань, а також в якості інструментарію маркетингової стратегії для збільшення впізнаваності бренду серед споживачів товарів та послуг. Важливою функцією є також встановлення комунікації з їх аудиторією через різноманітні онлайн-платформам, які з кожним днем займають все більшу частину життя. Минули часи, коли люди сприймали їх лише як простір для розважального контенту без сенсу й

користі. Зараз вони є головним інструментом реалізації маркетингових політик виробників товарів та послуг у досягненні їх стратегічних цілей.

Ситуація на ринку освітніх послуг в Україні останнім часом лише загострюється, що викликає потребу у посиленні конкурентоспроможності закладів вищої освіти. Щорічно все більша кількість ЗВО створює та підтримує сторінки в соціальних мережах та власні веб-сайти, що є важливою стратегією для просування власних освітніх послуг. Але після пандемії COVID-19 та початку війни це стало необхідною умовою нормальної роботи та забезпечення місця університету у міжнародних та національних рейтингах, а ніж отриманням переваги серед конкурентів.

Теоретичними та практичними дослідженнями просування ЗВО та їхніх послуг в мережі Інтернет займалися такі українські науковці та фахівці, як А. Бахметьєва, Д. Сорочан, Т. Оболенська, О. Мельникова, С. Семенюк, І. Жарська та багато інших дослідників. У їх працях розкривається питання створення комунікаційних стратегій, як складової частини ефективного маркетингу ЗВО та відзначені можливості й переваги використання інтернет-технологій для розвитку ринку освітніх послуг.

Американські та європейські університети першими помітили, що використання соціальних мереж для комунікацій зі своїми аудиторіями, сприяє поширенню відомостей про університет, залученню нових студентів та підтримці відносин з громадськістю. Вони залучають випускників, студентів, викладачів та інших зацікавлених осіб через такі платформи як Facebook, YouTube, Twitter та Instagram.

Лідером світового рейтингу соціальних мереж залишається Facebook, особливо для академічних спільнот. Це американська соціальна мережа, створена 2004 року для комунікації між студентами Гарвардського університету. Зручність у налаштуванні профілю, велика кількість потенційних клієнтів освітніх послуг змусила університети активно розвивати свої сторінки саме на цьому веб-сайті [1, с.8]. Проте довіра до мережі була підірвана після гучного скандалу у 2018 році. Особисту

інформацію користувачів було використано без їхнього відому й згоди для розповсюдження політичної пропаганди під час виборів президента в США. Це стало причиною величезного падіння акцій та недовіри людей [3, с.150].

Ознайомившись з відкритими даними статистичного порталу Statista [2] можна констатувати, що станом на жовтень 2023 року кількість активних користувачів Facebook налічує 3,03 млрд. Популярний відеохостинг, призначений для завантаження, перегляду та поширення відео-роликів, YouTube має 2,49 млрд користувачів. Instagram займає третє місце за кількістю активних користувачів, їх налічується 2 млрд, вони цінують основний сенс сервісу: поширювати світлина з можливістю накладання фільтрів та написів. Наразі функції Instagram розширюються, з'явився формат коротких відеороликів, запозичений із TikTok, який має назву Instagram Reels. TikTok, відомий завдяки розважально-освітнього формату коротких відео, має 1,2 млрд підписників і надихнув на створення подібного контенту в Instagram та YouTube. Twitter – мережа для мікроблогів має 666 млн користувачів [4, 5].

За останні два роки повномасштабна війна суттєво вплинула на рейтинг соціальних мереж в Україні та активність їх використання. В перший рік війни відсоток активних користувачів соціальних мереж в Україні збільшився на 16% з 60%. На сьогодні він становить 70%. [4]. На основі відкритих даних, котрі проаналізували GlobalLogic, можемо зробити висновок, що кількість українських активних користувачів популярних соціальних мереж в Україні вражає своєю динамікою. Кількість українців, які активно використовують YouTube наразі становить 28 млн, Instagram – понад 16,1 млн, Facebook – 15,45 млн, а TikTok перевищив показник в 10,55 млн користувачів [6].

Отже, одним з перших кроків для керівництва ЗВО може стати створення в організаційній структурі університету нового структурного підрозділу – маркетингового відділу з кваліфікованими SMM-спеціалістами. Їх основні завдання повинні лежати у площині реалізації маркетингової

стратегії закладу, формуванні позитивного іміджу у соціальних мережах, просуванні комунікаційної стратегії університету, створенні якісного контенту, який зацікавить цільову аудиторію та змусить її спілкуватися в коментарях, адже популярними стають ті сторінки, постами яких діляться та обговорюють. Без реалізації сучасних практик інтернет-комунікації з потенційними клієнтами – споживачами освітніх послуг, неможливо на сучасному етапі сформувати позитивний імідж сучасного університету.

Список використаних джерел

1. Бахметьєва А. М. Використання вітчизняними університетами соціальних мереж у PR-комунікаціях. *Communications and Communicative Technologies*. 2018. № 18. С. 4-12.
2. Number of monthly active Facebook users worldwide as of 4th quarter 2023. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/> (дата звернення: 18.02.2024).
3. Уголькова О. З. Цифровий маркетинг та соціальні мережі. *Менеджмент та підприємство в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2021. № 3. С. 146-152.
4. Шоляк В. ТОП соціальних мереж. *Wizeclub*. 2023. URL: <https://wizeclub.education/blog/top-sotsialnih-merezh/> (дата звернення: 19.02.2024).
5. Балик У. О., Колісник М. В. Соціальний медіа-маркетинг: сучасні тренди та перспектива розвитку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2020. Т.4, № 4. С. 125-134.
6. Муджирі Є. Якими соцмережами користуються українці під час війни: статистика. *Speka*. 2022. URL: <https://speka.media/yakimi-socmerezami-koristuyutsya-ukrayinci-pid-cas-viini-doslidzennya-p22nyp> (дата звернення: 19.02.2024).

Казакова А.Ю.

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
другого курсу спеціальності: 051 Економіка,
науковий керівник: д.е.н., професор **Мохненко А.С.**,
Херсонський державний університет

ІННОВАЦІЙНА ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Інноваційна підприємницька діяльність – це особливий вид діяльності, спрямований на впровадження нових ідей, продуктів, технологій, методів організації та управління з метою отримання конкурентних переваг та стійкого розвитку [1, С. 16].

Сучасні умови господарювання характеризуються:

1. Глобалізацією: посиленням міжнародної конкуренції та співпраці.
2. Динамічністю: швидкими змінами технологій, потреб споживачів та конкурентного середовища [2, С. 26].
3. Невизначеністю: зростанням ризиків та непередбачуваністю економічних та політичних факторів.

В таких умовах інноваційна підприємницька діяльність стає ключовим фактором успіху будь-якого бізнесу.

Переваги інноваційної підприємницької діяльності:

1. Підвищення конкурентоспроможності: можливість випереджати конкурентів за рахунок впровадження нових продуктів, технологій та методів роботи.
2. Збільшення прибутку: освоєння нових ринків та отримання додаткового доходу від інновацій.
3. Створення нових робочих місць: стимулювання розвитку економіки та підвищення рівня життя [5, С. 63].

Основні напрямки інноваційної підприємницької діяльності:

1. Розробка нових продуктів і послуг: задоволення потреб споживачів та створення нових ринків [4, С. 140].

2. Впровадження нових технологій: підвищення ефективності виробництва та покращення якості продукції [3, С. 20].

3. Вдосконалення методів організації та управління: оптимізація бізнес-процесів та підвищення конкурентоспроможності.

Виклики, з якими стикається інноваційна підприємницька діяльність:

1. Нестача фінансування: висока вартість досліджень і розробок.

2. Ризики: невизначеність результатів інноваційних проектів.

3. Відсутність кваліфікованих кадрів: нестача фахівців з інноваційного менеджменту, маркетингу та інжинірингу.

Перспективи розвитку інноваційної підприємницької діяльності:

1. Зростання ролі інновацій: посилення впливу інновацій на економічне зростання та розвиток суспільства.

2. Впровадження нових технологій: розвиток штучного інтелекту, робототехніки, Інтернету речей, блокчейн-технологій.

3. Глобалізація інновацій: розширення міжнародної співпраці в сфері інновацій.

Інноваційна підприємницька діяльність є ключовим фактором успіху будь-якого бізнесу в сучасних умовах господарювання. Державна підтримка та подолання викликів, з якими стикаються інноваційні підприємці, сприятимуть розвитку цього виду діяльності та забезпечать економічне зростання та процвітання.

Список використаних джерел

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.06.2002 р. № 40-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266.

2. Мохненко А.С., Антонов Р.А. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон,

2023. № 49. С. 25–29.

3. Мохненко А.С., Наумов О.Б., Чмут О.О. Модель організаційно-економічного механізму логістичної системи підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон, 2023. № 48. С. 19–24.

4. . Мохненко А.С., Чмут О.О. Маркетинг як інструмент ефективного функціонування логістичної системи підприємства. *Маркетинг у підприємстві, біржовій діяльності та торгівлі в smart-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри*: колективна монографія. Львів, 2023. С. 136–160.

5. Мохненко А.С., Стрела Ю.П., Виговська А.С. Характеристика типів фінансової стійкості // *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів*: Міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 03-04 листопада 2022 р. Івано-Франківськ, 2022. С. 62–64.

Чихун Т.В.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

четвертого курсу спеціальності: 073 Менеджмент,

науковий керівник: к.е.н., доцент **Адвокатова Н.О.,**

Херсонський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Аграрний сектор України є одним із локомотивів національної економіки: до повномасштабної агресії РФ щорічне зростання галузі становило 5-6 %, частка сільськогосподарського виробництва у ВВП

становила 10 %, а разом із переробкою сільськогосподарської продукції – 16 % [1, с. 2].

Унаслідок повномасштабного вторгнення РФ аграрний сектор України зазнав істотних утрат. За оцінкою Міністерства аграрної політики та продовольства України і Київської школи економіки загальна сума втрат, завданих сільськогосподарській галузі внаслідок військових дій, на 15 вересня 2022 р. сягнула 6,6 млрд. дол. США, що становить 23 % від всієї вартості активів в українському сільському господарстві, а непрямі втрати в аграрному секторі країни через зменшення посівних площ, блокаду портів, виникнення дефіциту робочої сили, руйнування логістичних маршрутів та підвищення виробничих витрат оцінюють у 34,25 млрд. дол. США [2, с. 9].

Вже майже 2 роки триває війна в Україні через російську агресію – перманентне джерело невизначеності та екстремальних умов у всіх сферах суспільного життя загалом та в аграрному секторі зокрема. Означена невизначеність впливає на якість прийняття управлінських рішень.

Бобловський О. Ю. та Боженів М. А. зазначають, що «процес прийняття рішень – неодмінна складова діяльності керівника будь-якої ланки – від низової до найвищої. Від того, які управлінські рішення виробляються і впроваджуються в життя, залежить конкурентоспроможність підприємства та ефективність його діяльності» [3, с. 29].

На думку Кравченко М. О. та Голік В. Я., «професійна управлінська діяльність знаходиться на стику науки та творчого підходу. Перманентні зміни умов зовнішнього та внутрішнього середовища організацій ставлять перед менеджерами різних рівнів необхідність приймати швидкі, але ефективні рішення» [4].

Методи, якими часто користуються менеджери в умовах невизначеності, наведено в таблиці 1.

Методи формування та прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності

Метод	Сутність методу
Метод «спроб та помилок»	Полягає в тому, щоб випробувати різні варіанти управлінських рішень і вибрати найбільш ефективний серед них
Метод «інтуїції»	Ґрунтується на використанні «внутрішнього голосу» у ході формування та прийняття управлінського рішення
Метод «розуміння контексту»	Передбачає дослідження контексту, тобто сутності проблеми, виявлення факторів впливу на її розв'язання й аналіз взаємозв'язків між різними факторами
Метод «аналіз ризиків»	Потребує формалізації всіх складових формування управлінського рішення і полягає в зборі й аналізі інформації щодо зовнішніх ризиків суб'єкта господарювання та врахування потенційного впливу невизначеності, на основі чого можливе прийняття більш обґрунтованих рішень

Джерело: побудовано автором на основі [5, с. 44]

Однак, не всі зазначені методи формування та прийняття управлінських рішень є ефективними в умовах війни. Так, метод «спроб та помилок» значною мірою є надто розтягнутим в часі та витратним. Тоді як війна часто потребує швидких та визначених рішень. В умовах воєнного стану не завжди є час та можливість на випробовування різних варіантів управлінських рішень. Найбільш актуальним та прийнятним методом формування і прийняття управлінських рішень під час війни є метод «аналіз ризиків».

Отже, формування та прийняття управлінських рішень щодо ефективної фінансово-економічної діяльності суб'єкта господарювання в умовах війни вимагає орієнтованості на постійну невизначеність.

Список використаних джерел

1. Проект Плану відновлення України: матеріали робочої групи «Нова

аграрна політика». *Національна рада з відновлення України від наслідків війни*. 2022. 23 с.

2. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни: аналітична доповідь / за ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2023. 49 с.

3. Бобловський О. Ю., Боженів М. А. Особливості прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності. *Актуальні проблеми менеджменту в умовах сучасних викликів* : матер. І міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 7-8 квіт. 2021 р. Івано-Франківськ, 2021. С. 29-30.

4. Кравченко М. О., Голюк В. Я. Прийняття управлінських рішень: сутність та сучасні тенденції розвитку. *Економіка та суспільство: електронний журнал* (Index Copernicus). № 40. 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-37> (дата звернення: 16.02.2024).

5. Махун А. П. Методи прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : зб. тез доп. ІV міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 20 квіт. 2023 р. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2023. С. 44-45.

Пулинець Н.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 073 Менеджмент,
науковий керівник: к.е.н., доцент **Адвокатова Н.О.**,
доцентка кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
Херсонський державний університет

СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок війни ставить навчальні заклади перед багатьма проблемами, і підтримка мотивованої та стійкої робочої сили є надзвичайно важливою, щоб

пережити ці важкі часи. Оскільки звичні розпорядки порушуються, а хвилювання загострюються, виховання почуття мети та відданості серед педагогів стає більш важливим, ніж будь-коли.

За звичайних обставин підтримка мотивованої робочої сили є важливою для забезпечення якості освіти та сприяння сприятливому навчальному середовищу. Однак у періоди воєнного стану мотивація відіграє ще важливішу роль. Педагоги стикаються з додатковими стресовими факторами, такими як занепокоєння за власну безпеку та благополуччя своїх учнів і сімей [1]. Ці тривоги можуть значно вплинути на їх здатність ефективно виконувати свої обов'язки. Надійна система мотивації може діяти як буфер проти цих стресових факторів, дозволяючи викладачам зберігати свою зосередженість, відданість і стійкість [2, с.410].

Комплексна система мотивації повинна охоплювати як матеріальні, так і нематеріальні аспекти. Хоча фінансові стимули, такі як збереження заробітної плати, надання бонусів за виняткову продуктивність і надання фінансової допомоги тим, хто її потребує, забезпечують певний рівень безпеки та визнання, вони не повинні бути єдиним центром уваги. Нематеріальні форми мотивації однаково важливі для виховання почуття мети та причетності. Вони можуть включати: [1, с. 380].

- Моральне визнання та вдячність: Публічне визнання досягнень педагогів, відзначення віх і вдячність за їх відданість може значно підвищити моральний дух.

- Створення сприятливого робочого середовища: виховання почуття спільності, надання можливостей для співпраці та забезпечення відкритих каналів спілкування може сприяти створенню більш позитивної та мотивуючої робочої атмосфери [3, с.478].

- Інвестиції в професійний розвиток: Надання можливостей для безперервного навчання та розвитку навичок дозволяє педагогам відчувати себе цінними та уповноваженими, посилюючи їхнє відчуття професійного зростання та задоволення.

- Розширення можливостей педагогів: залучення педагогів до процесів прийняття рішень і заохочення їх брати на себе відповідальність за свою роботу може сприяти розвитку почуття свободи волі та відповідальності, що призводить до підвищення мотивації та залучення [3, с.481].

В умовах воєнного стану ефективна система мотивації має відповідати унікальним викликам, з якими стикаються освітяни. Це включає:

- Психологічна підтримка: надання доступу до ресурсів психічного здоров'я та створення можливостей для управління стресом може надати вчителям інструменти, необхідні для того, щоб впоратися з емоційним впливом ситуації.

- Розвиток стійкості та здатності до адаптації. Оснащення педагогів стратегіями подолання невизначеності та адаптації до мінливих обставин може підвищити їхню здатність продовжувати надавати якісну освіту, незважаючи на перебої.

- Гнучкість і розуміння: Визнання індивідуальних обставин викладачів, пропонування гнучкої організації роботи та демонстрація співчуття можуть значно сприяти їхньому благополуччю та мотивації [3].

Продумана система мотивації – це не розкіш, а необхідність для навчальних закладів у період воєнного стану. Визнаючи унікальні виклики, з якими стикаються викладачі, і впроваджуючи комплексну структуру, яка задовольняє як матеріальні, так і нематеріальні потреби, навчальні заклади можуть виховувати вмотивовану та стійку робочу силу, забезпечуючи безперервність освіти та сприяючи почуттю стабільності та надії як для студентів, так і для викладачів. .

Список використаних джерел

1. Мочерний С.В., Ткаченко О.В. Управління персоналом: теорія і практика: Київ: КНЕУ, 2022. 368 с.
2. Кириленко О.П. Мотивація персоналу: Київ: Академперіодика, 2021. 280 с.

3. Максименко С.Д., Прокопенко Л.І. Психологія праці: Київ: Либідь, 2020.
480 с.

Романчук О.С.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
першого курсу спеціальності 051 Економіка,
науковий керівник: д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю.В.,**
Херсонський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В УМОВАХ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ РИНКІВ ЄС

Закриття портів внаслідок повномасштабного вторгнення Росії змусило Україну шукати нові шляхи та методи зовнішньоторговельної діяльності. З 2022 року повністю зупинились торгівлі відносини з РФ та Білоруссю. Об'єм зовнішньої торгівлі з цими країнами у 2021 році становив 9,49 млрд. дол. США та 6,3 млрд. дол. США відповідно. У відсоткових значеннях експорт до Білорусі та РФ становив 7,2%, а імпорт – 15%. В таких умовах довелося вдаватися до переорієнтації зовнішньоекономічної діяльності. [1]

Одним з основних торговельних партнерів України в умовах війни стала Польща. Підґрунтям для формування тісних торговельних відносин стала лібералізація взаємов'язків ринків України та країн ЄС. Хоча до 2022 року зростання обсягів експорту певною мірою обмежувалося через відмінності в нормах та стандартах випуску продукції, ці обмеження значно послабилися внаслідок прийняття постанови про тимчасову лібералізацію торгівлі в травні 2022 року. Регламентом постанови було передбачено:

- Призупинення дії тарифів певних категорій, таких як:
 - промислова продукція, що була включена в Угоду про вільну торгівлю між Україною та ЄАВТ;

- зупинка системи вхідних цін для фруктів і овочів;
- скасування квот на сільськогосподарську продукцію.
- Скасування антидемпінгових мит на імпорту;
- Скасування глобальних заходів захисту щодо українського експорту.[2]

Унаслідок прийняття постанови та вимушеної переорієнтації торговельної діяльності України посилилась зовнішньоекономічна діяльність та зросли показники імпорту та експорту. Об'єми цих показників та сальдо України і Польщі представлено на рис.1.

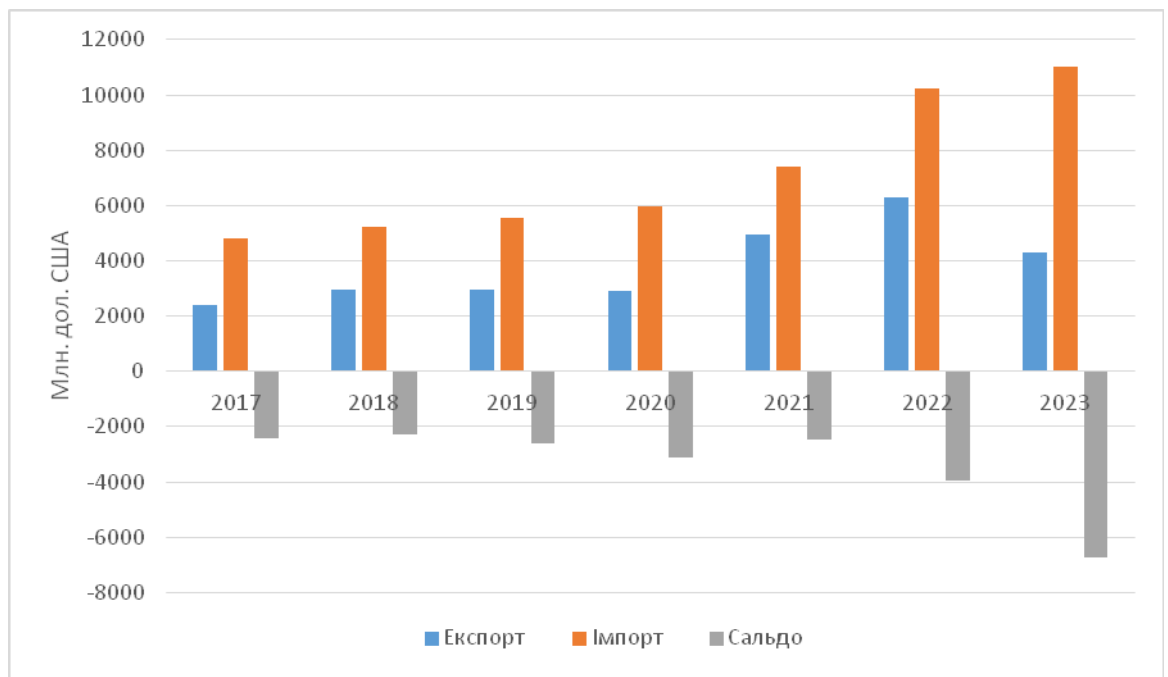

Рис.1 Об'єм торгівлі України та Польщі (в млн. дол. США)

Джерело: розроблено автором на основі [1]

З представлених на рисунку 1 даних можна зробити наступні висновки.

У період з 2017 по 2021 роки, об'єм торгівлі України з Польщею стабільно зростав, нехай і досить повільними темпами. Найбільший ріст у цей період відбувся протягом 2021 року, на 70% порівняно з 2020 для експорту і 23% для імпорту. Сальдо за цей рік наблизилось до показників 2017 року, що показувало збільшення частки України в польсько-українських торговельних відносинах.

У 2022 році відбулось різке збільшення показників, в особливості імпорту. Це зумовлено звільнення 15% ринку збуту в Україні яку до війни займали РФ та Білорусь. Непропорційність збільшення експорту та імпорту пояснюється скороченням виробничих потужностей України в експортно орієнтованих галузях.

В контексті 2023-2024 років ці дані дозволяють зробити висновки стосовно не лише торгівельного балансу, а й залежності економік України та Польщі. Протекціонізм з боку Польщі стосовно українських товарів змінив сальдо на користь Польщі ще більше, а закриття польського ринку від українського зерна та перешкоди транзиту вдарили не лише по позиціям України в цих двосторонніх відносинах, а й в картині експорту загалом. В такому випадку доцільно розглядати введення дзеркальних заходів зі скорочення імпорту товарів з Польщі задля підвищення сальдо. Це дозволить не лише зберегти позиції на міжнародній арені як конкурентоздатного та впевненого гравця, а й простимулює виробництво товарів, які підпадуть під обмеження, в Україні. Зокрема молочної продукції, готової продукції з зерна, м'яса та кормів.

Список використаних джерел

1. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами. Державна служба статистики України. URL:<https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2022/870 від 30 травня 2022 року про тимчасову лібералізацію торгівлі, яка доповнює торгові поступки, що застосовуються до української продукції відповідно до Угоди про асоціацію між Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з одного боку, та Україною, з іншого боку. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.152.01.0103.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A152%3ATOC

Шевкун Д. А.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 073 Менеджмент,
науковий керівник: к.е.н., ст. викладачка **Чмут А.В.,**
Херсонський державний університет

ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

Формування і реалізація стратегії діяльності підприємства у бізнес середовищі є актуальною темою, тому що стратегія підприємства є основою діяльності будь-якого бізнесу, за допомогою стратегічного планування на підприємстві зважується комплекс проблем, пов'язаних з цілеспрямованою переорієнтацією випуску продукції нової номенклатури й асортименту, впровадженням і використанням нових технологій, розвитку маркетингу, удосконалюванням структури керування підприємством, своєчасною і якісною підготовкою і перепідготовкою кадрів.

Підприємство представляє себе, як самостійний господарюючий об'єкт, особливий вид діяльності, специфічний фактор виробництва, певний тип та стиль господарювання, в основі якого лежить ряд умов і угод, для того, щоб здійснювати виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку [3].

Для того , щоб досягти зростання обсягів діяльності кожному підприємству необхідно сформувані власні стратегії розвитку .

Стратегії підприємства – які також можна зустріти , як конкурентні стратегії , можуть визначити, як кожне окреме підприємство буде конкурувати на своєму відповідному ринку та в галузі. Кращі стратегії підприємства, особливо для первинних підприємств, є обов'язковими для успіху бізнесу, оскільки вони пов'язують бізнес з його ринками [1].

Стратегія – це не планування. Стратегія полягає в тому, щоб приймати розумні стратегічні рішення, оскільки світ навколо нас змінюється, і діяти в режимі реального часу. Щоб допомогти організації мислити та діяти стратегічно щодня, а не раз на кілька років, потрібно розглянути ці п'ять принципів розробки стратегії:

- Дослідити внутрішнє середовище організації.

Як окремі особи чи як організації, ми іноді забуваємо пам'ятати, хто ми є. Для окремих людей згадування може означати проведення часу зі старим другом або братом або сестрою, кимось, хто повертає вас до вашого фундаментального «я». Для організацій це означає час із радістю та керівництвом, щоб переглянути найосновніші елементи організації: її місію, клієнтів, сферу обслуговування, програми та фінансування [2].

- Дослідити власний ринок.

Досліджувати власний ринок означає знати, хто ще працює у цьому «просторі» та порівняння організації. Правління та персонал можуть мати одне бачення того, як складається організація, клієнти, клієнти, колеги, спонсори, політики та навіть конкуренти можуть мати інше. Обидві точки зору є критичними [2].

- Досягти успіху завдяки сильних сторон.

Найкращий підхід до розробки стратегії полягає в тому, щоб використовувати організаційну ідентичність, розглянуту в першому принципі, щоб направляти вас робити більше того, що ви вмієте найкраще. Інша частина дослідження внутрішнього середовища організації - це знання того, чим організація відрізняється від інших конкурентна перевага даної організації. Дізнавшись у чому полягає конкурентна перевага, потрібно робити це більше! Знання того, де організація справді перевершує, допоможе найкраще конкурувати від імені конкретної місії та мати найбільший вплив на ресурси певної компанії [2].

- Розробити критерії прийняття рішень

Стратегія полягає в тому, щоб робити вибір, і одним із найважливіших інструментів, який неприбуткові організації можуть використовувати для прийняття стратегічних рішень, є стратегічний екран.

Екран стратегії - це список критеріїв або стандартів, за якими потрібно перевіряти різні стратегічні варіанти. Завдяки цьому екрану критерії прийняття рішень стають видимими та чіткими, допомагаючи тримати всіх на одній сторінці та рухатися в одному напрямку.

-Розробити питання необхідності

Кожна організація стикається з «великими питаннями». Іноді вони виникають у формі можливості (некомерційна організація X звернулася щодо потенційного злиття), іноді у формі конкурентного виклику (некомерційна організація Y запускає конкуруючу програму), а іноді у формі виклику бізнес-моделі (кількість учасників зменшується, а дані, які раніше були конкурентною перевагою, тепер є загальнодоступними в Інтернеті). Великі запитання можуть виникнути в будь-який час і часто виводять за межі поточних стратегій.

Отримавши цю інформацію, можливо перевірити потенційні стратегічні реакції на екрані стратегії. Завдяки цим п'яти принципам компанія буде добре підготовлена до розробки стратегії в реальному часі, коли це потрібно.

Отже, таким чином стратегія має велику значимість у формуванні бізнесу, вона дозволяє розробити план дій та виходячи з глобальних ідей та поставлених цілей підприємства досягнути певної мети. Також стратегічне планування є тим завдяки чому багато підприємств зможуть стабілізувати свою діяльність і отримати необхідний імпульс для подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Іванов Ю., Тищенко Б. О. М. Стратегія підприємства: Підручник Х. : ВД «ІНЖЕК», 2009. 560 с.

2. Strategic Implementation. URL <https://www.studysmarter.co.uk> (дата звернення 15.03.23)

3. Шершньова З.Є., Оборська С.В. Стратегічне управління [навчальний посібник]. К.: КНЕУ, 1999

4. Bilan Y., Nitsenko V., Ushkarenko I., Chmut A., and Sharapa O. Outsourcing in International Economic Relations. *Montenegrin Journal of Economics*, 2017. Vol. 13. No. 3, pp 175-185.

Срібна Є.В.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 073 Менеджмент,
науковий керівник: професорка **Ушкаренко Ю.В.,**
Херсонський державний університет

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЙ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ ІННОВАЦІЙНИХ СТАРТАПІВ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ

Світ швидко змінюється і найбільшими рушіями економіки сьогодні є інновації, інформаційні технології та наука. Інноваційні стартапи можуть стати основою економічного розвитку і навіть економічного зростання. Україна має повільніший темп розвитку стартап-проектів порівняно з європейськими країнами, такими як Великобританія та Німеччина. Тим не менш, в Україні є велика кількість розробників програмного забезпечення та динамічна стартап-екосистема з такими успішними стартапами, як Gitlab, Grammarly, People.ai та Liki24. Однак індустрія технологічних стартапів перебуває в кризі через пандемії та повномасштабне вторгнення.

Однією з причин невдач багатьох стартапів є те, що вони обрали нежиттєздатну бізнес-модель. Бізнес-модель – це спрощена версія бізнесу, його потоків доходів і цінності, яку він створює для своїх користувачів, описує, як організація створює, доставляє та фіксує цінність (економічну,

соціальну чи іншу) для своїх клієнтів [3]. Включає в себе елементи бізнесу, такі як бізнес-ідея, фінансове забезпечення, основна діяльність, грошові потоки, маркетинг і стратегія розвитку.

Практичне значення бізнес-моделі для стартапів полягає в її призначенні [3]:

- оцінити та проаналізувати ефективність стартапів у порівнянні з іншими подібними бізнес-ідеями;
- оцінити потенціал та інвестиційну привабливість стартапів;
- визначити вартість бізнесу, обсяг грошових потоків, що надходять у бізнес та виходять з нього, а також базові параметри ціноутворення;
- оптимізувати бізнес-ідею зі стратегічної точки зору та максимізувати створення цінності для клієнтів та інших зацікавлених сторін.

Бізнес-моделі можна розділити на типи відповідно до характеристик організації бізнесу та способу отримання доходу. У таблиці 1 представлені можливі типи бізнес-моделей відповідно до основних видів діяльності стартапу.

Таблиця 1

Основні види бізнес-моделей залежно від особливостей ключової діяльності стартапів

Вид бізнес-моделі	Характеристика	Приклад компаній / стартапів
1	2	3
Модель «Виробник»	бізнес, в основі якого лежить виготовлення продукції з сировини, комплектуючих та продаж посереднику чи безпосередньо кінцевому споживачу.	BMW, IBM, ПрАТ «Чумак»
Модель «Дистриб'ютор»	передбачає закупівлю продукції у виробників та розповсюдження її роздрібним продавцям чи кінцевим споживачам.	DDS, ELKO, Diawest, група компаній «Всесвіт»
Модель «Роздрібний продавець (ритейлер)»	в основі бізнес-моделі здійснення торговельної діяльності, де клієнтом виступає кінцевий	Walmart, «АТБ-Маркет»

	споживач (населення).	
Модель «Франчайзинг»	модель, за якої одна сторона (франчайзер), що володіє успішним бізнесом, відомою торговою маркою, ноу-хау дозволяє іншій стороні (франчайзі) користуватися цією системою на певних умовах та сплачуючи роялті.	McDonald's, Novus
Модель «Електронна комерція (e-commerce)»	передбачає здійснення комерційної діяльності дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем [9].	Taobao.com, TMall.com, Amazon, Prom.ua
Інтегрована модель	передбачає присутність бізнесу як в Інтернеті, так і в режимі офлайн.	Епіцентр, Rozetka, ZARA, Ikea
Модель «Передплата»	бізнес-модель, що базується на ідеї продажу товару чи послуги для отримання щомісячного (щорічного) періодичного доходу від підписки. Це дає змогу утримувати клієнтів та отримувати періодичні доходи за допомогою платної підписки, довгострокових договорів.	Netflix, HotPod, Forbes
Модель «Фриміум»	компанії пропонують частину послуг безплатно, а за інші існує визначена плата. Може існувати кілька тарифних планів. Прибутки стартап може акумулювати через рекламу чи інші канали.	Dropbox, стартапи Grammarly
Модель «Агентство»	модель, що передбачає співпрацю з іншими суб'єктами щодо надання послуг на умовах аутсорсингу (охорона, збір інформації, реклама, підбір персоналу, цифровий маркетинг, піар тощо).	Associated Press (AP), Reuters, Defense

*Джерело: створено автором на основі [1;4]

Вибір бізнес-моделі має значний вплив на успіх стартапу. Для того, щоб визначити правильну бізнес-модель стартапу, майбутні проекти повинні пройти через наступні дев'ять пунктів шаблону Lean Canvas: сегмент клієнтів; проблема плюс доступні альтернативи; джерело доходу; рішення; унікальна ціннісна пропозиція; канали зв'язку з клієнтами; ключові показники; витрати; несправедлива конкурентна перевага [2]. Детальна інформація в кінцевому підсумку допоможе стартапу обрати основну та допоміжні бізнес-моделі.

Розробка стратегій подолання кризи інноваційних стартапів через впровадження нових бізнес-моделей є важливим кроком для сталого розвитку стартапів у конкурентному ринковому середовищі. Аналіз поточної ситуації, вивчення ринку та конкурентів, розробка бізнес-моделей, орієнтованих на цільові потреби, та впровадження інноваційних підходів є ключовими елементами успішної стратегії. Враховуючи специфіку українського ринку та виклики, з якими стикаються стартапи в країні, важливо підкреслити необхідність гнучкості та адаптивності в процесі розробки та впровадження бізнес-моделей. Успішні стратегії виходу інноваційних стартапів з кризи базуються на ефективному управлінні, постійному моніторингу та аналізі результатів і готовності швидко коригувати стратегії у відповідь на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Гавриш О. А., Бояринова К. О., Копішинська К. О. Розробка стартап-проектів: навч. посіб. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2019. 188 с.
2. Сак Т. В. Електронна комерція: світові тренди, діагностика, стратегічні орієнтири. *Маркетинг і цифрові технології*. 2021. Т. 5. № 3. С. 30–42. URL: <https://mdt-opu.com.ua/index.php/mdt/article/view/146> (дата звернення: 18.02.2024).
3. Скриль В. В. Бізнес-моделі підприємства: еволюція та класифікація. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. С. 490–496. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/82.pdf (дата звернення 18.02.2024).
4. Подальчак Н. Ю., Шаповалова Т., В. Технології розробки стартапів: навч. посіб. К.: МФСА. 2021. 128 с.

Таран Д.Є.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
четвертого курсу спеціальності: 073 Менеджмент
науковий керівник: д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю.В.**,
Херсонський державний університет

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У СФЕРІ ДИСТАНЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ

У сучасному світі, в умовах стрімкого розвитку технологій та поширенні цифрових інструментів, дистанційне управління персоналом в освітній галузі стає невід'ємною складовою сучасного управління навчальними закладами. Розмаїття інновацій та технологічних рішень впливають на способи взаємодії між керівництвом, педагогічним персоналом і студентами, змінюючи традиційні підходи управління освітою. Аналіз сучасних тенденцій у цій області дозволяє виявити ключові аспекти та виклики, з якими стикається освітня система та здійснити висновки щодо оптимальних стратегій та інструментів дистанційного управління персоналом в освіті. Зокрема, в Україні ця тема стає особливо актуальною, розглядаючи специфіку освітнього сектору та його сучасні потреби.

Сучасні тенденції у сфері дистанційного управління персоналом в освітній галузі [1, с.118]:

— використання хмарних технологій: хмарні платформи дозволяють організувати роботу персоналу, вести документообіг, спілкуватися та обмінюватися файлами в онлайн-режимі;

— впровадження систем штучного інтелекту: ШІ-системи можуть використовуватися для автоматизації рутинних завдань, таких як підбір персоналу, оцінка результатів роботи, складання графіків роботи;

- розвиток онлайн-курсів та тренінгів: онлайн-навчання дозволяє персоналу освітніх закладів підвищувати свою кваліфікацію та розвивати необхідні навички без відриву від роботи;
- використання віртуальних інструментів співпраці: віртуальні дошки, чат-платформи та месенджери забезпечують ефективну комунікацію та співпрацю команди на відстані;
- зростання популярності гнучкого графіка роботи: гнучкий графік роботи дозволяє персоналу краще балансувати між особистим та професійним життям.

Однією з ключових тенденцій у сфері дистанційного управління персоналом в освіті є впровадження технологій, спрямованих на оптимізацію комунікації та співпраці між вчителями, адміністраторами та іншим персоналом. У країнах, де ці технології вже широко використовуються, спостерігається позитивний вплив на ефективність управління персоналом [2, с. 55].

Однак в Україні та інших країнах із перехідним економічним статусом існують численні виклики. По-перше, не всі навчальні заклади мають необхідне технічне забезпечення для впровадження сучасних засобів дистанційного управління. Багато шкіл та університетів в Україні стикаються з проблемами відсутності доступу до високошвидкісного інтернету та необхідних комп'ютерних пристроїв.

По-друге, важливо звернути увагу на адаптацію педагогічного персоналу до нових технологічних реалій. Здійснення ефективного дистанційного управління персоналом вимагає від педагогічних кадрів вміння використовувати сучасні засоби комунікації та інформаційні технології. В Україні, як і в інших країнах, велике значення має підготовка вчителів до викладання в онлайн-форматі та розвиток їхніх комп'ютерних навичок.

Порівнюючи досвід України з іншими країнами, можна визначити кращі практики та взяти до уваги різницю в підходах. Наприклад, країни

Європейського Союзу активно використовують інноваційні рішення для дистанційного управління персоналом, забезпечуючи найвищий рівень доступу до технологій. Східноазіатські країни, такі як Сінгапур та Японія, відзначаються високою комп'ютерною грамотністю вчителів та швидким впровадженням інновацій у систему освіти. [3]. У США широко використовуються хмарні технології та системи автоматизації для управління персоналом. Також у США популярні онлайн-курси та програми розвитку персоналу. Для України важливо враховувати світовий досвід та впроваджувати його з урахуванням національних особливостей та викликів, щоб забезпечити ефективне дистанційне управління персоналом у сфері освіти.

Отже, необхідно визнати, що дистанційне управління персоналом – це не лише вимушена відповідь на виклики сучасності, але й можливість розширення освіти через інноваційні технології. Запровадження ефективного дистанційного управління вимагає спільних зусиль уряду, освітніх інституцій, викладачів та всіх учасників освітнього процесу. Тільки таким чином можна досягти успіху в цій сфері та забезпечити доступність якісної освіти для всіх.

Список використаних джерел

1. Авраменко Л. М. Дистанційне управління персоналом: сучасні тенденції та перспективи розвитку в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 2021. № 2. С. 118–125.
2. Кірова О. В. Дистанційне управління персоналом: особливості та перспективи впровадження в освітніх закладах України. *Педагогіка і психологія*, 2021. С. 53–60.
3. Проблеми і перспективи розвитку онлайн-освіти : монографія / за заг. ред. д-рки екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, С. І. Котенка. Суми : Сумський державний університет, 2023. 125 с.

Катрич О.С.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 073 Менеджмент,
науковий керівник: д.е.н., професор **Соловйов А.І.,**
Херсонський держаний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Управління проектами здійснюється через реалізацію наступних заходів: формування основних задач проекту, планування проекту, регулювання та контроль. Виконуючі ці заходи в процесі управління проектом виконують наступні етапи [1, с. 76]: аналіз ймовірності успіху проекту, з прорахуванням всіх проблем, потреб та ризиків; планування загальних принципів реалізації проекту; визначення вихідних даних для планування проектної діяльності організації; планування функцій у запропонованому проекті; планування та визначення економічності та ефективності проекту; реалізація проекту; отримання результатів проекту (звіт) та передача даних замовнику; підтримка при оголошенні результатів. Особливе місце в управлінні проектами посідають саме інформаційні технології. Адже саме завдяки їм підвищується ефективність управління, значно зменшується кількість незавершених проектів, тому що створена інформаційна система на підприємстві дозволяє управляти одночасно всіма факторами, що мають істотний вплив на реалізацію проекту. Завдяки інформаційним технологіям комунікація між учасниками (працівники/клієнт) стає стійкою, швидкою та результативною. Також варто відмітити, що інформаційні системи дозволяють ефективно здійснювати документування всіх етапів проекту без зайвої трати часу, а сам процес контролю стає більш механізованим та оперативним.

Перед тим як обирати ту чи іншу інформаційну систему, варто визначити, для яких саме проектів вона буде використовуватися. Ефективність використання інформаційних систем можна визначити за прорахунком сукупності понесених на неї витрат, а також можливих прибутків. Управління проектами оптимізують за допомоги трьох основних параметрів: час, вартість та якість роботи. Обов'язково варто пам'ятати, що за неефективне управління проектом підприємство зазнає збитків, в результаті чого відбувається зрив строків виконання та перевищення фінансування проекту. До основних завдань інформаційних систем в управлінні проектами відносять: аналіз прибутків та витрат проектів; складання розкладу робіт із встановленням термінів; аналіз критичних операцій та резервів часу; розрахунок загального бюджету проекту; розрахунок та аналіз ризиків від впровадження проектів; розрахунок успішності виконання поставлених задач; ведення обліку та контролю за виконання поставлених задач; складання звітності за проектом. Серед додаткових функцій виділяють: (а) введення архіву та всієї необхідної документації; (б) аналіз аналітичних функцій планування проекту; (в) контрольно-ревізійна функція [2, с. 70]. Особливе місце в системі управління будь-яких проектів посідає технологія на основі CRM-системи, що відповідає за налагодження ефективної системи взаємовідносин з клієнтами, а поряд з цим дозволяє створити ефективні механізми управління маркетингом, продажами та сервісом. CRM-система успішно забезпечує координацію дій різних підрозділів на основі створення загальної інформаційної платформи з клієнтами [4, с. 89]. Інформаційна система класу CRM спрямована на створення великої бази клієнтів, а отже відповідає за формування довгострокової конкурентної переваги на сучасному національному ринку послуг. Основною перевагою використання інформаційної системи класу CRM є можливість ведення безперервної взаємодії з клієнтами з питань, що пов'язані з просування послуг, їх продажом та підтримкою у сфері зворотного зв'язку.

Головною функцією інформаційної системи класу CMR в управлінні проектом є допомога менеджерам здійснювати продаж, організувати прозорий процес управління угодами підприємства, а також оптимізувати всі можливі канали збуту послуг. Саме за допомоги даної системи класу CMR працівники підприємства можуть здійснювати контроль за якістю зроблених робіт під час реалізації проекту, аналізувати дії та потреби клієнтів, а також відслідковувати обсяги продажу послуг. CMR-система сприяє оптимізації каналів збуту, що позитивно впливає на збільшення прибутку компанії [3, с. 310]. Отже, використання інформаційних технологій в управлінні проектами сучасної організації допомагає вирішувати цілу низку завдань та сприяє ефективному управлінні декількома проектами одночасно. На сьогодні існує величезна кількість інформаційних систем в управлінні проектами, проте до їх вибору необхідно ставитися обачно попередньо здійснивши планування проекту, встановивши основні шляхи регулювання та контролювання виконання поставлених задач. Однією з таких інформаційних систем є – CMR-система, яка володіє всіма необхідними інструментами для здійснення аналізу поточного стану введення бізнес-проектів, а також є успішним засобом підтримки зворотного зв'язку з клієнтами.

Список використаних джерел

1. Башинська І. О. Ефективне управління проектами підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2017. No 6. С. 75-78.
URL: https://www.researchgate.net/publication/317905222_Efektivne_upravlinna_proekta_mi_pidpriemstva (дата зведення 13. 02. 2024).
2. Бібік Г. Ю. Інформаційні технології в управлінні підприємствами. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Економіка. 2013. No 7. С. 69- 75.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2013_21_7%282%29_12 (дата зведення 13. 02. 2024).

3. Білоцерківський О. Б. Вибір, впровадження та вдосконалення CRM- систем торговельних підприємств: проблеми та шляхи вирішення. Держава, галузі, підприємства, бізнес: реалії і тенденції економічного, інформаційного та технічного розвитку. 2020. No 2. С. 305-312.
URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/49718/1/Bilotserkivsky_i_Vybir_vprovadzhenia_2020.pdf (дата зведення 13. 02. 2024).
4. Марусей Т. В. Впровадження CRM-систем у маркетингову діяльність підприємства. Економіка та держава. 2016. No 6. С. 87-89.
URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3548&i=17> (дата зведення 13. 02. 2024).

Фас А.С.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 051 Економіка,
науковий керівник: к.е.н., ст.викладачка **Чмут А.В.,**
Херсонський державний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Саме система цін є реальною основою здійснення фінансових відносин. Ціни та їх рівень визначають величину і структуру валового суспільного продукту і національного доходу. Ціна створює економічні умови для функціонування фінансів, кредиту та заробітної плати. Фінансовий вплив на відтворювальні процеси здійснюється насамперед через розподіл і перерозподіл.

Політика ціноутворення є найбільш гнучкою з усіх чотирьох елементів маркетинг-міксу. Уникнути негараздів і хаосу в бізнесі при впровадженні інновацій і змін простіше всього в області цінової політики, на відміну від

зміни дизайну, виробничого процесу, рекламної стратегії або зміни каналів збуту продукції, які вимагають системного підходу і довгостроковості.

Проте, при всій своїй гнучкості, цінова політика є найбільш прозорою, оскільки компанії легко копіюють дії своїх конкурентів, вивчаючи їхні прайс-листи, рекламу або відвідуючи торгові точки. Тому успішні компанії мають відповідну цінову політику, яка компенсує всі переваги та недоліки прозорості цін і за допомогою якої можна ефективно протистояти будь-якому зниженню ціни конкурентами, не знижуючи ціну у відповідь. Значний вплив на успіх компанії на ринку має зважена цінова політика.

Ф. Котлер говорив: «Якщо товар – серце маркетингу, то ціна – його кров». Ціни часто змінюються протягом життєвого циклу продукту: від високих цін для залучення інноваторів, орієнтованих на престиж, до низьких цін для масового ринку [2].

Реалізація цінової політики полягає у визначенні цінової стратегії підприємства на ринку щодо кожної групи і кожного виду продукції, а також окремих сегментів ринку на довгострокову перспективу та тактики ціноутворення на короткострокову перспективу. Цінова політика дозволяє встановлювати рівень цін залежно від ситуації на ринку, етапів життєвого циклу товару та інших факторів. Однак цінова політика, незважаючи на простоту реалізації, не є найкращим засобом отримання довгострокової конкурентної переваги, оскільки її безцеремонно і безжально копіюють.

Державне регулювання цін здійснюється в сучасних умовах господарювання України переважно на основі економічних факторів і найважливіших товарів і послуг. Це здійснюється шляхом встановлення регульованих цін і цін на продукцію природних монополій, таких як водопостачання та водовідведення, міський пасажирський транспорт, електропостачання тощо. Ринкове саморегулювання зосереджується переважно на товарах і послугах. Держава здійснює особливий регулятивний вплив на землю як важливе національне надбання, що перебуває під її безпосередньою охороною [1].

Ринкова ціна, за якою здійснюється конкретний акт його купівлі-продажу, формується не тільки рівнем грошової оцінки та індексації, а й такими об'єктивними факторами, як: корисність, відчуженість, попит, рідкість, ліквідність і ряд суб'єктивних факторів. фактори, що виражають зацікавленість покупця конкретною земельною ділянкою, особливі умови продавця або покупця, обмежена інформація про кон'юнктуру ринку, вплив реклами та ін. Регулюючий вплив держави на розвиток ринкових цін на землю має прямий характер. Водночас вона доповнюється та уточнюється кон'юнктурою ринку. Земля є специфічним об'єктом ринкових відносин. Ринок землі створює і підтримує зв'язок із землею як особливою цінністю, спонукає до ефективного використання її різноманітних і численних властивостей.

У той час як природні фактори виробництва (праця та земля) підлягають прямому державному регулюванню цін, ринкове саморегулювання домінує над ціною капіталу в грошовій формі. Капітал — це перетворення грошей на фактор виробництва, створений для збільшення обсягів виробництва товарів і надання послуг. Воно виникає за рахунок економії поточного споживання, що збільшує можливості майбутнього споживання. Ціна капіталу виражається як кількісна величина відсотка на грошовий капітал і є різновидом ціни послуги капіталу в конкретний період часу. Ціною грошового капіталу є дохід його власника. Прямий регулюючий вплив держави на формування ринкових цін поширюється на таку продукцію суб'єктів господарювання природних монополій, як водопостачання та водовідведення, тепlopостачання, електропостачання тощо [3].

Належне обґрунтування цін на таку продукцію є дискусійним. Державна політика регулювання ринкових цін на продукцію суб'єктів господарювання - природні монополії можуть мати кілька рішень. Зокрема, встановлення фіксованої мінімальної ціни з обов'язковим задоволенням

потреб на рівні споживчого попиту. Згідно з цією редакцією їхнього регулювання, існує необхідність у державних дотаціях для виробників цієї продукції.

Список використаних джерел

1. Процишин Ю.Т. Стратегічний маркетинг: електронний навчальний. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 146 с.

Перепелкіна І.В.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
четвертого курсу спеціальності: 051 Економіка

науковий керівник: д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю.В.**

Херсонський державний університет

СТАН ФІНАНСОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РИНКУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ЗА 2023 РІК

Українська асоціація фінансових технологій (далі - фінтех) та стартапів опублікувала «Фінтех-каталог 2023», який досліджує поточний стан фінтеху в Україні. Наразі на українському фінтех-ринку працює 246 компаній. Сім з них були засновані у 2022 році, навіть війна не стала на заваді створенню нових стартапів. При цьому 55% компаній представлені в ЗСУ, яка захищає країну, а на ринку працює близько 14 400 осіб.

Загальний обсяг українського ринку фінансових технологій оцінюється в 1 мільярд доларів США. При цьому 66% компаній фінансуються виключно за рахунок власних коштів, а 10% планують інвестувати щонайменше 1 мільйон доларів США протягом наступного року. 32% засновників фінтех-компаній є ІТ-фахівцями. 18% - з фінансових компаній, 12% - з банків і 10% - з юридичного сектору.

До трійки найбільших проблем, з якими стикаються фінтех-компанії в Україні, входять нестабільність електромереж та інтернету, зниження привабливості компаній для інвесторів та падіння купівельної спроможності населення. Проблеми з нестабільністю електромереж та підключенням до інтернету становлять найбільшу частку (32%). Щодо доступу до зовнішніх ринків, половина респондентів зазначили, що війна не вплинула на їхню роботу в цьому секторі. Навпаки, для 29% компаній вона ускладнила роботу, а для 7% - полегшила.

У 2022 році набули чинності кілька важливих для фінансового та технологічного ринку законів: Закон України "Про хмарні сервіси", Закон України "Про віртуальні активи" та Закон України "Про платіжні послуги". 39% опитаних компаній стверджують, що регуляторні зміни принесли нові можливості для бізнесу в умовах повномасштабного вторгнення. 12% зазначили, що умови ведення бізнесу покращилися. Більше того, 29% опитаних підприємств взагалі не зазнали впливу нових законодавчих змін.

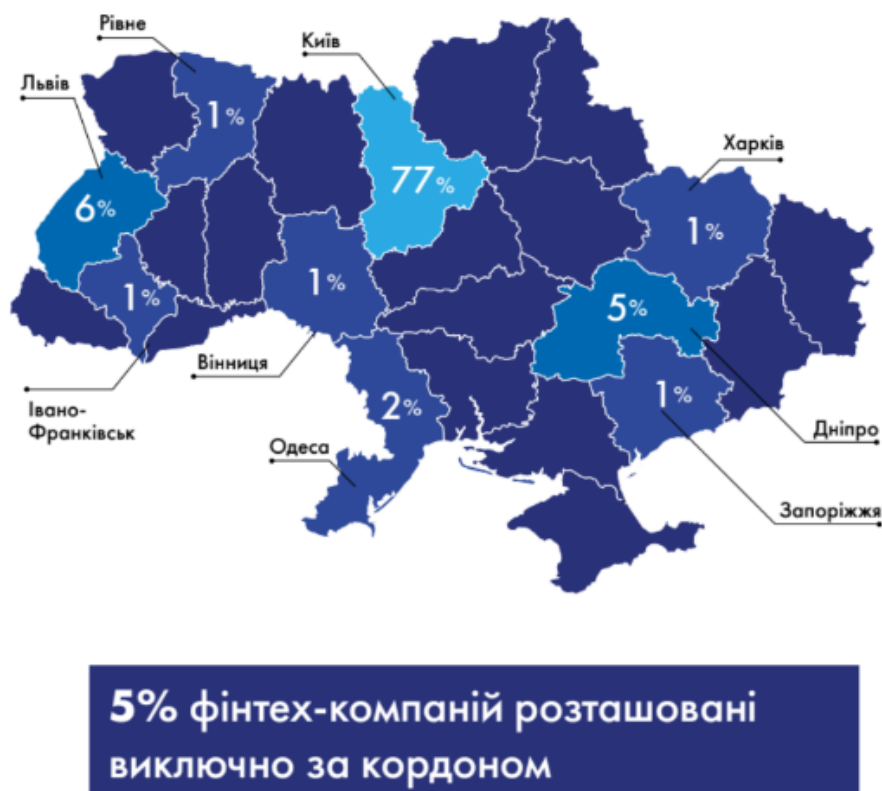

Рис.1 Розташування фінтех-компаній в Україні.
Джерело: опрацьовано автором на основі [2]

Технологічна інфраструктура вже третій рік поспіль залишається важливою сферою діяльності для українських стартапів: У 2023 році частка компаній, що пропонують цей вид послуг, становила 24% респондентів, тоді як у 2021 та 2020 роках - 22% та 20% відповідно. Популярність компаній у цьому секторі частково пояснюється постійною тенденцією розвитку онлайн-комерції, яка створює попит на компанії, що надають ІТ-рішення фінансовим установам. Це призвело до зростання попиту на компанії, які надають ІТ-рішення фінансовим компаніям і банкам, допомагаючи їм увійти або перейти в цифровий сектор.

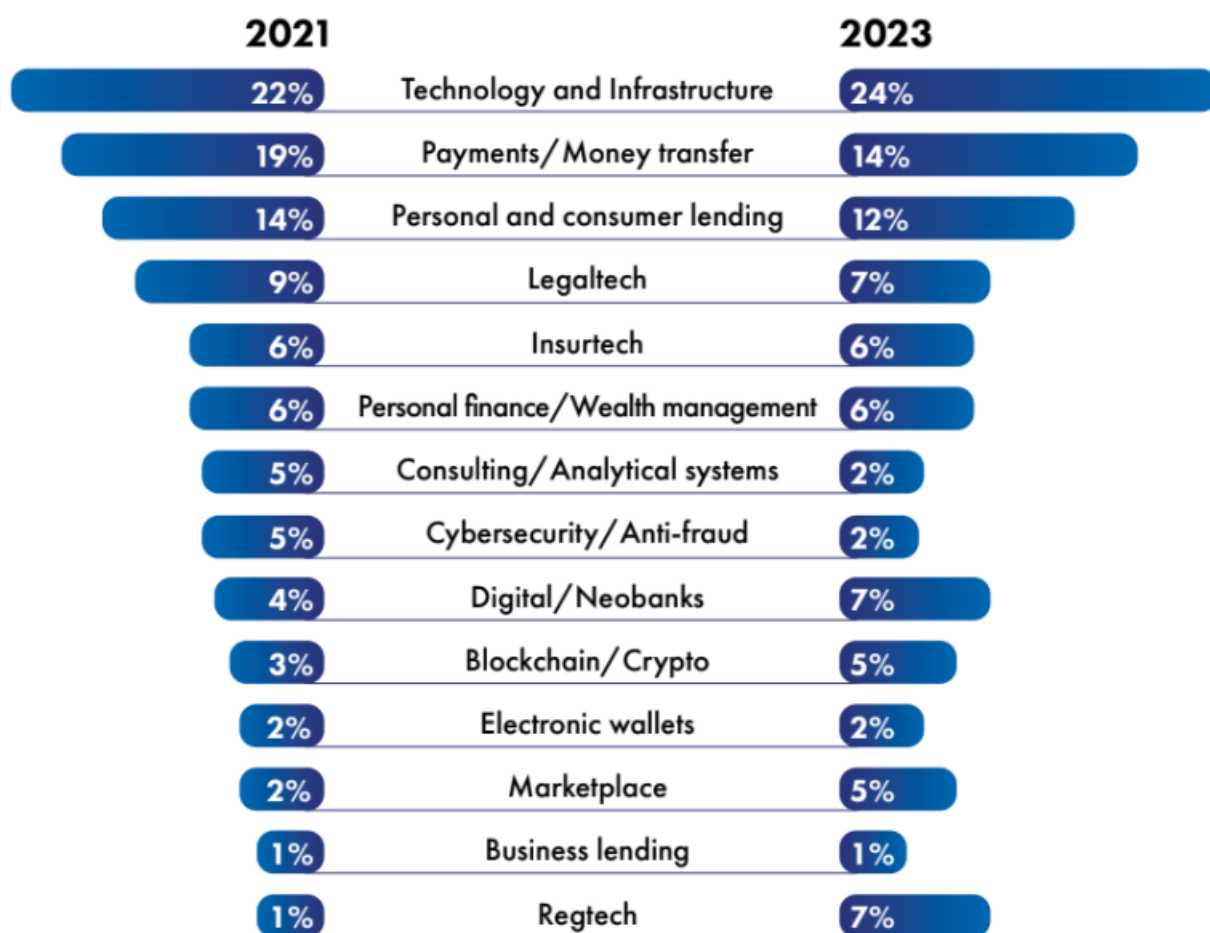

Рис. 2 Розподіл за сферами діяльності
Джерело: опрацьовано автором на основі [2]

На другому місці - платіжні послуги та грошові перекази, на які припадає 14% опитаних компаній. Цей відсоток значно нижчий, ніж у попередні роки: 20% у 2020 році та 19% у 2021 році. Війна має значний вплив на управління платіжними компаніями Війна суттєво вплинула на

управління платіжними компаніями та сколихнула багатьох гравців ринку. Різке падіння економічної активності в перші місяці війни, численні заборони та обмеження, накладені практично на всі грошові операції - все це мало значний вплив. Все це суттєво вплинуло на ринок платежів. Проте, за даними НБУ, загальна кількість платіжних карток, емітованих в Україні станом на вересень 2022 року, досягла 108,8 млн, що на 19% більше порівняно з довоєнним січнем 2022 року.

У 2023 році 55% компаній перебувають на цій стадії, що робить стадію масштабування лідером вже кілька років поспіль. Також зростає кількість компаній на етапі запуску продажів: 15% у 2023 році порівняно з 9% у 2021 році. Бізнеси досягають прибутковості та зростання на всіх етапах. Це свідчить про те, що вони мають добре структуровані бізнес-моделі та ефективні стратегії, які адаптуються до мінливих ринкових умов, вимог клієнтів та непередбачуваних ризиків. 68% компаній подолали точку беззбитковості, і 23% з них зробили це протягом першого року після заснування.

Список використаних джерел

1. Український фінтех у 2023 році: стан, виклики і перспективи. / URL: <https://speka.media/ukrayinskii-fintex-u-2023-roci-stan-vikliki-i-perspektivi-plrldv>
2. Український фінтех 2023: 246 компаній, 7 з них засновані у 2022-му. / URL: [Український фінтех 2023: 246 компаній, 7 з них засновані у 2022-му – AIN.UA](#)
3. Каталог фінтех-компаній України 2023. / URL: <https://drive.google.com/file/d/1iZ0ajeEV8sBRH17bzQQfWev0awJvO9Fg/view?pli=1>

СЕКЦІЯ: ГРОШІ, ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ

Гайдичук А.М.,

Сергієнко М.В.,

здобувачи третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

першого курсу спеціальності: 051 Економіка,

науковий керівник: д.е.н., професор **Мохненко А.С.,**

Херсонський державний університет

ФІНАНСИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Фінанси малих підприємств – це система організації та управління грошовими коштами та іншими фінансовими ресурсами малого підприємства з метою забезпечення його платоспроможності, рентабельності та стійкого розвитку [1, С. 16].

Сучасні умови господарювання характеризуються:

1. Глобалізацією: посиленням міжнародної співпраці та конкуренції.
2. Динамічністю: швидкими змінами технологій, потреб споживачів та конкурентного середовища [4, С. 140].
3. Невизначеністю: зростанням ризиків та непередбачуваністю політичних та економічних факторів.

В таких умовах фінанси малих підприємств відіграють особливо важливу роль, адже вони дозволяють:

1. Забезпечити фінансову стійкість: мати достатньо коштів для ведення поточної діяльності та розвитку [3, С. 20].
2. Інвестувати в розвиток: впроваджувати нові продукти, технології та методи роботи.
3. Підвищувати конкурентоспроможність: бути стійкими до конкурентного тиску та змін у ринковому середовищі [2, С. 26].

Основні джерела фінансування малих підприємств:

1. Власні кошти: засновницький капітал, прибуток, амортизаційні відрахування.

2. Запозичені кошти: кредити банків, позики, гранти.

3. Інвестиції: венчурний капітал, бізнес-ангели.

Основні напрямки використання фінансових ресурсів малих підприємств:

1. Оборотні кошти: закупівля сировини та матеріалів, оплата праці, поточні витрати.

2. Інвестиції: придбання основних засобів, освоєння нових ринків, розробка нових продуктів.

3. Фінансові резерви: створення резервного фонду для покриття ризиків.

Проблеми фінансування малих підприємств:

1. Нестача фінансових ресурсів: обмежений доступ до кредитів, висока вартість запозичень.

2. Відсутність кваліфікованих кадрів: нестача фахівців з фінансового менеджменту та бухгалтерського обліку.

3. Складність ведення бухгалтерського обліку: необхідність дотримання численних нормативних актів [5, С. 63].

Фінанси малих підприємств – це важливий фактор їх успішного функціонування в сучасних умовах господарювання. Державна підтримка та подолання проблем, з якими стикаються малі підприємства, сприятимуть покращенню їх фінансового стану та розвитку. Малим підприємствам рекомендується використовувати різні джерела фінансування, щоб диверсифікувати ризики.

Список використаних джерел

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 3. ст. 23.

2. Мохненко А.С., Антонов Р.А. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон, 2023. № 49. С. 25–29.

3. Мохненко А.С., Наумов О.Б., Чмут О.О. Модель організаційно-економічного механізму логістичної системи підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Херсон, 2023. № 48. С. 19–24.

4. . Мохненко А.С., Чмут О.О. Маркетинг як інструмент ефективного функціонування логістичної системи підприємства. *Маркетинг у підприємстві, біржовій діяльності та торгівлі в smart-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри*: колективна монографія. Львів, 2023. С. 136–160.

5. Мохненко А.С., Стрела Ю.П., Виговська А.С. Характеристика типів фінансової стійкості // *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів*: Міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 03-04 листопада 2022 р. Івано-Франківськ, 2022. С. 62–64.

Прохоренко Я.Д.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності 076 Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність,
науковий керівник: д.е.н., професор **Мохненко А.С.,**
Херсонський державний університет

ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

У сучасних умовах глобального ринку підприємства зіштовхуються зі значною невизначеністю та нестабільністю. Природа цих умов може бути

різноманітною: політичні, економічні, соціальні або технологічні фактори можуть призводити до непередбачуваних змін у фінансовому середовищі підприємства. У таких умовах ключовим завданням для підприємства є здатність адаптуватися та ефективно управляти фінансовими ресурсами для забезпечення стабільності та зростання.

Невизначеність у фінансовому середовищі визначається як неможливість точно передбачити або оцінити майбутні фінансові події чи їх наслідки. Ця невизначеність може бути спричинена зовнішніми чинниками, такими як економічні кризи, зміни в законодавстві або технологічні інновації, або внутрішніми факторами, такими як нестабільність управління або неефективне використання ресурсів [2, с. 74].

Зміни у валютному курсі, процентних ставках або цінах на сировинні матеріали можуть призвести до збитків або зниження прибутковості підприємства. Крім того, невизначеність може спричинити складнощі у прогнозуванні попиту на товари або послуги підприємства, що може вплинути на його фінансові показники.

Для успішного управління фінансовим станом підприємства в умовах невизначеності необхідно використовувати стратегії, які дозволяють ефективно реагувати на зміни в оточуючому середовищі. Деякі з таких стратегій включають:

а) Диверсифікація портфелю

Створення різноманітних джерел доходів може зменшити вплив невизначеності на фінансовий стан підприємства. Диверсифікація портфелю може бути досягнута шляхом розширення продуктової лінійки, розширення географії збуту або введення нових послуг.

б) Ефективне управління ризиками

Активне управління фінансовими ризиками дозволяє підприємству зменшити ймовірність виникнення негативних наслідків внаслідок невизначеності. Це може включати застосування фінансових інструментів

для захисту від змін валютних курсів або процентних ставок, а також ретельний аналіз та оцінку потенційних ризиків.

в) Гнучке фінансове планування

Гнучке фінансове планування дозволяє підприємству адаптуватися до змін у фінансовому середовищі шляхом швидкого внесення коригувань у бюджети та стратегії [1, с. 7].

Уміння ефективно управляти фінансовим станом підприємства в умовах невизначеності є критично важливим для його стабільності та успішності. Шляхом застосування відповідних стратегій, таких як диверсифікація портфелю, ефективне управління ризиками та гнучке фінансове планування, підприємство може забезпечити собі конкурентні переваги та стабільність у невизначених умовах.

Таблиця 1

Заходи оптимізації фінансових процесів в організації

Захід	Опис	Відповідальна особа	Термін виконання
Автоматизація фінансової звітності	Впровадження програмного забезпечення для автоматичного формування фінансових звітів та аналізу даних	Фінансовий директор	До кінця кварталу
Вдосконалення системи управління кредитами	Оцінка поточної системи кредитного управління та впровадження нових стратегій для зменшення кредитних ризиків	Керівник кредитного відділу	До кінця року
Оптимізація процесу операційного обліку	Аналіз поточних процесів операційного обліку для ідентифікації ефективних шляхів оптимізації та скорочення витрат	Керівник відділу обліку	До кінця наступного місяця

Джерело: складено автором на основі [3]

Умови невизначеності створюють виклики для фінансового управління підприємствами, але водночас вони відкривають можливості для розвитку та росту. Ефективне управління фінансами в умовах невизначеності вимагає комплексного підходу, стратегічного мислення та гнучкості у вирішенні проблем. Застосування відповідних стратегій та заходів дозволить підприємствам зберегти стабільність і забезпечити успішність у будь-яких умовах ринкової нестабільності.

Список використаних джерел

1. Левкович О. В., Безлюдна К. С. Оцінка стану і використання необоротних активів підприємства. *Ефективна економіка*. № 6, 2021. С. 1–8.
2. Корчева В. І., Крючкова Н. М. Концепція невизначеності в сучасній економічній теорії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. №5, 2015. С. 73-77
3. Іванов В. Б. Кохась О. М., Хмелевський С. М. Потенціал підприємства. К. : Кондор, 2019. 300 с.

Соф'янік Катерина

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
першого курсу спеціальності: 051 Економіка

Науковий керівник д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю. В.**,
Херсонський державний університет

НЕДОЛІКИ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

Стабільна та надійна фінансова система є однією з найважливіших умов сталого економічного та соціального розвитку України. З цією метою

Україна впроваджує політику на національному рівні, спрямовану на усунення негативних факторів, що впливають на платіжну систему.

Нові технології та сервіси дозволяють банкам виконувати транзакції швидше та ефективніше, а також спрощувати платежі в короткі терміни. Наразі безготівкові платежі в Україні відбуваються через систему платіжних карток, що є одним з найбільш швидкозростаючих сегментів ринку роздрібних платежів.

Електронні гроші розповсюджуються через операції, здійснювані у межах платіжних систем. Платіжна система представляє собою організацію, яка включає у себе учасників та регулює взаємовідносини між ними при здійсненні грошових трансферів. Ця система відтворює відносини, пов'язані з переказом коштів, що становить її основну функцію[5].

Внутрішні платіжні системи - це платіжні системи, в яких клірингова палата є резидентом, а кошти переказуються тільки в Україні [5].

Міжнародна платіжна система - це механізм, що дозволяє проводити фінансові трансакції між різними країнами та учасниками, включаючи банки, компанії та інші фінансові установи. Ця система забезпечує ефективний обмін грошовими коштами, який може включати оплату товарів і послуг, переказ грошей між різними банками та інші фінансові операції. [5].

Електронні платіжні системи, що існують сьогодні у світі, можна розділити на дві основні групи, залежно від типу доступу до електронних рахунків:

- Ті, які використовуються шляхом встановлення додаткового програмного забезпечення на комп'ютері користувача;
- Платіжні системи з веб-інтерфейсом.

Існує два способи реалізації електронних систем. Перший - це система електронної готівки, яка являє собою буквено-цифровий код, що при пред'явленні електронній програмі прийому платежів ідентифікується цією програмою як банкнота певного номіналу, і другий варіант, який фіксує інформацію про те, що користувач раніше вносив певну суму грошей на

рахунок, наприклад, готівкою. Насправді, другий варіант простіший для розуміння, оскільки ми маємо банківський рахунок, але спеціальну систему для його використання (прикладом такого підходу є перекази Payeer). Технічним недоліком другого варіанту є те, що рахунок може бути заблокований в будь-який момент адміністрацією системи. Перший варіант дозволяє отримувати гроші у вигляді електронної готівки на пред'явника [2].

У світі існує близько ста різноманітних систем та їх специфікацій. Серед них: DigiCash, Visa Cash, First Virtual, CyberCash, Moneo та інші.

В державному інтернет-сегменті діють дві класичні небанківські системи електронних платежів - PayCash та Payeer, а також кілька систем, які ще не оцінювалися як такі (існують національні експертні проекти) [3].

Серед найпопулярніших систем експерти називають кілька систем:

E-E-Gold - глобальна платіжна система, яка використовує валюту, еквівалентну кольоровим металам (срібло, золото, платина і паладій). Грошова одиниця рахунку користувача виражається в одиницях ваги дорогоцінного металу. У процесі розрахунків між сторонами дорогоцінні метали переходять від одного власника до іншого, не залишаючи межі Nova Scotia Bank у Торонто. Дорогоцінні метали також можуть бути конвертовані в необхідну валюту;

- PayPal - це система, яка широко розповсюджена в Європі та США, але поки що недоступна в Україні. Слід зазначити, що в обох системах користувач має доступ до рахунків та операцій тільки через веб-сайт;

- PayCash - ця система має представництва в Україні, США, Великобританії та Латвії; PayCash має представництва в Україні, Латвії, США та Великобританії. Щоб мати можливість користування, необхідно встановити на свій комп'ютер програму "Інтернет-гаманець". Система автоматично відкриває рахунок, прив'язаний до вашого гаманця.

До недоліків платіжних систем можна віднести наступні:

- Розвиток нових технологій створює часовий лаг між правовими нормами та технологічним прогресом;

- Правоохоронним органам важко визначити сфери, в яких скоюються сучасні злочини; і

- Використання електронних платіжних систем в Інтернеті для відмивання грошей та здійснення підозрілих транзакцій може мати негативні наслідки через нерозуміння адміністративними органами сучасних процесів та відсутність необхідної нормативно-правової бази.

- потенційна можливість проникнення хакерів у систему

Універсальність небанківських систем дозволяє здійснювати миттєві перекази через Інтернет, конвертувати реальні кошти у віртуальну валюту та назад у реальні кошти, а також надсилати та отримувати кошти у вибраній валюті в будь-якій точці світу або здійснювати платежі з іншими учасниками системи .

Зростаюче використання електронних платежів в Інтернеті пояснюється їх простотою і зручністю - можливістю здійснювати платежі швидко і з низькими транзакційними витратами з будь-якого персонального комп'ютера.

Транзакції з використанням цієї системи електронних платежів пропонують клієнтам анонімність і не вимагають документів, що посвідчують особу, або перевірок кредитоспроможності. Як наслідок, рівень безпеки при здійсненні платежів через Інтернет є низьким, а шахрайство - поширеним явищем [1].

Висновок Електронні гроші мають незаперечні переваги, серед яких зручність, швидкість проведення фінансових операцій, простота використання, анонімність та можливість переказу коштів третім особам. Для банків привабливою є також економія, яку можна отримати, перейшовши на електронні гроші.

Для того, щоб мінімізувати негативні фактори, необхідно створити повноцінну законодавчу базу з послідовними правилами та належними умовами для повноцінного функціонування платіжної системи, а також розробити умови для прийняття інвестицій у цю сферу.

Список використаних джерел

1. Бутузов В.М., Андрущенко І.Г. Умови відмивання “брудних” коштів та шахрайські дії на ринку цінних паперів в процесі інтеграції фінансових ринків. *Економічні злочини: попередження і боротьба з ними*. 2001. № 25. С.591-594.
2. Інджикян Р. Світові тенденції розвитку електронної комерції в сфері фінансових послуг. *Гроші і Кредит*. 2001. № 1.
3. Махаєва О.О. Електронні гроші в Європі та Україні. *Вісник НБУ*. 2004. Вересень. С. 22-24.
4. Міллер Р.Л., Ван-Хауз Д.Д. Сучасні гроші та банківська справа. Інфра-М, 2000.
5. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 06.10.2004 // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 29. Ст. 137.

**СЕКЦІЯ: НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО,
ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ**

Богуславський О.А.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
першого курсу спеціальності: 081 Право,
науковий керівник: к.ю.н. доцентка **Шевченко Н.Л.,**
Херсонський державний університет

КОНКУРЕНЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ ПРИРОДНИХ ПРАВ І ПОЗИТИВІЗМУ: ВИКЛИКИ ВІЙНИ

Збройні конфлікти - це жахливе явище, яке накладає глибокий відбиток на розвиток людства протягом всієї його історії. Їх трагічний вплив виражається у загибелі людей, руйнуванні економіки, політичній дестабілізації та загостренні соціальних проблем. Виходячи із характеру всеохопленості цього явища, не залишається осторонь перемін сфера філософсько-правових наук, і сектор правового забезпечення життя соціуму – тобто законодавство.

За цих умов, на передній план виходить і набуває оновленої актуальності філософсько-правова дискусія з приводу співвідношення наповнення правотворчої діяльності законодавця при прийнятті нових законів і змін до чинного законодавства, ідеями концепцій які багатьма дослідниками філософії права визначаються як ключові, а саме концепцією природних прав і позитивізмом[4, с. 26].

До складу природних прав людини, як правило, відносять права які нероздільно пов'язані із її особистістю, виникають при народженні і супроводжують людину усе її життя – це право на життя, захист і охорону здоров'я, недоторканість, забезпечення рівності, честі і гідності. Нормативне закріплення цих прав людини відбувається статтею 3 Конституції України, відповідно до якої цей набір прав утілює комплексно і неподільно статус людини як найвищої цінності, що визначає спрямування діяльності держави

на досягнення мети забезпечення цих прав встановленням і побудовою нормативної бази похідних правових норм [2].

На противагу концепція позитивізму передбачає, що право встановлюється і визначається Законами які приймає держава, розриваючи на рівні ідеї непорушний зв'язок між тим об'ємом прав які прийнято вважати фундаментальними і природою людиною, її онтологічною сутністю[4, с. 28].

Це протиріччя є історично давнім, а загострення як показує історія як правило припадає на епохи які характеризуються кризами і війнами коли державами задля ефективної реалізації військових доктрин і стратегій виникає потреба у глибокій перебудові у суспільних відносин у політичній, економічній, правовій, інформаційно-ідеологічній сферах тощо.

Досвід двох світових війн показує, що періоду проведення активних бойових дій, іманентно введення суттєвого обмеження об'єму громадянських прав, підкорення понять фундаментальних прав людини міркуванням питань державної безпеки. Такі рефлексії законодавчих змін воєнного часу як правило підкріплювались потужною ідеологічною роботою і введенням цензури на опозиційну думку. Як результат світ отримав десятки мільйонів жертв і руїни.

Положення Загальної декларації прав людини (далі скорочено - ЗДПЛ) є цінним прикладом того чому концепція природного права є важливою і має право на домінуюче існування сьогодні. Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй ухвалила ЗДПЛ 10 грудня 1948 року. Потреба в ухваленні цього документу виникла після катастрофічних результатів світових воєн, які забрали мільйони життів, а також нанесли світові величезних економічних втрат.

Із преамбули ЗДПЛ ми вбачаємо, що світовою спільнотою цивілізованих країн перше високе слово цього акту присвячене духу декларації у якій визначені прагнення забезпечення повного об'єму природніх прав для усіх людей, а відтак підкреслюється нематеріальність походження їх першовитоків. Натомість ст. 29 ЗДПЛ оговорено, що при

здійсненні своїх прав і свобод людина може зазнавати обмежень, які встановлюються законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [1]. Також особливу увагу важливості і духовному першопочатку «природних» прав приділено у преамбулі Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права [3].

Щодо національного законодавства України, ст. 64 Конституції України дозволяє окремі обмеження прав людини в умовах воєнного, або надзвичайного стану, за винятком набору прав обмеження яких не допускається. До цього переліку саме відносяться базові права людини які визначаються дослідниками як природні. До того ж у ст. 22 Конституції України закріплено, що конституційні права людини не можуть бути скасовані, а при прийнятті нових Законів не допускається звуження існуючих прав і свобод [2].

Таким чином, на наш погляд можемо зробити твердження, що у Законодавстві України на Конституційному рівні визначено примат природної концепції прав людини, який знаходиться у концептуальній співвідповідності із ключовими міжнародно-правовими актами.

Важка міжнародно-політична, і внутрішньо-соціальна обстановка обумовлена воєнними діями, спричинила гострі кризові явища в Українському суспільстві які знайшли своє вираження у міграції, посиленні соціальної напруги, зростанні ризиків безпеці поклікала необхідність запровадження в Україні правового режиму воєнного стану, і дискусій про прийняття змін до чинного Законодавства які несуть очевидні ризики об'єму прав, щодо яких Конституцією встановлено гарантію недопущення скорочення їх об'єму. Таким чином, наново постає виклик широкому колу спеціалістів правників, науковців, зацікавлених осіб про філософське переосмислення з урахуванням історичного дискурсу теоретичного

наповнення такого поняття як право, його співвідношення із справедливістю, мораллю і природою людини.

У світлі поточного стану наукових досліджень та чинного національного і міжнародного законодавства можна зробити висновок, що право на сьогоднішній день значним чином побудоване на приматі концепції природного права порівняно з позитивним правом. Однак, наявність кризових явищ пов'язаних із воєнними діями створює передумови для можливості зміни цього балансу. Тому важливо проводити філософсько-правові дослідження, спрямовані на осучаснення концептуального обґрунтування природних прав людини та уникнення переосмислення правових норм, яке може негативно вплинути на об'єм і смислове наповнення прав людини і потенційно створити загрозу людству. Такий підхід дозволить зберегти гармонію між правовими концепціями та ефективно відповідати на виклики, що ставляться перед сучасним суспільством у контексті охорони природних, фундаментальних прав людини.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 23.03.2024)
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 23.03.2024)
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 19 жовтня 1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення 23.03.2024)
4. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. – Харків: Право, 2009. 208 с.

Бушма А.Ю.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності 081 Право.

науковий керівник: к.ю.н., доцентка **Шевченко Н.Л.,**

Херсонський державний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА

Як правило розірвання шлюбу – одна з підстав припинення шлюбу. Розірвання шлюбу – одна з підстав припинення шлюбу, що визначається відповідно до законодавства. Порушенням сімейних взаємин, неврегульованими конфліктами, непорозумінням чи зміною особистісних цінностей можуть стати причинами розпаду шлюбу. Неможливість збереження спільного життя, втрата взаємопорозуміння та відсутність духовного єднання можуть призвести до рішення про розірвання шлюбу. У таких випадках здійснюється юридична процедура розлучення, яка визначає правовий статус подружжя та розподіл майна [1].

Під час дослідження нами було проведено аналіз та вивчено ключові терміни, пов'язані з регулюванням майнових відносин між подружжям. Серед цих термінів визначено поняття, які є основоположними для подальшого розгляду та створення правової бази в даній сфері.

Перш за все, було проведено аналіз та визначено ключові терміни, пов'язані з регулюванням майнових відносин між подружжям. Серед цих термінів визначено поняття, які є основоположними для подальшого розгляду та створення правової бази в даній сфері. Перш за все, було звернуто увагу на важливість чіткого визначення термінів, таких як "спільне майно", "майнові права", "забезпечення", та інших. Це визначення є ключовим етапом для уникнення непорозумінь та суперечок між подружжям при розподілі майна. Також було відзначено, що розуміння цих термінів

повинно враховувати культурні, соціальні та економічні особливості кожного суспільства. Це важливо для створення системи регулювання, яка враховує контекст і потреби різних груп.

Ми дійшли висновку, що визнання особистої приватної власності не лише визначає правовий статус та володіння майном, але й є ключовою складовою сучасного правового устрою.

Визнання особистої приватної власності є однією з ключових складових сучасного правового устрою, яка визначає правовий статус і владення індивідом різноманітним майном. Основою цього процесу є комплекс нормативно-правових актів, які визначають правовий порядок визнання та захисту особистої приватної власності. У даному контексті важливо розглядати основні юридичні акти, що регулюють цю сферу в рамках правової системи. Це включає в себе закони, положення та регулятивні норми, які встановлюють порядок визнання, здійснення та захисту прав власності особи.

Аналіз законодавства, а саме Сімейного кодексу, дає змогу визначити наявність спільних рис і загальних положень, застосовних до цього комплексу правових норм. Основними принципами, що пронизують правовий режим майна, є: 1) презумпція власності подружжя; 2) рівність прав подружжя щодо майна подружжя; 3) рівність прав щодо володіння, користування та розпорядження майном подружжя; 4) солідарна відповідальність подружжя за майновими зобов'язаннями. [2].

Було визначено, що однією з ключових особливостей спільної сумісної власності подружжя є відсутність чітко визначених часток. Поки подружжя живе разом та спільно господарює, їхнє майно утворює єдиний нероздільний комплекс, що включає в себе різноманітні речі, гроші, цінні папери та майнові права й обов'язки.

Відмінною особливістю подружньої власності є відсутність спільного майна. Поки пара живе як сім'я і веде спільне господарство, майно подружжя є неподільним єдиним комплексом товарів, грошей, цінних паперів/майнових

прав та обов'язків. Спільна власність визначається тільки під час поділу подружнього майна, що припиняє існування спільної власності подружжя. [3]. Спільна сумісна власність подружжя відрізняється від інших форм власності своєю особливістю - відсутністю часток. Поки подружжя живе разом та ділиться спільним господарством, їх майно стає єдиною нероздільною сукупністю предметів, коштів, цінних паперів/майнових прав та обов'язків. Частки у такій власності визначаються тільки у випадку поділу майна подружжя, що припиняє їхню спільну власність. Ця особливість забезпечує особливий статус спільної власності подружжя, де вони спільно відповідають за управління та розпорядження майном, але без чіткого розподілу часток, що стає актуальним лише у випадку розлучення чи іншого припинення їхнього спільного життя.

Також було визначено, та проаналізовано регулювання окремих видів майна, таких як нерухомість, гроші, цінні папери. Окремі види майна визначаються комплексом правових та економічних механізмів, спрямованих на забезпечення стабільності та ефективності функціонування цих видів майна в суспільстві. Особливості цього регулювання визначаються конкретними характеристиками кожного виду майна та його ролі в економічній системі.

Зазначивши про особливості набуття земельної ділянки у приватну власність, слід іще раз наголосити на тому, що в разі поділу майна між подружжям ця земельна ділянка поділу не підлягає. Вищесказане цілком виправдане з точки зору національної земельної доктрини, оскільки Земельний кодекс України передбачає індивідуальну (особисту) власність на земельні ділянки. Також необхідно розглянути обґрунтування особистої власності на землю з точки зору подружніх і сімейних інтересів [4].

Також в контексті нашої теми варто підмітити, чи буде відбуватися поділ статутного капіталу, та акцій, які були сформовані, або придбані за спільні кошти.

Якщо капітал або акції у статутному капіталі сформовано (придбано) за рахунок спільних коштів подружжя, то доходи (дивіденди), отримані одним із подружжя, переходять у режим спільного майна подружжя та підлягають поділу між подружжям. [5, с. 43]. Якщо статутний капітал чи акції були сформовані або придбані за спільні кошти подружжя, то будь-які отримані доходи, такі як дивіденди, що отримує один із подружжя, автоматично стають спільною власністю обох членів подружжя. Ці доходи підлягають поділу між ними згідно з правилами спільної сумісної власності. Таким чином, будь-який дохід, отриманий від таких інвестицій, стає загальним надбанням подружжя і розподіляється між ними відповідно до їхніх угод та внутрішньодомових домовленостей.

Список використаних джерел

1. Розірвання шлюбу за законодавством України / А. О. Дутко // [Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки](#). - 2014. - № 801. - С. 51-55.
2. Поняття та види правового режиму майна подружжя / О. І. Сафончик // [Актуальні проблеми держави і права](#). - 2008. - Вип. 38. - С. 110-114.
3. Поділ майна подружжя / І. В. Жилінкова // [Вісник університету внутрішніх справ](#). - 1999. - Вип. 6. - С. 243-247.
4. Земельна власність дружини та чоловіка / А. Г. Барабаш, А. І. Шпомер // [Журнал східноєвропейського права](#). - 2015. - № 16. - С. 48-54.
5. "Поділ корпоративних прав" при поділі спільної сумісної власності подружжя / Н. Д. Вінтоняк // [Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України](#). - 2015. - Вип. 38. - С. 40-51.

Головіна А.О.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності 081 Право.

Науковий керівник: **Стратонов В.М.,**

д.ю.н., професор, заслужений юрист України,

професор кафедри національного,

міжнародного права та правоохоронної діяльності,

Херсонський державний університет

ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ: ВПЛИВ ТА НАСЛІДКИ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день «корупція», як соціальний феномен породжує проблеми, в нашій країні та в цілому світі, оскільки це явище тягне за собою глобальні виклики в різних сферах життя, а саме: економіці, політиці, породжує соціальні та культурні відхилення, що призводить до непередбачуваних наслідків. Корупція призводить до неналежної ефективності прийнятних державних соціально-економічних рішень та функціонування окремих державних інститутів та правої системи загалом [1].

Такий феномен як «корупція», є великим тягарем та перешкодою для розвитку, вдосконалення економічного стану в Україні, оскільки поліпшення рівня соціального розвитку залежить від надходження інвестицій, але чи готові інвестори вкладати кошти в країні з високими корупційними ризиками.

Аналізуючи вплив корупції на економічне становище в Україні, можна стверджувати, що корупція знищує адекватну конкуренцію на економічному ринку та створює жахливі умови для розвитку підприємницької діяльності. Такі корупційні правопорушення, як пропозиція, обіцянка чи надання неправомірної вигоди особі – призводять до підвищення цін на виробництвах і відповідно зниженні якості цієї продукції або послуг. Навіть не зважаючи на

те, що в кримінальному законодавстві, а саме в ст. 369 Кримінального кодексу України передбачена відповідальність за такі дії [2], судова практика підтверджує, що менше їх не стало. Ми вважаємо, що підприємці таким чином обмежують можливість доступу для нових учасників ринкових відносин. Монополія у виробництві, наданні послуг, завжди буде призводити до негативних наслідків, знижуватиме якість та невиправданому підвищенню цін.

Успішний економічний розвиток країн Європи полягає в нижчому рівні корупції. За підсумками 2023 року Україна в Індексі сприйняття корупції отримала 36 балів зі 100 можливих, внаслідок чого посіла 104 місце поміж 180 країн [3]. Міжнародний валютний фонд підрахував, що якби рівень корупції в нашій державі був знижений до середнього рівня поміж європейських країн, то такий крок дав би поштовх зростанню ВВП, що дало б змогу вийти Україні на новий економічний рівень [4].

Одним з негативних наслідків корупції для України є втрата бюджетних коштів [5]. Такий результат може призвести до зниження фінансування для видаткової частини Державного бюджету України, зокрема погіршить стан соціальної сфери та здатність держави до оборони.

Національне агентство з питань запобігання корупції (далі НАЗК) коментуючи таку ситуацію, приходять до висновку, що внаслідок корупції гроші втрачають усі, в тому числі фінансово-промислові групи. На їх думку Антикорупційна стратегія на 2021 – 2025 роки дає змогу здійснити економічний ефект у розмірі 200 млрд гривень [6], але ніхто не міг передбачити, що повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року внесе свої корективи.

Корупція для держави є «хронічним захворюванням», яке потребує потужних засобів боротьби з нею для зниження коефіцієнту розповсюдження у всіх сферах життя. Слід зауважити, що жодна країна ще не пододала її повністю. У доповіді ООН демонструється статистика щодо щорічних економічних світових втрат у розмірі приблизно 2,6 трильйонів доларів саме

через корупцію, а щорічний обсяг хабарів, одного із видів корупційних дій складає понад одного трильйону доларів [7].

Корупція є негативно-правовим явищем яке створює низку економічних проблем, що безпосередньо впливають на економіку в Україні, знижує рівень довіри суспільства до державних інституцій. Наприклад, недосконала система правосуддя, де відомі неодноразові випадки вчинення різних видів корупційних правопорушень починаючи з вимагання, закінчуючи кумівством та конфліктом інтересів під час судового процесу породжують недовіру громадян України до функціонування саме судової гілки влади, а звідси і спонукання до вчинення правопорушень, керуючись постулатом, якщо їм можна то чому мені ні. Корупція підриває моральні та етичні стандарти людини в суспільстві, адже такі правопорушення стали в деяких випадках навіть нормою та звичайною справою, щоб вирішити свої проблеми.

У відповідності до чинного законодавства, його основних нормативно-правових актів, загальна їх мета полягає у боротьбі з наслідками корупції та протидії цьому явищу. Можна виокремити головні причини, які не дають змоги вирішити питання щодо протидії та попередження корупції:

- по-перше, це недосконале законодавство, яке не дає змогу в повному обсязі трактувати законодавчі норми щодо корупції та протидіяти їй;

- по-друге, проблеми з системою оподаткування, яка викликає бажання у деяких громадян вчиняти корупційні правопорушення на підприємствах і не тільки;

- по-третє, низький рівень освіти, який не дозволяє громадянам бути обізнаними зі своїми правами та обов'язками. Зокрема відсутність знань щодо конкретних процедур призводить до вчинення адміністративної корупції у вигляді надання хабаря за отримання ліцензії або відповідного дозволу.

- по-четверте, це економічні та політичні причини, адже явище корупції стало швидким інструментом для досягнення своїх цілей [8].

Перелік цих причин не є вичерпним, але можна констатувати, що всі вони пов'язані між особою, тому що мають один негативний результат – вчинення корупційних дій. Для того, щоб подолати корупцію необхідно задіяти сукупність відповідних заходів, які будуть спрямовані на зниження рівня корупції в державі, щоб створити прозоре, відкрите середовище із справедливою системою управління.

З огляду на вищевикладений матеріал, можна зробити висновок, що Україна не єдина в світі країна, яка стикається з такою складною проблемою як корупція, адже вона несе за собою негативний вплив в усіх сферах життєдіяльності. Найбільше потерпає від корупції економічне становище держави, тому що вона підриває економічний розвиток та знижує рівень конкурентоспроможності, який призводить до чималих втрат коштів з державного бюджету. Тільки завдяки комплексному подоланню корупції, можна отримати позитивний результат у вигляді покращення якості життя та економічного становища в Україні.

Список використаних джерел

1. Бланк М. Вплив корупції на економіку України. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. № 7. С. 4.
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Індекс сприйняття корупції у світі - 2023. Індекс сприйняття корупції у світі - 2023. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>
4. Корупція «з'їдає» до 2% зростання економіки України – МВФ. Hromadske - Останні новини дня, всі надзвичайні новини в Україні читайте на Громадському | Hromadske. URL: <https://hromadske.ua/posts/korupciya-zyidaye-do-2-zrostannya-ekonomiki-ukrayini-mvf>
5. Сапич В., Сапич Н. Економічні наслідки корупції в Україні та чинники їх подолання. 2021. С. 3.

6. Антикоруptionна стратегія на 2021 - 2025 роки. Національне агентство з питань запобігання корупції. С. 55. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.
7. Свобода Р. Через корупцію світова економіка щороку втрачає 2,6 трлн доларів – ООН. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-svitova-korupcija/29646249.html>
8. Табачун Б. Корупція в Україні як чинник низької ефективності використання бюджетних коштів. Наукові записки. Серія "Економіка". 2011. № 17. С. 8.
9. Чернишова В. Економічний фактор корупційних проявів: нормативно-правовий та теоретичний підходи. Київський юридичний журнал. 2023. № 3. С. 7.

Дробязко А.О.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
третього курсу спеціальності 081 Право,
науковий керівник: ст. викладачка **Томіліна Ю.Є.,**
Херсонський державний університет

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

На сьогоднішній день абсолютна більшість держав у світі визнали та закріпили у своїх конституціях принцип гуманізму. Це означає, що людина, її права та законні інтереси розглядаються як найвища соціальна цінність і завдання кожної держави – захищати їх, сприяти їх реалізації та робити все можливе для задоволення потреб своїх громадян. Однією з таких потреб, роль якої невпинно зростає, є потреба у отриманні від держави ряду послуг

публічного характеру, що виступають як гарантія дотримання режиму законності у країні.

Незважаючи на наявність досить розгорнутого законодавчого визначення, наведеного у Законі України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг», у науковій літературі відсутня однастайність щодо розуміння сутності публічної послуги. Найбільшої уваги серед цих підходів заслуговує визначення, надане дослідником С.Я. Шийовичем, який пропонує таке розуміння публічної послуги:

«Публічна послуга може розглядатися як правовідносини між державою чи іншими структурами під її опікою, і фізичними чи юридичними особами» [1].

Отже, публічні послуги – це такі правовідносини між фізичною чи юридичною особою та органом публічної влади, за яких останній здійснює за зверненням та на користь першої юридично значущі дії, що тягнуть за собою виникнення, зміну або припинення її прав та обов'язків.

Якщо домовитися розглядати публічну послугу як певні правовідносини, одразу виникає цілком логічне питання – чим регулюються такі правовідносини? З цією метою адміністративне право застосовує до них певні адміністративні процедури, кожна з яких являє собою певний структурований, нормативно закріплений порядок дій органу публічної адміністрації.

В Україні з 1998 року проводиться адміністративна реформа за трьома основними напрямками, що висвітлено у розділах Концепції адміністративної реформи в Україні: «Система органів виконавчої влади» (Розділ II), «Організація державної служби» (Розділ III), «Територіальний устрій та система місцевого самоврядування» (Розділ IV) [2].

На сучасному етапі, що почався у 2014 році, реформа показує як позитивні, так і негативні проміжні результати. Так, було проведено велику роботу з оптимізації роботи ЦНАП (Центрів з надання адміністративних послуг), підвищено загальну якість надання публічних послуг, зменшено

кількість корупційних проявів у діяльності публічної адміністрації, а також удосконалено систему електронних публічних послуг, що дозволило збільшити частку громадян, що звернулися та отримали такі послуги у режимі он-лайн. Усі проведені заходи підвищили загальний рівень довіри громадян до державних органів та обізнаності про їх діяльність, і, як наслідок, збільшили відсоток тих, хто обирає повністю законний шлях задоволення своїх потреб у такого роду послугах.

Проте, вистачає і негативних проявів. Це і загалом незадовільні темпи реформування, адже ситуація вимагає більш оперативних дій, і відставання місцевого рівня від «центру», і відсутність міцної законодавчої основи для реформи. Також виділяється низький рівень компетентності посадових та службових осіб, відсутність реального механізму відповідальності за некомпетентність, проблеми зловживань «на місцях», контролю за їх діяльністю тощо [3].

Для подолання названих явищ пропонуються наступні заходи:

- Проведення детальної ревізії та систематизації законодавства з метою його оновлення, звільнення від застарілих норм та об'єднання чинних у межах єдиних кодифікованих актів за предметом регулювання. [4]
- Розвиток інститутів громадянського суспільства (зокрема, виборності, відповідальності, громадського контролю, компетентності та кваліфікованості держслужбовців та ін.) та впровадження договірних засад ринкової економіки в публічне управління [5]
- Впровадження нових технологій для оптимізації роботи електронних реєстрів та баз даних (зокрема, інноваційних пошукових систем на базі нейронних мереж) з метою перетворення отримання публічної послуги на більш простий та швидкий процес.

Таким чином, адміністративна процедура у сфері надання публічних послуг – це структурований, нормативно закріплений порядок дій органу публічної адміністрації, спрямованих на виникнення, зміну або припинення певних прав та обов’язків у особи, яка звернулася до нього в установленій законом формі, або на набуття нею певних матеріальних чи нематеріальних благ, та здійснюваних у формі прийняття за її зверненням та на її користь адміністративних актів індивідуального характеру. Аналіз сучасного етапу адміністративної реформи виявив низку проблем, для успішного вирішення яких потрібні, зокрема, проведення систематизації чинного адміністративного законодавства, а також принципове оновлення основ регулювання системи публічного управління. Діяльність публічної адміністрації необхідно побудувати на договірних засадах, а при виконанні покладених на неї обов’язків мають використовуватися сучасні інформаційні технології, щоб забезпечити максимальну ефективність послуг, що надаються, та зробити процес їх отримання найбільш зручним для громадян.

Список використаних джерел

1. Шийович С. Я. Публічні послуги: теоретико-правові аспекти. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. №1. С. 431-435.
2. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України; Концепція від 22.07.1998 р. № 810/98. Редакція від 28.05.2006, підстава - 340/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>.
3. Мартищенко С. Л. Проблемні питання здійснення адміністративно-територіальної реформи децентралізації влади в Україні. Часопис Київського університету права. 2023. № 1. С. 64-67.
4. Н.О. Армаш, Ю.В. Борисова, К.В. Бортняк та ін. Адміністративно-правова реформа в Україні / за заг. ред. С. В. Петкова – Київ: КНТ, 2022 – 180 с.

5. Грабар Н. С. Сучасні практики протидії бюрократизму в Західній Європі. Вісник Національного технічного університету «ХПІ», серія «Актуальні проблеми розвитку українського суспільства». 2023. № 1.

Дуб І. В.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності 081 Право

Науковий керівник: **Стратонов В. М.,**

д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
професор кафедри національного, міжнародного права та
правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна – це одне з найбільш руйнівних і негативних явищ людської цивілізації. Діти найбільш вразлива категорія людства, особливо це відчутно під час війни коли всі найбільш глибоко і трагічно відчувають її наслідки. Ми стали свідками після повномасштабного вторгнення, того що порушуються фізичні, психологічні, соціальні та емоційні права, які негативно позначається на розвитку дитини. Під час війни діти піддаються численним загрозам своєму життю і здоров'ю. Адже вони можуть стати безпосередніми жертвами військових операцій, страждати від голоду, недостатнього медичного обслуговування і поганих санітарних умов. Постійні стреси, позбавлення нормальних умов життя, втрата близьких, все це сильно впливає на психологічний стан дітей і призводить до психологічних травм та тривалої психосоціальної дезадаптації. Тому, питання захисту прав дітей в умовах війни актуальне та складне, а отже потребує детального вивчення, як з боку психології, медицини так і правової сторони. Ми вважаємо, що доцільніше

провести наукові дослідження в процесі яких використати комплексний підхід, який повинен бути заснований на об'єднанні таких знань, як право, медичне право та юридична психологія з урахуванням міжнародних стандартів та підходів на основі етичних, національних принципів. Розуміння впливу війни на життя дітей та розробка ефективних механізмів їх захисту є ключем до створення більш гуманного та справедливого, демократичного суспільства.

Захист дітей під час війни і збройних конфліктів ґрунтується на основі вже діючих правових документів, найбільш важливими з яких є Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) [1], Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, що стосується участі дітей у збройних конфліктах (2000 р.) [2], Женевська конвенція Про захист цивільного населення під час війни (1949 р.) [3], та Додатковий протокол до Женевських конвенцій (1977 р.) [4].

Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року, ратифікована Україною в 1991 році, передбачає, що дитина повинна зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя і любові для повного та гармонійного розвитку своєї особистості, також дитина повинна бути належним чином підготовлена до самостійного життя в суспільстві, вихована в дусі миру, гідності, свободи, рівності і солідарності. Згідно з Конвенцією, діти визнаються особами, що володіють тими ж правами і свободами, що і дорослі. Якщо в мирний час батьки можуть виконувати свої права і обов'язки в плані догляду за своїми дітьми, їх виховання і освіти, забезпечення гідних умов життя, підготовки до самостійного життя і захисту їх прав та інтересів, то у воєнний час на перший план виходить проблема виживання [1].

Незважаючи на існування численних норм міжнародного права, застосованих під час воєн і збройних конфліктів, права дітей все одно порушуються.

Війна російської федерації проти України, окупація частини української території та активні військові дії мають руйнівні наслідки для цивільного населення, створюють кризові ситуації для сімей та порушують практично

всі права дітей в умовах війни. Діти, які страждають від психологічних, фізичних і моральних травм є новим викликом для нашої країни. Згідно з офіційними даними прокуратури України, станом на 20 січня 2024 року від збройної агресії російської федерації проти України 520 дітей загинули та понад 1196 отримали поранення [5].

Злочином проти людяності, порушенням міжнародного гуманітарного права та порушенням положень різних статей Женевських конвенцій (зокрема, порушення пункту 2 статті 50) є систематична депортація українських дітей з їхньої власної території державою-окупантом. Омбудсмен Дмитро Лубінець повідомив про вже понад 19, 5 тис. дітей, які були депортовані з тимчасово окупованої території України до росії [6]. Ця політика спрямована на насильницьку русифікацію та знищення української ідентичності дитини. Депортованих дітей відправляють у віддалені райони росії, де у них вилучаються українські документи, речі і засоби зв'язку, а також видається документ, що забороняє їм залишати територію протягом двох років. Окрім депортації до російської федерації, існує ризик торгівлі людьми та викрадення дітей, доля яких невідома. Це ускладнює пошук і повернення українських дітей.

Важливо, що Україна та Організація Об'єднаних Націй підписали превентивний план щодо захисту прав дітей. Підписання спільного плану з ООН є важливим кроком у реалізації комплексного плану дій Bring Kids Back UA, розробленого за ініціативою Володимира Зеленського. План об'єднує зусилля української влади, іноземних урядів та міжнародних організацій щодо повернення українських дітей, викрадених росією, на батьківщину [7].

Підводячи підсумок, щодо питання прав дітей в умовах війни констатуємо, що правові норми відіграють важливу роль у сучасному світі, де конфлікти та збройні протистояння можуть серйозно вплинути на життя та долю дітей – найбільш вразливих членів суспільства.

Права дитини, закріплені в міжнародних документах, стають невід'ємною частиною всієї системи цінностей і норм, яка покликана

захистити підростаюче покоління від наслідків військових конфліктів. Вже визнано, що війна має сильний негативний вплив на всі аспекти життя дітей.

Ефективний захист прав дітей під час війни вимагає спільних зусиль міжнародного співтовариства, держав і неурядових організацій. Важливо розробляти та впроваджувати комплексні програми, спрямовані на забезпечення безпеки, освіти, психологічної підтримки та реінтеграції дітей, які постраждали від війни та її наслідків.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. *Верховна Рада України. Офіційний сайт*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 01.03.2024).
2. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01.01.2000 р. *Верховна Рада України. Офіційний сайт*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text (дата звернення: 01.03.2024).
3. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. *Верховна Рада України. Офіційний сайт*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 01.03.2024).
4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.08.1977 р. *Верховна Рада України. Офіційний сайт*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 01.03.2024).
5. Офіс генпрокурора повідомив, скільки дітей в Україні було поранено внаслідок вторгнення рф. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/20/novyna/suspilstvo/ofis-henprokurora-povidomyv-skilky-ditej-ukrayini-bulo-poraneno-vnaslidok-vtorhnennya-rf> (дата звернення: 01.03.2024).

6. Омбудсмен уточнив, скільки українських дітей депортувала Росія.
URL:

https://zaxid.net/ombudsmen_utochniv_skilki_ukrayinskih_ditey_deportovala_rosiya_n1575962 (дата звернення: 01.03.2024).

7. Україна та ООН підписали спільний превентивний план щодо запобігання та припинення грубих порушень прав дітей в умовах збройної агресії Росії. *Президент України. Офіційний сайт.* URL:

<https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ta-oon-pidpisali-spilnij-preventivnij-plan-shodo-za-84953> (дата звернення: 01.03.2024).

Забарін Антон Федорович,

аспірант Київського університету права

НАН України, адвокат

**ФОРМУВАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ МАСИ
У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА ЗА РАХУНОК КОШТІВ
ЗАСНОВНИКІВ (УЧАСНИКІВ) БОРЖНИКА**

Формування ліквідаційної маси боржника у процедурі банкрутства відбувається, як правило, за рахунок грошових коштів та майна такого боржника.

У відповідності до положень статті 62 Кодексу України з процедур банкрутства до складу ліквідаційної маси боржника включаються усі види майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності або господарського відання [2].

При цьому, в разі відсутності у боржника грошових коштів та майна, формування ліквідаційної маси може відбуватися за рахунок покладання

субсидіарної (додаткової) відповідальності на керівника, засновників, учасників, акціонерів або інших пов'язаних із боржником осіб.

Субсидіарна відповідальність в процедурі банкрутства у вітчизняному законодавстві є відносно новим правовим інститутом.

Хоча положення про субсидіарну відповідальність боржника містилися ще у Законі України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” (частина 5 статті 41), досить тривалий час даний інститут банкрутного законодавства не мав практичного застосування [1].

Причиною цьому було те, що до початку 2018 року в судовій практиці панувала думка, що вина осіб, які притягуються до такої відповідальності за доведення боржника до банкрутства, має бути підтверджена відповідним вироком суду у кримінальній справі.

Проте, у січні 2018 року Верховним Судом у справі № 923/862/15 було ухвалено відповідне судове рішення, в якому Верховний Суд зазначив, що субсидіарна відповідальність застосовується за доведення до банкрутства до особи дії та рішення якої призвели до відсутності як коштів на рахунках, так і майна банкрута. Така відповідальність не пов'язується з наявністю вироків у кримінальних справах [4].

Саме з ухваленням даної постанови розпочалася практична реалізація правового інституту субсидіарної відповідальності за доведення до банкрутства.

Частиною 3 статті 92 Цивільного кодексу України передбачено, що орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень [5].

Частиною 2 статті 61 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – Кодексу) визначено, що під час здійснення своїх повноважень ліквідатор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір зазначених вимог визначається з

різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою. У разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають змогу іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника - юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями. Стягнені суми включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані лише для задоволення вимог кредиторів у порядку черговості, встановленому цим Кодексом [2].

Частина 5 статті 41 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» є тотожною частині 2 статті 61 Кодексу України з процедур банкрутства [1].

З аналізу положень статті 61 Кодексу вбачається наступне:

- суб'єктом заявлення вимог до третіх осіб, які несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника є арбітражний керуючий - ліквідатор;
- підставою покладення до субсидіарної відповідальності є доведення боржника до банкрутства;
- заява про покладення субсидіарної відповідальності подається виключно в ліквідаційній процедурі у разі недостатності майна боржника;
- розмір вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою [2].

Згідно із Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених Наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14 (у редакції Наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361) економічними ознаками дій з доведення до банкрутства може вважатися такий

фінансово-економічний стан боржника, коли виконання умов договорів призвело до погіршення показників оцінки його фінансового стану, зокрема:

- підписання завідомо не вигідних для підприємства (у тому числі фіктивних) договорів;
- прийняття нераціональних управлінських рішень, які негативно впливають на виробничу, торговельну, іншу статутну діяльність підприємства, що призводить до фінансових збитків та втрат;
- заплутування звітності, знищення документів або інформації, внаслідок чого неможлива ефективна робота підприємства тощо.

Крім того, з метою встановлення ознак доведення боржника до банкрутства, в методичних рекомендаціях зазначено про необхідність здійснення аналізу заходів, вжитих керівництвом підприємства, щодо стягнення заборгованості (повнота та своєчасність проведеної претензійно-позовної роботи) та своєчасності розв'язання проблем у виробничому процесі тощо [3].

Говорячи про проблемні аспекти інституту субсидіарної відповідальності в процедурі банкрутства необхідно вказати таке.

Положеннями Кодексу України з процедур банкрутства не визначено форму заяви арбітражного керуючого - ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності (позовна заява, заява про покладення субсидіарної відповідальності або інший процесуальний документ).

Не визначено також порядку розгляду такої заяви: чи то в межах основної справи про банкрутство, чи в межах позовного провадження тощо.

Усталеної практики судів, зокрема Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, з цього приводу також немає.

Не визначено Кодексом також питання застосування позовної давності до вимог ліквідатора до засновників (учасників, акціонерів), керівника щодо покладення субсидіарної відповідальності.

Вказані прогалини нормативного регулювання питання покладення субсидіарної відповідальності потребує нормативного врегулювання шляхом

розширення положень статті 62 Кодексу України з процедур банкрутства або Господарського процесуального кодексу України.

На практиці проблемним також є те, що подання ліквідатором заяви про покладення субсидіарної відповідальності з урахуванням положень статті 62 Кодексу допускається виключно після формування ліквідаційної маси боржника та її реалізації в установленому законом порядку.

Лише в разі недостатності майна боржника для задоволення вимог усіх кредиторів, у ліквідатора з'являється процесуальна можливість звернення до суду із вказаною заявою.

Проте, досить поширеною є ситуація, коли ліквідатор не може виявити рухоме майно боржника (транспортні засоби, комп'ютерна техніка, обладнання для виготовлення продукції, меблі, інші коштовні речі) за його юридичною адресою і вимушений здійснювати його пошук, в тому числі, за допомогою правоохоронних органів.

Такий пошук може тривати роками і не призвести до бажаного результату.

Проте, не завершивши формування ліквідаційної процедури та її реалізацію в установленому законом порядку, право на звернення до суду із заявою про покладення субсидіарної відповідальності у ліквідатора відсутнє.

Вказане призводить до затягування строків ліквідаційної процедури та на ухилення засновників (учасників, акціонерів) боржника від субсидіарної відповідальності шляхом продажу власних активів.

У зв'язку із наведеним, вважаю за необхідне внесення відповідних змін до Кодексу України з процедур банкрутства та надання права ліквідатору звертатися до суду із заявою про покладення субсидіарної відповідальності відразу після одержання документів (висновку економічної експертизи, внутрішній аудит, звіт про фінансовий аналіз господарської діяльності), які підтверджують дій із доведення боржника до банкрутства.

Такі зміни істотним чином сприятимуть пришвидшенню ліквідаційної процедури та сприятиме збільшенню дієвості даного правового інституту.

Список використаних джерел

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992. Верховна Рада. Законодавство України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text>
2. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 19. Ст. 74.
3. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14 (у редакції Наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361). Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v1361665-10>
4. Постанова Верховного Суду від 30.01.2018, судова справа № 923/862/15. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/72008724>
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.

Кашичев І.В.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 081 Право.

науковий керівник: к.ю.н., доцентка **Шевченко Н.Л.,**

Херсонський державний університет

ПРОБЛЕМИ НЕПЕРЕБОРНОЇ СИЛИ, ФІЗИЧНОГО І ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРИМУСУ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Сьогодні в нашій країні актуальне питання непереборної сили психологічного та фізичного примусу при спробах притягнути особу до

кримінальної відповідальності. Стаття 40 Кримінального Кодексу України визначає, що фізичний примус можна розглядати під кутом двох законодавчих баз: адміністративної та кримінальної. Фізичний примус – діяння(незаконне), яке примушує особу проти її волі вчинити якийсь злочин, або взяти провину за такий злочин на себе. Його можна поділити на переборний і непереборний. Непереборний – головні ознаки: примушувана особа втрачає можливість не вчинити діяння злочинне, а переборна сила – особа має можливість не вчиняти такі діяння [1].

Психічний примус слід обґрунтувати, як такий що примушує особу за допомогою психічного тиску (морального) вчинити дію, або бездіяльність мимом її волі, звісно злочинного характеру (залякування, погрози). Сюди можна віднести і погрозу фізичним насильством. Прикладом можна виставити неправомірну поведінку з боку працівників правоохоронних органів, служб судового захисту (ССО), працівників територіальних центрів укомплектування (раніше – військкомат). Такі випадки зараз, особливо, коли на вулиці війна є дуже розповсюджені. Або коли треба швидко закрити справу працівникам поліції – вони вдаються до «вибиття» признань з осіб, які навіть можуть бути і не винні у вчиненні того чи іншого злочину. Або коли вони так би мовити «страхують» працівників РТЦК і фізично «допомагають» їм «запихати» чоловіче населення до транспортних засобів для прибуття на військову службу. Одним з цікавих та протиправних методів є застосування психотропних препаратів, які діють на психіку людини та викликають реакції потрібні для таких недобросовісних захисників громадського порядку.

У будь-якому випадку, будь-який примус має свою мету, а отже – є прямим умислом і видає ознаку суб'єктивної сторони злочину [2].

Розповсюдженим явищем для примушення особи вчинити ті чи інші протизаконні дії визначають і гіпноз. Звичайно, таке вчиняє знаюча людина, але вона свідомо йде на це. Якщо діяння вчинене у стані переборного примусу передбачає вольове та свідоме бажання – то особа піддається осудності, а якщо воля людини відключається за допомогою гіпнозу – то

відключається і свідоме бажання. Аналізуючи сучасний стан «кримінальної реформи», ми можемо бачити, що наразі ще досі залишаються пережитки 80-90хх років. Цькування, залякування, мордування, шантаж і погрози, катування – все це залишилося і кожного року все більше наростає, особливо дуже яскравий приклад цьому військова агресія з боку сусідньої держави та її найманців. Вони вчиняють безрозсудство на території нашої країни, незаконні та варварські дії, звісно відкрито на ці теми багато кримінальних проваджень, але покараних нажалю мало. Це є гірка правда життя. Користуючись такою ситуацією, стали озлоблені і наші громадяни: особливо чоловіча половина населення. Яка несене тяжко військову службу в гарячих точках на обороні нашої країни. Ця озлобленість має право бути. Чому? Тому що гинуть прості, не дуже заможні хлопці, в той час, як «мажори» спокійно ходять до розважальних комплексів, відпочивають, ходять до тренажорних залів, ведуть нормальне життя і навіть не мають подяки за таку можливість. Це вже суто наболівша тема.

Повернемося до непереборної сили психологічного та фізичного примусу. Непереборна сила – це «дія природи», якихсь механізмів, людей, надзвичайних факторів, які позбавляють особу можливості вчинити якийсь її обов'язок. Призовник не підлягає кримінальній відповідальності, якщо він не з'явився до органів місцевого укомплектування через наприклад тяжке захворювання (яке буде підтверджено працівниками медичних органів). Лікар, який вчасно не з'явився, або зовсім не з'явився до хворого через землетрус, або природне явище (впало дерево на машину) чи стався повень – не несе відповідальність за його смерть чи погіршення стану.

Отже, бачимо що психологічний та фізичний примус – розповсюджене явище, яке прийшло до нас ще з минулих часів та несе в собі велику проблему «зловживання службовими повноваженнями» з боку органів правопорядку та інших інстанцій. Як правило, це залишається без наказано, через «знайомства, кум-брат-сват», або просто дружбу між працівниками таких інстанцій. Якби не намагались удосконалювати кримінальний кодекс,

або вносити нові реформи, поправки до законодавства – самим дієвим лишиться практичне застосування покарань до таких службовців, а не «замилення» очей.

Список використаних джерел

1. Наумов А. В. Кримінальне право: загальна частина. Курс лекцій. К., 2001. С. 460
2. Грічук О. І. Проблеми призначення і виконання покарання для осіб з обмеженою осудністю. *Право України*. 2003. № 9. С. 135-143.

Колодич А.О.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курс бакалаврату, спеціальність: 081 Право,
науковий керівник: д.ю.н., професор **Сотула О.С.,**
Херсонський державний університет

ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ У СПРАВАХ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Правовий режим воєнного стану вимагає особливого підходу до забезпечення належної поведінки осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів проти національної безпеки. Для оптимального застосування запобіжних заходів до підозрюваних необхідно прости реформування та адаптування положень Кримінального кодексу України до сьогоденних реалій, але при цьому необхідно враховувати перебіг бойових дій та ситуацію на окупованих територіях, де може перебувати підозрюваний.

Запобіжні заходи — це передбачені кримінально-процесуальним законодавством заходи процесуального примусу, які тимчасово обмежують права і свободи обвинуваченого (підсудного) з метою забезпечення його належної процесуальної поведінки [1, с. 382].

Слідчий має можливість звернутися до слідчого судді з клопотанням про застосування запобіжного заходу, якщо має підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений не виконує або виконуватиме покладені на нього процесуальні обов'язки або перешкоджатиме розслідуванню.

Стаття 176 Кримінально-процесуальний кодекс України (далі — КПК України) передбачає 5 видів запобіжних заходів (від найбільш м'якого до найбільш суворого):

1. Особисте зобов'язання.
2. Особиста порука.
3. Застава (як самостійний запобіжний захід).
4. Домашній арешт (цілодобовий або у певний період доби).
5. Тримання під вартою [2].

Повномасштабного вторгнення РФ на територію України внесло свої корективи в законодавство, зокрема були внесені зміни у КПК України (ст. 176 було доповнено ч. 6). Тобто Законом України від 14 квітня 2022 року «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» (далі – Закон) [3] було доповнено Кримінальний кодекс України (далі – КК України) статтею 111-2 Пособництво державі-агресору [4].

Наразі в умовах воєнного стану до особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, передбаченого ст.111-1 КК України, може бути застосовано лише один запобіжний захід — тримання під вартою.

Український дослідник Є. Письменський зазначає, що явище так званої співпраці з країною-агресором громадян, які проживають на окупованих територіях, прийнято розглядати в широкому та вузькому контекстах. «У широкому значенні сутності явища колабораціонізму являє собою комплекс взаємовідносин в усіх сферах життя між окупантом та окупованим населенням. Ці взаємовідносини можуть відбуватись на всіх можливих

рівнях, починаючи від побутового, особисто-інтимного та закінчуючи ідеологічним, воєнним, передбачаючи настання всіх видів соціальної відповідальності» [5, с. 77]. «На окупованій території сучасної України колабораціонізм знаходить свій прояв у вкрай широкому діапазоні – від культурно-освітнього рівня до політичної та воєнної співпраці», – резюмує автор [5, с. 87].

Співпраця з країною-окупантом все одно має оцінюватися процесуально. Наприклад, в Єдиному державному реєстрі судових рішень є приклад запобіжних заходів щодо підозрюваної, яка допомагала окупаційним силам на побутовому рівні. Вона готувала їжу та надавала гараж для зберігання продуктів та палива, але її дії були систематичними та довготривалими. Суд також взяв до уваги мету злочину — надання підтримки представникам збройних сил рф, а також мотив вчинення злочинних дій — підтримка та виправдання рішень і дій рф, спрямованих на агресію проти України [8]. Тому в даному випадку їхні дії правильно було б кваліфікувати як пособництво за ч. 4 ст. 111-КК України. Таких прикладів можна навести багато, але це реальність сьогодення.

Відповідно до ч. 6 ст. 616 КПК України у місцях ведення активних бойових дій за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого слідчий суддя, суд має право розглянути питання про зміну запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту на запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання. Водночас, якщо в порядку ст. 201 КПК України слідчий суддя, суд зобов'язаний розглянути клопотання підозрюваного, обвинуваченого, то під час застосування ч. 6 ст. 616 КПК України йдеться про право слідчого судді, суду [2]. Важливим є те, що можливість зміни запобіжного заходу передбачена тільки в місцях ведення активних бойових дій.

Висновок. З наведеного вище можна зробити висновок, що в умовах воєнного стану на законодавчому рівні було встановлено особливий порядок застосування, зміни та скасування запобіжних заходів. Зокрема, передбачено

можливість, як зміни запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання так і, наприклад, домашнього арешту на особисте зобов'язання.

Наразі слідчий суддя в силу вимог законодавства не може обрати такі запобіжні заходи і до таких осіб застосовується тримання під вартою — найсуворіший, але певною мірою більше ефективний захід, який має свої переваги та недоліки. Слід пам'ятати, що запобіжні заходи ні в якому випадку не є покаранням, а лише заходом забезпечення кримінального провадження, хоча правові реформи щодо застосування запобіжних заходів є цілком логічними, очікуваними та необхідними, але деякі правові реформи містять достатньо недоліків, які можуть призвести до правових колізій.

Список використаних джерел

1. Проць І. М. Окремі організаційно-правові механізми обмеження основних прав і свобод людини і громадянина за законодавством України. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 1. С. 381–384.
2. Кримінально процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки : Закон України від 14.04.2022 № 2198-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20>
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
5. Письменський Є. О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в сучасній Україні (кримінально-правові аспекти): науковий нарис. Сєверодонецьк, 2020. 121 с.

Козаренко Є.В.,
здобувач третього рівня вищої освіти,
другого курсу спеціальності: 081Право,
науковий керівник: к.ю.н., доцентка Гавловська А.О.,
Херсонський державний університет

ДИСКРИМІНАЦІЯ КРЕДИТОРІВ У ВИКОНАННІ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Нормами чинного законодавства визначено поняття зобов'язання та порядок (умови) його виконання. Основними умовами належного виконання зобов'язання, передбаченими Цивільним Кодексом України є виконання зобов'язання належними сторонами; в належний спосіб; в належний строк (термін) виконання; в належному місці, а також належним предметом.

Непоодинокими є випадки невчасного виконання грошових зобов'язань, що тягне наслідки відповідальності за порушення строку виконання грошового зобов'язання, зокрема обов'язок боржника сплатити не тільки основний борг, штрафні санкції, а також відшкодувати збитки, заподіяні неналежним виконанням грошового зобов'язання. Внаслідок виникнення такого обов'язку боржника у виконанні грошового зобов'язання, сплати неустойки та відшкодування збитків, постає очевидне питання черговості задоволення вказаних вимог кредитора.

Черговість погашення вимог за грошовим зобов'язанням, яка передбачена Цивільним кодексом України відрізняється від порядку та черговості погашення заборгованості, що містяться в інших законодавчих актах, зокрема в Законі України «Про виконавче провадження» та в Кодексі України з процедур банкрутства. Неоднакова черговість та послідовність сплати коштів на користь кредитора ставить в нерівні умови учасників цивільно-правових відносин та створює невизначеність, а також підстави для зловживання. Відтак виникає необхідність вибору способу захисту

порушеного права і нерівність наслідків виконання зобов'язання для кредиторів.

Виходячи із приписів наведених вище нормативних актів, їх загальною рисою є черговість задоволення вимог кредиторів у разі недостатності коштів для виконання грошового зобов'язання у повному обсязі. При цьому, головною відмінністю порядку задоволення вимог кредиторів, що міститься у згаданих законодавчих актах є різна черговість задоволення окремих видів вимог кредиторів.

Очевидним є протиріччя та суперечність (конфлікт) норм права та законодавства, яке полягає у наступному:

- на законодавчому рівні закріплені нерівні умови для учасників цивільних і господарських правовідносин;
- у наявності різних порядків виконання зобов'язання;
- у створенні штучного дискримінаційного стану учасника цивільних правовідносин по відношенню до кредитора та боржника;
- в утворенні умов для зловживання цивільними правами;
- у перешкоджанні вільній реалізації цивільних прав.

Загальний порядок виконання цивільного грошового зобов'язання, встановлений ст. 534 ЦК України має наступну черговість виконання грошового зобов'язання у разі недостатності суми проведеного платежу для виконання грошового зобов'язання у повному обсязі, а саме: 1) у першу чергу відшкодовуються витрати кредитора, пов'язані з одержанням виконання; 2) у другу чергу сплачуються проценти і неустойка; 3) у третю чергу сплачується основна сума боргу [1].

Стаття 46 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює дещо інший порядок розподілу грошових коштів при примусовому виконанні зобов'язання, відмінний від порядку, передбаченого Цивільним кодексом України [2].

Відмінність черговості сплати заборгованості перед кредитором міститься і у Кодексі України з процедур банкрутства, а саме у ст. 64

Кодексу [3]. Сплата неустойки у процедурі банкрутства здійснюється у шосту чергу, на відміну від другої черги визначеній ст. 534 ЦК України. Різниця у порядку виконання зобов'язання позбавляє особу права сплачувати кредитору неустойку і збитки в останню чергу у загальному порядку, коли в цей же час боржник такої особи має на це право у виконавчому провадженні та у процедурах банкрутства. У такому випадку дана особа знаходиться у нерівних та дискримінаційних умовах в разі порушення зобов'язання з боку боржника, оскільки неустойку та відшкодування збитків особа отримає не перед сплатою основного боргу.

З наведеного слідує, що різниця порядку виконання зобов'язання є дискримінаційною ознакою за статусом суб'єкта господарювання, що заборонено ст. 31 Господарського кодексу України [4]. Черговість виконання грошового зобов'язання має бути уніфікована на законодавчому рівні відповідно до принципу правової визначеності та уникнення колізій у законодавстві.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 08.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.03.2024).
2. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. Дата оновлення: 08.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 27.03.2024).
3. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. Дата оновлення: 08.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 27.03.2024).
4. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 08.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 27.03.2024).

Красвой Р.І.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 081 Право.

науковий керівник: к.ю.н., доцентка **Шевченко Н.Л.,**
доцентка кафедри національного, міжнародного права
та правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: ВІК ТА ПСИХОФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

Відповідно до чинного законодавства України, суб'єкт злочину – це осудна фізична особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності на момент вчинення правопорушення [1, с. 102].

Кримінальний процесуальний кодекс визначає неповнолітніх осіб як малолітніх осіб або дітей у віці від 14 до 18 років [2]. Дослідники наголошують на проблемі, яка виникає через це положення КПК України, а саме на питанні щодо визначення осіб, які не досягли 18 років: чи є вони дітьми або неповнолітніми? Через це також можливі труднощі під час кваліфікації злочинів щодо малолітніх або неповнолітніх у віці від 11 до 14 років. Отже, науковці наголошують на потребі дослідження доцільності використання термінів «малолітній», «неповнолітній» та «дитина». При цьому, традиційним для української наукової та юридичної практики вважається термін «неповнолітній» [1, с. 102].

В основу визначеного законодавцями віку кримінальної відповідальності покладено рівень свідомості особи та її здатність усвідомлювати свої дії на момент вчинення правопорушення. Кримінальний закон припускає відповідальність тільки за наявності ознак осудності, тому неповнолітні особи, які не здатні усвідомлювати свої дії та керувати ними, не

підлягають кримінальній відповідальності. Законодавство не визначає, що таке вік, а лише встановлює вікові кордони, при цьому поняття віку є вказівкою на кількість прожитого часу від моменту народження до моменту вчинення правопорушення. Важливим є поняття «вікової осудності» – нездатність неповнолітньої особи усвідомлювати свої дії внаслідок розумової відсталості, яка не пов'язана з психічними розладами. На переконання науковців, дане питання не є достатньо врегульованим в чинному законодавстві та потребує змін в Кримінальному кодексі. [3, с. 87–88].

Іншим аспектом встановлення законодавцем вище згаданих вікових кордонів, окрім осудності особи (її здатності керувати своїми діями та усвідомлювати їх), є також історичні умови суспільства та те, що науковці називають «середньостатистичним підлітком», тобто показники розвитку, які характерні для більшості неповнолітніх. На жаль, такий підхід не є виключно правильним, оскільки кожна особа має індивідуальні особливості у своєму психофізичному розвитку, а отже не можна говорити про наявність чітких вікових стандартів, яким відповідають усі підлітки без виключення [3, с. 87–88].

Існує зв'язок між порушенням неповнолітніми кримінально-правових норм та недостатньою ефективністю роботи правоохоронних, пробаційних органів, соціальних служб та прогалинами в законодавстві, що відображається у відсутності або неефективності механізмів залучення неповнолітніх злочинців до життя суспільства. Можна виділити багато причин, які призводять до злочинності серед малолітніх, як-то: школа, друзі, сім'я, вулиця. Діти можуть вчиняти злочини, щоб показати свою принциповість, незалежність, самостійність. Однак не слід забувати про випадки, коли неповнолітні вчиняють правопорушення, наприклад, через голод, коли така особа краде продукти. Тому у таких випадках слід обережно призначати покарання. Слід усвідомлювати, що часто злочинна поведінка пов'язана з глибокою деградацією особистості неповнолітньої особи. Такі особи часто відстають у розвитку від однолітків, втрачають інтерес до

навчання, віддають перевагу неякісним кінострічкам-бойовикам та порнографії. Таким особам притаманні такі риси як: грубість, нехтування почуттями інших, послаблене почуття сорому, нестриманість, брехливість тощо. Психічні аномалії у неповнолітніх правопорушників зустрічаються частіше, ніж у дорослих, але важливо наголосити на тому, що вони не пов'язані зі спадковістю. У 80-85% випадків психічні аномалії у засуджених неповнолітніх пов'язані з несприятливими умовами життя та виховання, у той час як лише 4% мають яскраво виражені психічні відхилення, це збігається з показниками дорослих. У більшості випадків особу неповнолітнього злочинця можна охарактеризувати як особу з антисоціальною спрямованістю і схильністю до антисуспільної поведінки [4, с. 61–62].

Кримінальне законодавство щодо особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх потребує подальшого вдосконалення, під час якого слід звернути увагу насамперед на незрілість мислення таких осіб, їхню підвищену емоційність та навіюваність тощо [5, с. 158].

Отже, для досягнення мети з нормального функціонування системи правосуддя в справах, де неповнолітні притягуються до кримінальної відповідальності, та з метою індивідуалізації покарання потрібно детально законодавчо закріпити норми, які будуть враховувати вікові особливості неповнолітніх, повноту соціально-психологічного дослідження їхньої особистості, вибір індивідуального заходу впливу та його виконання [5, с. 158–159].

Ми можемо зробити висновок, що досягнення неповнолітньою особою віку кримінальної відповідальності не є гарантією того, що вона підпадає під кримінальну відповідальність за вчинені дії, оскільки ми повинні враховувати індивідуальні особливості її розвитку, які не завжди залежать від віку та можуть вказувати на її неосудність як, наприклад, неможливість усвідомлювати свої дії та керувати ними внаслідок розумової відсталості.

Список використаних джерел

1. Однолько І. В. Визначення особи неповнолітнього як суб'єкта злочину: вікові особливості / І. В. Однолько / Право і суспільство. 2011. № 4. С. 100-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2011_4_23.
2. Кримінальний процесуальний кодекс
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Стрекалов А. Є. Актуальні аспекти правового статусу неповнолітнього суб'єкту злочину / А. Є. Стрекалов / Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2013. № 27. С. 83-89.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2013_27_13.
4. Жмур Ю. М. Неповнолітня особа (дитина), як суб'єкт злочину і як потерпілий від злочину / Ю. М. Жмур, О. О. Деркач / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Право. 2019. Вип. 34. С. 59-63.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2019_34_11.
5. Павловська А. А. Кримінальна відповідальність неповнолітніх: вікові особливості / А. А. Павловська / Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 156-159.

Лагода А.С.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 081 Право,
науковий керівник: к.ю.н., доцент **Нікітінський О.П.,**
Херсонський державний університет

ЦИВІЛЬНА ПРАВОЗДАТНІСТЬ ТА ДІЄЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ЯК УЧАСНИКА ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН

В правовому суспільстві основною соціальною цінністю визначається людина. Людина як фізична особа залишається сьогодні центральною

ланкою права та є його творцем. Як носій цивільних прав та обов'язків, це говорить про її фактичне, реальне існування з можливістю створювати для себе правовідносини. Фізична особа як суб'єкт права, має безпосередній вплив на правоутворюючі процеси. Початок формування даного суб'єкта права, починається з римських часів та формується на таких чинниках: поділу суспільства на вільних та невільних; наявності категорії осіб, що відносились до об'єктів цивільного права; закладання багаторівневої системи правосуб'єктності [1].

Суб'єктивне цивільне право надає реальну можливість суб'єкту цивільних правовідносин шляхом наділення правами і обов'язками досягти того правового результату, який би задовольнив його власний інтерес. М. О. Стефанчук вдало підкреслив основні умови реалізації суб'єктивних прав: особа повинна бути наділена необхідним обсягом цивільної правоздатності та дієздатності, а її поведінка щодо здійснення своїх цивільних прав повинна відповідати принципам здійснення суб'єктивних цивільних прав [2].

При реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків важливо, аби особа вступила в конкретні правовідносини. Для того, щоб бути учасником цих правовідносин, фізична особа повинна мати правосуб'єктність. Отже, правосуб'єктність — це здатність бути суб'єктом права.

Міжнародне законодавство та національна доктрина в основі правосуб'єктності виділяє основні її елементи: правоздатність, дієздатність, деліктоздатність. Кожні правовідносини являють собою структуру пов'язаних між собою елементів. Зміст яких відбивається у конкретних правах та обов'язках. Водночас невід'ємним атрибутом та основною вимогою вступаючи у правовідносини є наділення фізичною особою правоздатністю.

В науковій доктрині чимало підходів, щодо визначення моменту виникнення правоздатності у людини. Так, правоздатність пов'язують з моментом кінця народження (Л. Еннексерус) [4], з початком фізіологічних

пологів (О. Домбровська) [5], право на загальну правоздатність має зародок в утробі матері (Г. Йоббаді) [6]. У той же час національне законодавство визначило виникнення правоздатності з моментом народження дитини.

Зміст правоздатності потрібно розуміти не як кількісну категорію, а як якісну — це сукупність прав та обов'язків, що особа може мати протягом життя. Вони становлять систему соціальних, економічних, культурних та інших прав, які захищаються та гарантуються Конституцією.

Суспільні правовідносини будуються на демократичних принципах, принципи, як вихідні засади будь-якого явища допомагають фізичній особі реалізувати її право. До основних принципів правоздатності відносять: а) рівність фізичних осіб, б) невідчужуваність; в) неможливість її обмеження, окрім як у випадках та порядку, передбачених законом [7].

На сьогодні є актуальною проблемою обмеження правоздатності громадян України, у зв'язку з введенням воєнного стану на всій території України. Чинне національне законодавство та акти міжнародно-правового регулювання містять низку важливих гарантій охорони прав і свобод людини і громадянина. Від так, передбачено обов'язкова їх вичерпність, заборона розширеного тлумачення, конкретність в строках дії, заборона на обмеження певного переліку прав. В Україні цей перелік прав визначений ч. 2. ст. 64 Конституцією України [3; 7]. Аби розпоряджатися конституційними правами, особа повинна бути дієздатною. Дієздатність особи — означає, що людина, наділена можливостями: укладати правочини, обиратися на вищі посади, укладати шлюб займатися підприємницькою діяльністю, нести відповідальність у разі порушення договірних зобов'язань.

Право встановлює «хронологічний момент», коли обсяг цих навичок досягає рівня, достатнього для допуску конкретної людини до участі в правовому житті суспільства. Часто, ця проблема вирішується поетапно. Відбувається це шляхом розширення правосуб'єктності у міру її зрілості [8].

Економічна сфера відносин не може обійтись без правового врегулювання. Основна роль належить працівнику, який є основним важилем

трудових відносин. Трудова дієздатність виникає з 16 років, зменшення цього віку становить окремі винятки: з 15 можна працювати при згоді одного з батьків, з 14 — працювати у вільний від навчання час, на легких роботах [9]. Обсяг дієздатності значно впливає на можливість укладати правочини. Частіше за все вони мають оплатний характер. Відмічаємо найнижчий вік укладання оплатного правочину є неповнолітні діти (віком до 14 років). Це правочини невисокої вартості (купування обіду в школі).

Отримання прибутку завжди супроводжується створенням організаційно-правових осередків, через які безпосередньо здійснюються управлінські функції та визначаються основні напрями економічної діяльності. Для полегшення класифікації організаційно-правових форм КОПФГ додав фізичну особу — підприємця [10].

Фізична особа, яка бажає займатися підприємницькою діяльністю, діяння якої базуватиметься на отриманні прибутку, визначення обсягу дієздатності принципово важливо. Адже національним законодавством дозволено займатися підприємницькою діяльністю особам у яких є повна цивільна дієздатність. Загальний вік настання повної дієздатності є вісімнадцять років, проте як виняток, законом дозволено бути учасником (засновником) юридичних осіб вже з шістнадцяти років, за письмової згоди батьків.

Повну цивільну дієздатність особа набуває з моменту державної реєстрації її як підприємця [11].

Доволі новим явищем як для цивільно-правових відносин, так і для економічної сфери — є інститут емансипації. В першому випадку, емансипація — пов'язана з процесом набуттям особою повної цивільної дієздатності. В другому випадку, частіше за все емансипацію пов'язують з жіночим бізнесом, та рівноправ'ям жінок у трудових відносинах.

Застосування згаданого інституту права вплине на формування нових форм господарських відносин та підприємництва, виникненням нових інформаційних технологій та дистанційних форм працевлаштування. Даний

напрямок є особливо актуальним сьогодні в умовах коли наша держава тримає курс на дотримання європейських стандартів в галузі регулювання та захисту прав людини [12]. Інколи виникає потреба змінити правовий статус особи. Це викликано перш за все невизначеністю правового становища особи, яка тривалий час відсутня у місці свого постійного проживання. Через що, створює певні перешкоди щодо реалізації суб'єктивних прав, в їх числі особлива увага приділяється економічним правам. Оскільки визнання особи померлою або безвісно відсутньою передбачає собою ряд правових наслідків:

1. Право на розірвання шлюбу у спрощеному порядку — поділ спільно нажитого майна [13].
2. Право на присудження пенсії у разі втрати годувальника [14].
3. Встановлення опіки над майном особи яка визнана судом безвісно відсутньою.
4. Право кредиторів вимагати виплатити заборгованості за зобов'язаннями безвісно відсутнього громадянина; припинення дії довіреності [15].
5. Припинення дії договору страхування: у разі смерті страхувальника родичам виплачується страхова виплата (договір страхування життя), або розірвання договору, у випадку несплати страхових платежів [16].
6. Відкриття спадщини у випадку оголошення особи померлою.
7. Правовий інтерес учасників господарського товариства, який пов'язаний з долею корпоративних прав учасника, який помер [17].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що сьогодні правова система насичена різноманітними процесами, основним арбітром яких є людина. Давно відомо, стійка економіка — двигун прогресу. Водночас коли економіка побудована на господарській діяльності, особлива увага прикута до суб'єтів, які її здійснюють: їх правового статусу, обсягу можливостей, які, перш за все, залежать від правосуб'єктності. Суспільно-юридична властивість як правосуб'єктність визначає обсяг можливостей при реалізації права. Економіка не може обійтись без правоздатності та дієздатності особи,

оскільки багато господарських та цивільних процесів залежить саме від них. Наприклад, займатися підприємницькою діяльністю і отримувати від неї прибуток може особа, яка має повну цивільну дієздатність. В праві можливе явище набуття повної дієздатності, яке іменується інститутом емансипації. Право та економіка взаємов'язані, економічні відносини не можуть існувати без правого врегулювання, та суб'єкта який безпосередньо її здійснює, тоді як людина не може повноцінно існувати без правосуб'єктності.

Список використаних джерел

1. Орач Є. В. Основи римського приватного права : навч. посіб. / Є. В. Орач, Б. Й. Тищик. - Львів. : ред. вид. відділ. Львів. ун-ту, 2000. - 238 с. Orach Ye. V., Tyshchuk B. Y., *Osnovy rym'skoho pryvatnoho prava : navch. posib.*, Lviv. : red. vyd. viddil. Lviv. un-tu, 2000. - 238 s.)
2. Стефанчук М.О. “Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав: Автореф...дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.03 / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. - К.,2006. - С.11.
3. Загальна декларація прав людини: міжнародний документ від 10.12.1948. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
4. Цивільне право України : загальна частина : підручник / [С.М. Бервено та ін.] ; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика ; М-во освіти і науки України, КНУТШ. - 3-тє вид, переробл. і допов. - К. : Юрінком Інтер, 2010. - 973 с.
5. Домбровська О. Зміст конституційного правана життя людини та громадянина // *Право України* - 2002. - №5. - С.37 - 41.
6. Jobbagyi Gábor. *A méhmagzat életjoga*. – Budapest, 1994. – 113 o.
7. Конституція України // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. - 1996. - № 30. - с. 141.
8. Форманюк В.І. Вік як умова правосуб'єктності. *Часопис цивілістики. Науковопрактичний журнал*. 2013. Випуск 14. С. 55–5.

9. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Офіційний вебпортал парламенту України*. Станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/322-08>

10. Класифікатор організаційно-правових форм господарювання: Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання і споживчої політики України від 28.05.2004 р. № 97 ДК 002-94. *Офіційний вебпортал парламенту України*. Станом на 11 листопад. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0097609-04#Text>

11. Цивільний кодекс України. Закон України від 16.01.2003. № 435-IV. *Офіційний вебпортал парламенту України*. Станом на 8 берез. 2024 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

12. Дешко В.В. Інститут емансипації: особливості національного правового регулювання та досвід країн ЄС. *Молодий вчений*. 2019. № 11 (75). С.16-18.

13. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. *Офіційний вебпортал парламенту України*. Станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

14. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 № 1788-XII. *Офіційний вебпортал парламенту України*. Станом на 14 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1788-12>

15. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 № 1255-IV *Офіційний вебпортал парламенту України*. Станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1255-15>

16. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. *Офіційний вебпортал парламенту України*. Станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1909-20/conv>

17. Ірина Низька. Підприємство у спадок: особливості спадкування корпоративних прав. *Всеукраїнське професійне юридичне видання "Юридична Газета online"* №6.

Литвинова К.Г.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 293 Міжнародне право,

науковий керівник: ст. викладачка **Задорожня О.В.,**

Херсонський державний університет

ЗАПОБІГАННЯ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

Міграція, будучи природною реакцією на нерівність умов життя та несприятливі фактори, виступає рушійною силою розвитку людства, стимулює подолання економічних дисбалансів, сприяє соціокультурному обміну та духовному взаємозбагаченню. Однак, протягом останніх років, нелегальна міграція стала однією з найактуальніших проблем для європейського регіону. Зростаючий тиск на соціальні, економічні та безпекові системи країн свідчить про необхідність розробки комплексного підходу до управління міграційними потоками та забезпечення сталої безпеки та розвитку регіону. Невирішення проблеми нелегальної міграції може призвести до дестабілізації європейського регіону, що матиме далекосяжні наслідки для світового порядку.

Зростання нелегальної міграції ставить перед ЄС нові виклики, що потребують рішучих та комплексних заходів. Зміна курсу міграційної політики у бік більш жорстких обмежувальних мір, хоча й може здатися виправданою, несе в собі ризики та не гарантує довгострокової ефективності.

Так, варто погодитися із думкою Луценко Ю. В. та Тарасюк А. В. про те, що у сучасних умовах запобігання нелегальній міграції важливо здійснювати через міжнародне співробітництво, яке виходить на новий рівень, враховуючи політичний, правовий та організаційний аспекти. Політичний аспект визначає правові принципи та спрямовує роботу на розвиток національного законодавства та міжнародних угод. Організаційний

аспект формує принципи взаємодії держав у вирішенні питань поводження з нелегальними мігрантами.

Прикладом такого співробітництва є Будапештський процес, де визнано перевезення іноземців злочином. Застосування ефективних санкцій проти незаконного переміщення є ключовою цінністю цього процесу [1, с.11].

Крім цього, слушною є думка Андрейка В. І з приводу того, що для вирішення проблеми нелегальної міграції в країнах ЄС слід вжити ряд заходів. Перш за все, потрібно забезпечити фінансування пошукових та рятувальних місій, спрямованих на допомогу мігрантам, які перетинають кордони. Додатково, важливо виділити кошти та ресурси для ефективної боротьби з перевізниками мігрантів, забезпечуючи таким чином попередження незаконних перевезень. Розширення мережі центрів прийому біженців може сприяти тимчасовій дислокації та наданню допомоги тим, хто потребує захисту. Крім того, необхідно спростити легальні можливості міграції в ЄС, щоб стимулювати використання законних шляхів. Необхідно також переглянути та розподілити квоти на розселення біженців між країнами, спираючись на спільні зусилля та координацію з ООН [2, с.134-142].

З 2018 року країни Європи розпочали реалізацію проекту "Розумні кордони", який передбачає впровадження комплексного пакету законопроектів з метою покращення системи контролю за міграційними потоками. Однією з ключових ініціатив цієї реформи є створення єдиної інформаційної системи реєстрації в'їзду та виїзду. Ця система передбачає впровадження автоматизованої процедури самостійної реєстрації, що охоплює всі види прикордонного контролю для фізичних осіб.

У рамках проекту "Розумні кордони" також розглядається впровадження електронних пунктів пропуску, які використовують спеціальну апаратуру для ретельної перевірки осіб, що перетинають кордон, а також їх багажу та транспортних засобів. Реалізація проекту "Розумні

кордони" свідчить про великий крок у напрямку модернізації прикордонних процедур та підвищення контролю за міграційними потоками в Європі [3, с.110-112].

Отже, нелегальна міграція – це багатогранна проблема, що потребує комплексного та гуманного підходу. З одного боку, важливо захищати кордони та запобігати нелегальному перетину кордонів. З іншого боку, не можна ігнорувати причини, що спонукають людей до нелегальної міграції, та права мігрантів, які вже перебувають на території ЄС.

Зміна курсу міграційної політики у бік жорстких обмежувальних заходів несе в собі ризики та не гарантує довгострокової ефективності. Натомість, варто запропонувати альтернативний підхід, що поєднує посилення контролю з іншими інструментами. Спочатку, важливо зміцнити координацію та співпрацю на міжнародному рівні. Це охоплює створення єдиної європейської прикордонної служби, підтримку країн походження мігрантів та активізацію дипломатичних угод про реадмісію. Другим кроком є оптимізація візової політики, включаючи диференціацію візових процедур, впровадження електронних віз та розширення програм легальної міграції. Третім аспектом є застосування гуманних та справедливих підходів, включаючи забезпечення прав мігрантів, боротьбу з торгівлею людьми та ефективну інтеграцію легальних мігрантів у суспільство.

Таким чином, нелегальна міграція – це складне явище, яке потребує постійної уваги та адаптації стратегій. ЄС має продовжувати розвивати комплексний підхід, заснований на співпраці, інноваціях та цінностях.

Список використаних джерел

1. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2022. № 1(24). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>. С.11.

2. Андрейко В. І. Розвиток міграційних процесів в Європі та Україна. *Науковий вісник Ужгородського університету*: серія: Історія. відп. за вип. Н. П. Керецман. Ужгород: Говерла, 2019. Вип. 2 (41). С.134-142.

3. Толкачова І. Політики країн ЄС в сфері протидії нелегальної міграції. Правові виклики сучасності: міжнародна міграція в умовах глобалізації: Матеріали I Міжнар. наук.-практ. онлайн конф. (Чернівці, 23 жовтня 2020 р.). Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. С.110-112.

Мазур О.І

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
другого курсу спеціальності 081 Право,
науковий керівник: к.ю.н., доцент **Шевченко Н.Л.**,
Херсонський державний університет

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ

Визначення «міграція» походить від латинського «migrate, migro», що означає переміщення, переселення. Проте не кожного дня ми зустрічаємося з терміном «трудова міграція». Що взагалі розуміє під собою поняття «трудова міграція»? Простими словами, то трудова міграція – це процес зміни місця проживання особи з метою працевлаштування. Звернувши увагу, на визначення з точки зору законодавства України, а саму відповідно до статті 1, частин 2 Закону України «Про зовнішню трудову міграцію», можна дати таке визначення поняттю трудова міграція. Отже, трудова міграція – це певне переселення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, для здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування. Державою перебування називається така країна, на території, якої мігрант здійснює або хоче здійснювати оплачувану

діяльність, яка згідно законодавства країни не заборонена. Процес міграції характеризується перетинанням державного кордону. За цією характеристикою міграцію поділяють на зовнішню і внутрішню. Так як зовнішня міграція полягає у перетинанні державного кордону, то її називають ще міжнародною.

Згідно з всім вище сказаним, особа, яка здійснює таку діяльність буде трудовим мігрантом. Вітчизняне та закордонне законодавство дає офіційне тлумачення даному терміну. Відповідно до статті 1, частини 4 Закону України «Про зовнішню трудову міграцію», трудовим мігрантом можна назвати громадянин України, який здійснював, здійснює або здійснюватиме оплачувану діяльність у державі перебування, але таке діяльність не повинна порушувати закони країни. «Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів» дає свою характеристику визначенню трудового мігранта. Тому за міжнародним законодавством трудового мігранта характеризують, як громадянина однієї Договірної Сторони, якому інша Договірна Сторона дозволила на законних підставах перебувати на її території для здійснення оплачуваної роботи. [1;2]

Як і будь-який суб'єкт права трудовий мігрант має свої права та обов'язки. Одними із головних прав трудових мігрантів є право на належні умови праці, відпочинок та соціальний захист. Це право закріплене в Законі України «Про зовнішню трудову міграцію». Зокрема там сказано, що дане право повинна забезпечити країна перебування, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. [1]

До основних прав можна віднести право на пенсійне забезпечення. В Україні для трудових мігрантів воно реалізується у відповідності до законів, які встановлюють умови пенсійного забезпечення. Також умови пенсійного забезпечення регулюють і міжнародні договори.

Трудові мігранти можуть об'єднуватися у громадські організації, які діють на території України. Цим визначається право на об'єднання у громадські організації.

Ще один досить важливим правом трудового мігранта- це право на відшкодування шкоди. Але відшкодуванню належить лише та шкода, яка була заподіяна внаслідок трудової діяльності. Наприклад сюди можна віднести каліцтво, захворювання, що виникли внаслідок праці та інші негативні наслідки для здоров'я людини. Це право підлягає під юрисдикцію держав перебування, а також регулюється умовами трудового або ж колективного договору.

Право на визнання здобутої освіти за кордон. Право, яке гарантується не лише трудовим мігрантам, але й членам їх сімей. Дане право повинно торкатися не лише вищої освіти, а й загальної, середньої і професійно-технічної освіти. Порядок та процедура визнання затверджені Наказом Міністерства освіти та науки України «Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту» від 5 травня 2015 року №504. [3]

Крім цих прав, трудові мігранти, а також члени їх родини мають право на отримання інформації від органів Державної прикордонної служби України. Сюди можна віднести інформацію про:

- умови виїзду та умови працевлаштування за кордоном;
- ризики потрапляння у ситуації, де можлива торгівля людьми.
- умови міжнародних договорі з Україною у сфері зовнішньої трудової міграції;
- будь-якої іншої інформації, що може попередити потрапляння у небезпечні ситуації та підвищити рівень обізнаності громадян.

Можна отримати консультацію щодо своїх прав. Цим займається закордонні дипломатичні установи України.

До обов'язків можна віднести сплату податків з доходів, що були отриманні за кордоном. Але при цьому в Податковому кодексі є норми, що мають на меті запобігати подвійному оподаткуванню. До цих норм можна віднести статтю 13, пункт 4 Податкового кодексу, де вказується те, що податки, які сплачені за межами України зараховуються при розрахуванні податків в Україні, за правилами встановленні чиним законодавством. [4]

Також до обов'язків можна віднести сплату податків на майно, що знаходиться на території України.

Державна політика у сфері зовнішньої трудової міграції базується на принципах забезпечення прав та законних інтересів зовнішніх мігрантів та членів сім'ї. Держава повинна забезпечувати реалізацію прав, які зазначені у вище згаданому законі, не дивлячись на расові та мовні ознаки, політичні погляди, майнове становище, соціальне забезпечення та інші ознаки. Також досить важливим напрямком державної політики у сфері трудової міграції є вживання заходів на запобігання поширення незаконної зовнішньої трудової міграції (торгівля людьми, використання дитячої праці). Державна політика спрямовується ще й на те, що забезпечити правовий та соціальний захист трудових мігрантів та членів їх сім'ї. Держава працює у напрямках удосконалення та надання послуг щодо повернення в Україну та реінтеграції у суспільство трудящих-мігрантів. Що стосується соціального забезпечення у закордонному законодавстві, то у «Європейській конвенції про правовий статут трудящих-мігрантів» існує стаття 18 про соціальне забезпечення. Відповідно до цієї статті кожна із Договірних Сторін повинна надавати такий самий режим соціального забезпечення, що мають їх громадяни. [2]

Після повернення трудових мігрантів та членів їх сімей з країни перебування, Україна повинна забезпечити заходи щодо реінтеграції трудових мігрантів та членів їх сімей в суспільство. План заходів щодо реінтеграції, затверджені Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2017 року № 257. За даним розпорядженням на постійній основі держава повинна сприяти: [5]

- після повернення трудових мігрантів та їх сімей забезпеченню роботою;
- залученню дітей до освітнього процесу (проведення додаткових занять з української мови та літератури, історії)

- забезпеченню відповідно до законодавства навчальних закладів за кордоном , де здійснюється навчання українською мову, відповідними підручниками.

До обов'язків з боку держави входить сприяння:

- щодо удосконалення системи нормативно-правових актів з питань підтвердження результатів неформального навчання трудових мігрантів, які повернулися в Україну.

- надання медичної допомоги трудовим мігрантам та членам їх сімей, після повернення в Україну.

Контроль та відповідальність за порушення законодавства щодо трудової міграції несуть центральні органи та місцеві органи виконавчої влади. Центральні органи мають забезпечити у межах свої прав, дотримання законодавства та уникати його порушення. Місцеві органи виконавчої влади разом з центральними органами повинні вживати заходів, які будуть запобігати поширенню незаконної зовнішньої трудової міграції. Відповідальність згідно із Законом України «Про зовнішню трудову міграцію» несуть і посадові особи. Також відповідальність несуть суб'єкти господарювання, що виступають у ролі посередника у працевлаштуванні у тих випадках , якщо були спричиненні негативні наслідки для трудових мігрантів та їх членів родини. [1]

На сьогоднішній день питання трудової міграції є досить актуальним. Тому що кількість громадян, які покинули територію України збільшилося. Причиною цього є не лише бойові дії на сході та півдні країни, але й те, що економічне становище досить погіршилося у порівнянні з попередніми роками. І як наслідок, щоб забезпечити нормальним життя себе та своїх дітей, громадяни України мігрують до інших країн Європи.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» №761-VIII, від 05.11.2015 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text> (дата звернення 21.03. 2024).
2. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів №994-307, від 16.03.2007 року, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_307#Text (дата звернення 19.03. 2024).
3. Наказ Міністерства освіти та науки України «Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту» №504, від 5 травня 2015 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0614-15#Text> (дата звернення 21.03. 2024).
4. Податковий Кодекс України №2755-VI, від 02.12.2010 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20101202#Text> (дата звернення 20.03. 2024).
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей» №257, від 12.04.2017 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/257-2017-%D1%80/ed20170412#Text> (дата звернення 21.03. 2024).

Мезіна А.А.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

четвертого курсу спеціальності: 081 Право,

науковий керівник: к.ю.н., доцентка **Гавловська А.О.,**

Херсонський державний університет

**ГАРАНТІЇ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАННОЇ
КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ**

Актуальність дослідження питань гарантії відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями має важливе наукове значення в контексті подальшого розвитку правової системи та забезпечення справедливості для постраждалих осіб. Вивчення цих питань може сприяти поліпшенню законодавства, забезпеченню ефективної правової практики та зміцненню прав людини. [1].

У ст. 11 Кримінального кодексу України нормативно закріплюється наступне визначення поняття «насильницьке кримінальне правопорушення» - це «умисне суспільно небезпечне діяння, внаслідок якого потерпілому заподіяно тяжке тілесне ушкодження або смерть, а також суспільно небезпечне діяння проти статевої свободи та статевої недоторканості, або вчинене щодо дитини, яким потерпілому заподіяно фізичне або психологічне насильство» [4].

Раніше вважалося, що найважливішими є покарання кримінальних правопорушників через судові вироки, а також запобігання повторенню подібних вчинків, але зараз в центрі уваги знаходяться реституція, компенсація матеріальних і моральних збитків та підтримка жертв під час процесу відновлення.

Ми погоджуємося з думкою О. Мельника, який зазначає, що відшкодування завданої шкоди є невід'ємною складовою сучасного українського права, адже основний закон нашої країни визнає недоторканність життя та здоров'я людини найвищими цінностями у суспільстві, в наслідок цього, держава взяла на себе зобов'язання компенсувати завдані порушенням права збитки [7].

На сьогоднішньому етапі розвитку законодавства про компенсацію шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, в Україні спостерігається значний вплив міжнародних правових актів. Відшкодування шкоди стає однією з ключових складових соціально-правового захисту громадян, яка сприяє відновленню справедливості та забезпеченню прав індивідуумів, постраждалих внаслідок кримінальних правопорушень.

Україна приєдналася до Європейської Конвенції про відшкодування збитків жертвам насильницьких (24.11.1983 р., м.Страсбург), Додаткового протоколу до цієї Конвенції (08.11.2001), який стосується відповідальності за злочини, що вчинюються через комп'ютерні системи. Загальні норми наведені в цій конвенції можна узагальнити саме завдяки такому списку: право на відшкодування матеріальних збитків, таких як медичні витрати, втрату доходу та інші збитки, пов'язані зі здійсненням насильства; право на компенсацію моральної шкоди, яка включає в себе страждання, психічні та емоційні комлякації, що виникають в результаті насильства; тощо [8].

Важливим для потерпілих від кримінальних правопорушень стало закріплення в статтях 1177 та 1207 Цивільного кодексу України положень щодо відшкодування майнової шкоди, завданої потерпілим або особам, які перебувають на його утриманні, у випадках, коли особа винувата в кримінальному правопорушенні не встановлена або виявляється неплатоспроможною, проте на даний момент відсутній спеціальний механізм для цієї компенсації, що ускладнює виконання вказаних правил [8].

Українське законодавство містить низку норм, які стосуються відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями. Зокрема: ст.57 Конституції України гарантує право кожного на компенсацію матеріальної і моральної шкоди, заподіяної незаконними діями органів влади або осіб, які виконують їхні функції [5]; ст. 115 КПК України передбачає можливість вирішення питань щодо відшкодування матеріальної і моральної шкоди під час розгляду кримінальних справ [6].

Станом на 2024 рік, досі не прийнятий закон про відшкодування шкоди потерпілим від насильницьких кримінальних правопорушень, запропонований законопроект від 03.03.2020 № 3149 (ініціатором законопроекту є О.В.Гончарук). Цей законопроект передбачає визначення прав потерпілих на відшкодування шкоди, завданої насильницькими кримінальними діями, та встановлює механізми компенсації цієї шкоди. Він спрямований на забезпечення доступу потерпілим до правової допомоги та

підтримки під час процесу відшкодування, а також на уточнення відповідальності держави за забезпечення відшкодування шкоди в разі, коли винуватець кримінального правопорушення не може бути ідентифікований або не має достатніх коштів для відшкодування [3].

Забезпечення фінансування державних виплат компенсацію завданої шкоди кримінальними правопорушеннями залишається нагальною проблемою в багатьох країнах. Проте існують ефективні механізми вирішення цього завдання, один з них - створення спеціалізованих фондів компенсації, які діють у багатьох розвинених країнах, включаючи США, Японію, країни Європи та інші. Дані організації гарантують право жертв отримати державну компенсацію за кримінальне правопорушення, скоєні проти них, а також надають різні види підтримки, включаючи медичну, психологічну та правову допомогу [2].

Можемо наголосити, що створення спеціалізованих фондів в Україні, що обумовлено важливістю соціальної захищеності населення, створенням позитивного образу держави, як головного авторитету в сфері права.

Отже, досі існує необхідність вдосконалення правових норм щодо гарантій відшкодування шкоди завданої кримінальними правопорушеннями, а тому доцільно сказати, що ухвалення Закону України «Про відшкодування за рахунок держави матеріальної шкоди фізичним особам, які постраждали від злочину» є важливим кроком для посилення правового захисту потерпілих в Україні, адже цей закон створює ефективні механізми компенсації шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями, та забезпечує додаткову підтримку для постраждалих.

Список використаних джерел

1. Сидій Я.В. Деякі проблемні питання забезпечення укладення угоди про визнання винуватості. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. Т. 2, № 77. С. 251–257. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.43> (дата звернення: 26.03.2024).

2. Плачков Д. Становлення та розвиток інституту відшкодування державою шкоди, завданої злочином. Вісник прокуратури. 2007. № 6. с. 139-143 URL: <http://www.apdp.in.ua/v39/23.pdf> (дата звернення: 26.03.2024).
3. Про відшкодування шкоди потерпілим від насильницьких кримінальних правопорушень: Проект Закону України від 03.03.2020 № 3149 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI01560A>
4. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 18.03.2024).
5. Конституція України. Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
7. Мельник О. Компенсація шкоди жертвам насильницьких злочинів в Україні. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6808
8. Україна підписала Європейську конвенцію про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів 1983 року. Міністерство юстиції України. URL: <https://tinyurl.com/3a3mxj2c>
9. Капліна О., Шаренко С. Питання компенсації завданої громадянину шкоди внаслідок збройної агресії: кримінальні та процесуальні аспекти. Теорія та практика судової експертизи та криміналістики. 2022. Т. 27, № 2. С. 12–16 URL: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2022.02>

Левадний Р.С.

аспірант третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальності: 081 Право

науковий керівник: д.ю.н., професор **Рогатюк І.В.,**

ДО ПИТАННЯ РЕТРОСПЕКТИВНОГО АНАЛІЗУ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ

Проблема колабораціонізму в незалежній Україні виникла задовго до тимчасової окупації АРК, частини Донецької та Луганських обл. у 2014 році, повномасштабного вторгнення РФ на територію України у 2022 р. Адже підривна робота громадян України на користь Росії тривала роками та була спрямована на повалення державного укладу української держави, системи її захисту та налагодження співпраці на міжнародному рівні. Протягом тривалого часу в Україні неодноразово вносили законопроекти щодо криміналізації колабораційної діяльності, проте, тільки 3.03.23 р. було прийнято відповідний кримінальний нормативно-правовий акт – Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [1]. Відповідно до офіційної статистики кримінальних правопорушень в Україні за 2023 р. 1168 громадян України вчинили злочинні дії, кваліфіковані ст. 111-1 Кримінального кодексу України «Колабораційна діяльність» і тільки один іноземний громадянин ідентифікований на момент вчинення злочину [2]. Ця статистика не враховує показники окупованих територій та тих колаборантів, які виїхали у підконтрольні окупаційній владі регіони та в Росію.

Дослідження колабораційної діяльності останніх часів було прерогативою істориків-науковців, проте, тимчасова окупація частини українських земель, повномасштабне вторгнення Росії в Україну та співпраця окремих громадян України із окупаційною владою зумовило необхідність дослідження колабораціонізму з точки зору права.

Колабораціонізм – це термін, який використовується для опису співробітництва з ворогом у період воєнного часу, яке завдає шкоди власній

країні чи народові. З таким феноменом війни стикається кожна країна території якої перебували чи перебувають під окупацією, громадяни якої взаємодіють з окупантами, надають йому допомогу та ін.

Співпраця із ворогом на шкоду власній країні відома ще з давніх історичних часів (наприклад, окремі князі Русі співпрацювали із Золотою Ордою та Монгольським ханством; деякі народи Америки обирали співпрацю із іспанцями-завойовниками та ін.), проте вперше поняття «колабораціонізм» було використано для позначення співпраці місцевих жителів Бельгії та Франції з німецькою окупаційною владою під час Першої світової війни, а в період Другої світової війни – дане поняття застосовувалося по відношенню до співпраці французького уряду Віші, громадян окупованих нацистським урядом країн (зокрема, Норвегії, Данії, Нідерландів, Франції, Бельгії та ін.) із фашистською Німеччиною.

Тоталітарний нацистський режим у більшості країн було визнано злочинним, відповідно і співпраця з ним, використання його для власних мілітариських та політичних цілей (зокрема, використання нацистської окупації для створення автономії або нової держави у майбутньому) покладають співвідповідальність на колаборантів. Після закінчення Другої світової війни в ряді європейських країн справи про співпрацю із окупаційною німецькою владою розглядалися судами в т.ч. і в межах мирної угоди з Союзними державами. Наприклад, у Норвегії було розглянуто близько 90 тис. справ про державну зраду, а в окремих країнах винесено значну кількість смертних вироків по відношенню до колаборантів. Значна кількість справ щодо колаборації було розглянуто в сср та Китаї, зокрема, китайська система правосуддя у післявоєнні роки винесла рішення з приводу 25 тис. справ колаборантів [3]. В переважній більшості такі справ мала політичний характер, розглядалися з порушення строків та вибірково, під поняття колабораціонізм підпадали такі дії, як перебування військових у полоні та цивільних осіб на окупованих територіях.

Французьке правосуддя після Другої світової війни до колабораціонізму відносило:

- дії осіб (переважно представників медіа), які підтримували німецький окупаційний уряд, уряд Віші чи виступали проти Союзників;
- дії громадян Франції, які вчиняли по відношенню до представників сил спротиву злочини, доносили на них, сприяли їх арешту чи депортації.

Слід зауважити, що у перші післявоєнні роки відмічалася посилена увага держав та громадськості до справ колаборантів, які прагнули максимально жорстко покарати осіб за співпрацю із окупаційними військами і урядами, створити механізм запобігання таких злочинів у майбутньому. Проте, неспроможність судових та пенітенціарних систем забезпечити ефективність розгляду справ колаборантів та їх утримання, потреби у відновленні інфраструктури країн після військових дій, реінтеграція та ресоціалізація засуджених після відбуття покарання стало причиною перегляду питання притягнення до відповідальності за колабораціонізм.

Зокрема, після Другої світової війни частина осіб, звинувачених у колабораціонізмі, була піддана амністії. Наприклад у сфері співпраці з ворогом з метою підтримки партизанського руху та здійснення саботажу окупантів, виконання своїх офіційних обов'язків на адміністративних посадах невисокого рівня без вчинення інших видів злочинів не вважалися колабораціоністом. На Філіппінах амністії підлягали особи, які співпрацювали з японською окупаційною адміністрацією в сфері торгових зв'язків та адміністрування, що сприяло виживанню цивільного населення в окупації. У Франції та Нідерландах було проведено люстрацію колаборантів у формі звільнення державних службовців, суддів, поліцейських, представників муніципальних органів, винесення їм догани та/або позбавлення пенсії. Також, особам звинуваченим у колаборації із окупаційною нацистською владою заборонялося у подальшому обіймати ряд посад та займатися окремими видами діяльності, зокрема:

- працювати в органах правосуддя;
- бути присяжним або свідком;
- керувати ЗМІ;
- працювати в сфері страхування, освіти та у банківській справі;
- виступати опікуном;
- організовуватися у профспілки [4, с. 109].

Проте, у післявоєнній Німеччині, особи які співпрацювали із нацистами могли навіть побудувати політичну кар'єру, працювали в системі правосуддя, оскільки, уникнути співпраці із нацистським режимом в період його панування було майже неможливо.

На форму та ступінь співпраці із окупаційною владою в період Другої світової війни впливало ряд факторів. Зокрема, М.Гехтер та О.Відаль-Анарісіо у моделі колаборації на макрорівні окупаційних режимів визначили наступні фактори, які впливали на ступінь співпраці із ворогом:

1. Ресурси окупаційної влади (військові успіхи, міжнародна підтримка, матеріальні ресурси окупантів, особисті блага для цивільних мешканців окупованих територій, залежність від окупаційного режиму).

2. Ресурси окупованих територій (єдність місцевої спільноти, зовнішня підтримка, соціальні, особисті та матеріальні ресурси місцевої спільноти, залежність особи від спільноти) [4].

Виділяють наступні форми колабораціонізму:

1) політичний колабораціонізм (участь у діяльності колабораційних та/або окупаційних урядів, співпраця в політичних питаннях та ін.) ;

2) військовий колабораціонізм (військова служба в окупаційних військах, поліції, здійснення ворожих дій проти власного народу чи армії);

3) економічний колабораціонізм (економічна співпраця, надання ресурсів і фінансів, здійснення економічних операцій та укладення угод, спрямованих на збагачення ворога);

4) соціальний колабораціонізм (членство в культурних та соціальних організаціях, розповсюдження інформації та пропаганди, яка сприяє ворогові).

Серед обставин та факторів, які можуть вплинути на те, чому окремі громадяни співпрацюють з ворогом можна виділити наступні:

- співпраця з окупантами може розглядатися як єдиний спосіб забезпечити свою безпеку і виживання, зберегти життя собі та своїм близьким;
- в результаті соціального тиску та впливу оточення, створення позитивного та соціально прийняттого образу співпраці з окупантами;
- підтримка ідеологічних поглядів та концепцій, які збігаються з ідеями окупаційних режимів;
- задоволення матеріальних та особистих інтересів, зокрема, отримання привілеїв, робочих місць, матеріальних ресурсів тощо;
- розчарування або неповага до діючої влади в країні, а співпраця із окупантами розцінюється як спосіб змінити ситуацію;
- здійснення фізичного чи психологічного тиску на особу та членів її сім'ї.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 10.12.23)

2. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> (дата звернення: 12.12.23)

3. Синюк О. Як карали за колабораціонізм різні держави та чому цей термін досі неоднозначний навіть в Україні URL:

https://lb.ua/blog/onysiia_syniuk/571430_yak_karali_kolaboratsionizm_rizni.html

(дата звернення: 12.12.23)

4. Каліщук О. Феномен колабораціонізму у правовій системі України: історична ретроспектива та сучасні виклики. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Чис. 28. 2023 С. 108-113 URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/417/353> (дата звернення: 09.12.23).

Полякова К. К.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 081 Право,
науковий керівник: д.ю.н., професор, **Стратонов В. М.,**
заслужений юрист України,
професор кафедри національного, міжнародного права
та правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ: ЗАХИСТ ЇХ ПРАВ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У лютому 2022 року військові формування рф здійснили широкомасштабне вторгнення в Україну, але для багатьох громадян нашої країни ця війна почалась ще в 2014 році, саме тоді наша держава зіштовхнулася з появою особливої категорії осіб, які вимушено покинули місце проживання через військові дії, окупацію, втрату житла, та повинні були шукати безпеку в інших містах України. Згодом у 2014 році був прийнятий закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», яким і було окреслено поняття «внутрішньо переміщені особи» (далі ВПО).

Такою особою, відповідно до пункту 1 статті 1 вищевказаного Закону України, визнається особа (громадянин України, іноземець або особа без громадянства), який законно перебуває на території України, має право постійного проживання в країні та був змушений покинути своє місце проживання внаслідок збройних конфліктів, тимчасової окупації, насильства, порушень прав людини або природних катастроф [1].

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 році близько 4,9 млн осіб вважаються внутрішньо переміщеними особами. На жаль, як зазначають Дорош М.І. та Гаврильців М.Т., чимала кількість з них натрапила на труднощі щодо реалізації конституційних прав, зокрема виборчих, соціального забезпечення, трудових, майнових тощо [2, с. 47]. Тому для держави актуальною проблемою постає визначення механізмів захисту прав ВПО, а також правове регулювання процесу відновлення їх порушених прав та свобод.

Першочергово треба зазначити, що кожна особа, яка є внутрішньо переміщеною, має право на отримання відповідної довідки про статус ВПО; крім того, всіх ВПО обов'язково беруть на облік за місцем їх фактичного проживання [3, с. 47].

Підкреслимо, що забезпечення житлом ВПО є одним із найважливіших та водночас найскладнішим із напрямів роботи держави у сфері забезпечення прав такої категорії осіб, адже житло треба розподіляти рівноцінно. Складність також полягає в тому, що житло треба знаходити в найшвидші строки і воно має бути таким, що задовільнить потреби осіб у повному обсязі. Також необхідно зазначити, що, згідно з Постановою КМУ № 495 від 29.04.2022 «Порядок формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання, обліку та надання такого житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб», надане житло є тимчасовим, тобто особи не мають ніяких прав щодо цього житла, окрім права тимчасового користування. Варто зазначити, що насамперед необхідно забезпечити житлом багатодітні сім'ї, пенсіонерів, вагітних жінок та осіб з

інвалідністю, які втратили працездатність, тощо. Особливо вразливою категорією є діти які втратили батьків.

Щодо забезпечення трудових прав ВПО варто наголосити, що державі слід надавати підтримку тим, хто був змушений залишити не лише своє місце проживання, але й втратив роботу. У 2022 році Кабінет Міністрів України запропонував програму евакуації з південних регіонів до західної частини країни, і вона була використана значною кількістю підприємств; її сутність полягає в тому, що «Підприємствам були запропоновані допомога у підборі місць для виробничих потужностей, у перевезенні та розселенні персоналу, пошуку нових працівників» [4].

ВПО найчастіше стикаються з такими проблемами, як пошук нового місця роботи, дефіцит робочих місць, низький рівень мотивації, складнощі у процесі адаптації тощо. Держава має ретельно вивчати це питання і створювати нові механізми для допомоги працевлаштування ВПО.

На сьогоднішній день актуальним залишається питання щодо забезпечення та гарантування права на охорону здоров'я.

Розвиваючи дану тематику, Резніченко С.В. та Дідик В. В. наголошують, що за умов воєнного стану «внутрішньо переміщені особи можуть отримати медичну допомогу, без укладання декларації із сімейним лікарем» [5, с. 236].

Проблематиці щодо матеріальних виплат особам залишившимся в окупації, в своїй роботі приділяє увагу Стратонов В. М., зазначаючи наступне: «Наприклад, громадян евакуювали з села яке знищено до міста, яке теж знаходиться в тимчасовій окупації» [6, с. 200]. Теоретично цих осіб можна віднести до категорії ВПО, але на практиці ці особи не зможуть навіть отримати матеріальну допомогу, бо територія є окупованою.

Звичайно, це не вичерпний перелік проблемних питань щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб, з якими стикнулась наша держава в період дії воєнного стану.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що широкомасштабне вторгнення росії в Україну спричинило зростання кількості осіб, що отримали відповідний статус ВПО. Держава зобов'язана усіма можливими механізмами допомагати такій вразливій категорії осіб, а це означає: гарантування та захист прав, забезпечення соціального захисту, реалізація права на отримання матеріальної допомоги тощо. Також, необхідно аналізувати та прогнозувати існуючі проблеми у сфері захисту прав ВПО і створювати стратегії щодо мінімізації цих проблемних питань.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.11.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 12.03.2024).

2. Дорош М. І., Гаврильців М. Т. Гарантії захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в умовах дії в Україні воєнного стану. *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах війни та після воєнний період* : матеріали наук. семінару. Львів, 2023. С. 47–49.

3. Малишко І. В. Внутрішньо переміщені особи та їх право на захист. *Інноваційні психолого-педагогічні, лінгвістичні та правові засади аграрної науки в умовах міжкультурної аграрної комунікації*: матеріали міжнар. науково-практ. конф., Біла Церква, 2023. С. 46–48.

4. Череватюк В. Б., Осадченко І. В. Захист прав внутрішньо переміщених осіб в умовах війни. С. 128–130.

5. Резніченко С. В., Дідик В. В. Забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб у період воєнного стану в Україні. *Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права* : матеріали міжнар. науково-практ. конф., Одеса, 2023. С. 234–237.

6. Стратонов В. М. Деякі питання захисту прав людини на окремих територіях в умовах тимчасової окупації. *Український дослідницький простір в умовах війни: адаптація й перезавантаження технічних і юридичних наук*:

зб. матеріалів доп. учасників міжнар. науково-практ. конф., Харків, 2022. С. 198-202.

Пономаренко Є.К.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти, 4 курсу спеціальності 081 Право,
науковий керівник: д.ю.н., професор **Сотула О.С.,**
професор кафедри національного, міжнародного права
та правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, окрім шкоди та збитків що вже було завдано, та тих що завдаються з кожним днем російської агресії, цивільному населенню, економіці держави, інфраструктурі міст та сіл було спричинено велику за обсягом, а інколи, й безповоротну за своїми наслідками, шкоду екологічному середовищу України.

Тут буде наведено як загальну статистику, так й буде розглянуто декілька прикладів таких правопорушень, з наслідками яких довелось зіштовхнутись доквіллю України. Враховуючі що наукових джерел на цю тему не так багато, що цілком очікувано, враховуючі що більш широке об'єктивне дослідження цієї теми буде можливим тільки після завершення повномасштабного вторгнення, мною були досліджені відкриті джерела

інформації, такі як звіти діяльності Міністерства захисту довкілля, журналістські дослідження та інші.

Відповідно до законодавства, екоцид можна трактувати наступним чином: “Екоцид – Масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу” [1, ст. 441].

В свою чергу, дослідник, кандидат юридичних наук Рибачук В.К. наводить таке визначення слова Екоцид: “Екоцид – знищення життєвого простору народу за допомогою застосування дефоліантів, гербіцидів, руйнації дамб та інших споруд, знищення рослинного чи тваринного світу, є міжнародним злочином” [2, 505].

Під визначення цього терміну цілком можна віднести дії з боку російської федерації, направлені в тому числі на знищення екологічного середовища України. Міністерство захисту довкілля наводить таку статистику кримінальних правопорушень проти довкілля, з боку Росії в Україні: За час повномасштабної війни в Україні міністерством захисту довкілля було зафіксовано понад 2,5 тис. злочинів. Ця статистика складається лише з тих правопорушень, які вдалось зафіксувати, на чому потрібно зробити окрему ремарку, оскільки за об’єктивних причин, відсутня можливість зафіксувати правопорушення в умовах окупації. В свою чергу, орієнтовна сума збитків, яку Росія завдала екології України, за оцінками міністру захисту довкілля, Р.О. Стрільця, станом на жовтень 2023 року складала близько 55 млрд. євро [3].

Розглядаючи окремі приклади екоциду, в першу чергу, можна згадати найбільш глобальну подію, яка спричинила найбільшу шкоду екосистемі Херсонщини, підбив дамби Каховської ГЕС, який мав місце вночі 6 червня 2023 року. Операція з руйнування Каховської ГЕС, вірогідно, планувалась заздалегідь, з метою припинення наступу українських морських піхотинців в районі лівобережної Херсонщини та Дніпровських островів. На це вказують факт того, що за тиждень до підбиву в РФ ухвалили постанову №873 “Про

особливості застосування на територіях “ДНР”, ЛНР“, Запорізької та Херсонської області положень законодавства Російської Федерації” в сферах промислової безпеки небезпечних виробничих об’єктів і забезпечення безпеки гідротехнічних споруд. В цій постанові, яка вступила в дію 30 травня, в десятому пункті, було вказано не проведення розслідувань аварій гідрологічних об’єктів, які трапились в наслідок бойових дій [4].

Вибух спричинив повне руйнування дамби, що в свою чергу призвело до затоплення водами Каховського водосховища значних територій на лівому березі Дніпра та деякої частини правобережного узбережжя й частково до затоплення деяких районів міста Херсон. В результаті підриву дамби, Каховське водосховище припинило своє існування, що призвело до загибелі більшої частини екосистеми водосховища. Окрім цього, руйнування ГЕС призвело до витоку невідомої кількості мастила. Експертами прийнято вважати, що кількість мастила яку було вимито водою складає понад 150 тонн, враховуючі загальну кількість в 450 тонн, яка була наявна в вузлах та агрегатах ГЕС на момент трагедії [5].

Через безпосередню близькість місця вчинення кримінального правопорушення до лінії бойового зіткнення, та враховуючі що більшість територій, які постраждали від наслідків здійснення цього правопорушення, знаходяться в окупації, немає можливості в повній мірі провести об’єктивне розслідування, та оцінити весь масштаб наслідків, які спричинила ця трагедія.

У зв’язку з трагедією, Президентом України було скликано екстрене засідання РНБО. За фактом підриву греблі Каховської ГЕС, Службою Безпеки України було відкрито кримінальне провадження, за статтями 438 “Порушення законів та звичаїв війни” та 441 “Екоцид”. Голова Служби Безпеки України, Василь Малюк, наголошує, що завданням СБУ є притягнення до відповідальності всіх виконавців злочинів, а не тільки вище керівництво Російської Федерації [6].

Ми можемо зробити висновок, що внаслідок ведення бойових дій, окрім цивільної інфраструктури та цивільного населення, також великих ушкоджень завдається екології країни. Неможливо не сперечатись з тим фактом, що відповідно до діючого українського законодавства, дії Російської федерації направлені на знищення українського екологічного середовища можна кваліфікувати як екоцид. Навіть попри неможливість об'єктивного розслідування в зонах бойових дій, було зареєстровано та розслідується велика кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з заподіянням шкоди довкіллю. Так само неможливо об'єктивно оцінити весь обсяг наслідків та шкоди, яку заподіяли бойові дії на території України. Тим не менш, злочини Російської федерації, як в сфері екології, так й в інших сферах, мають бути розслідувані, а всі відповідальні мають бути покарані.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25., ст 131.
2. Рибачук В.К. Міжнародні та національні аспекти регулювання злочину екоциду / Рибачук В.К. /
3. Стрілець Р.О, Механізми притягнення РФ до відповідальності за злочини проти довкілля: Міжнародний форум «United for Justice. United for Nature », м. Київ, 25-26 жовтня, 2023 р.
URL: <https://mepr.gov.ua/united-for-justice-united-for-nature-svitovi-lidery-v-ukrayini-obgovoryuyut-mehanizmy-prytyagnennya-rf-do-vidpovidalnosti-za-zlochyny-proty-dovkilliya/> (дата звернення 26.03.2024)

4. За тиждень до підриву Каховської ГЕС в РФ ухвалили дивну постанову – ЗМІ. URL: <https://www.unian.ua/economics/energetics/za-tizhden-do-vibuhu-na-kahovskiy-ges-vlada-rosiji-dozvolila-ne-rozsliduvati-avariji-na-nebezpechnih-ob-yektah-12283659.html> (дата звернення 26.03.2024)

5. Каховська ГЕС: вода прибуває, людей евакуюють. Що далі? – ЗМІ. URL: <https://www.dw.com/uk/pidriv-kahovskoi-ges-voda-pribuvae-ludej-evakuut-so-dali/a-65840066> (дата звернення 26.03.2024)

6. Відкрито кримінальне провадження за фактом підриву дамби Каховської ГЕС – ЗМІ. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/220064_vdkrito-krimnalne-provazhennya-za-faktom-pdrivu-dambi-kakhovsko-ges (дата звернення 26.03.2024)

Савицький В.В.,

здобувач третього(аспірантського) рівня вищої освіти,
першого курсу спеціальності 081 Право,
науковий керівник: к.ю.н., доцентка **Гавловська А.О.,**
Херсонський державний університет

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО» ЯК СУСПІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЯВИЩА

Громадянське суспільство посідає значне місце у розвитку правової системи будь-якої правової держави, адже залучення громадян до життєдіяльності держави із дотриманням принципів верховенства права, гласності, демократичності, гуманізму забезпечує реалізацію їх права їх свобод. Щодо особливої ролі та значення громадянського суспільства у своєму дослідженні зауважили Є. Болотіна та М. Кравченко: «Держава і громадянське суспільство утворюють певну діалектичну єдність. В процесі державотворення вона виявляється в тому, що чим більш розвинуте

громадянське суспільство, тим демократичніша держава, тим більше вона діє в інтересах громадянського суспільства і його інститутів» [6, с. 381].

Правова категорія «громадянське суспільство» неодноразово зустрічається у нормативно-правових актах України, наведемо кілька прикладів.

1) преамбула Закону України «Про нормотворчу діяльність» визначає за мету дію вказаного нормативного акту не тільки впорядкування нормотворчого процесу, але і посилити взаємодію учасників правотворчої діяльності із забезпеченням участі громадянського суспільства [2].

2) Закон України «Про національну безпеку України» визнає одним з фундаментальних інтересів України сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення належного рівня життя населення (п.2, ч.3, ст. 3 Закону) [3].

3) положення Закону України «Про Український культурний фонд» виділяють взаємодію держави і громадянського суспільства як один з ґрунтовних принципів діяльності українського культурного фонду (ч.1 ст.2 Закону) [4].

А також, зміст поняття «громадянське суспільство» розкривається через функціонування його інституцій. Наприклад, інститутами громадянського суспільства є неприбуткові організації, що діють відповідно до законодавства України – п.9, ч.1, ст. 1. Закону «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [5]; Проте, в українському законодавстві не існує жодної правової норми, яка могла би надати чітке визначення поняття громадянського суспільства.

На противагу законодавству наукова теорія широко досліджує поняття громадянського суспільства, зокрема, вітчизняними науковцями розглядаються різні методи тлумачення вищевказаного поняття із врахуванням особливості правового регулювання та сфери суспільних

відносин, у яких виражається вплив громадянського суспільства. Наведемо декілька підходів до визначення поняття «громадянське суспільство»:

1) громадянське суспільство можна розуміти як сукупність громадян, які мають певний зв'язок між собою, зумовлений високим рівнем політичної культури та суспільної свідомості, а також не мають відношення до безпосереднього здійснення функцій держави, і все ж таки діяльність таких об'єднань охороняється і гарантується державою (П. Рзаєв) [8, с. 186];

2) громадянське суспільство можна визначити як особливий простір, в якому формується низка інституцій і суспільних відносин що сприяють створенню умов для реалізації кожній людині реалізації прав, потреб і законних інтересів та яке «визначається мірою індивідуальної свободи, самоцінності і самовизначення окремо взятої особистості в суспільстві, а його зміст — взаємодією і взаємовідношенням незалежних один від одного і від держави індивідів» (С. Соляра) [9, с. 273];

3) громадянське суспільство є сферою приватних інтересів інститутів громадянського суспільства, яким характерна самоорганізація та тісна співпраця з іншими громадськими формуваннями (О. Волкова) [7, с. 133].

Аналізуючи наукові підходи до розуміння поняття громадянського суспільства можна виділити його наступні ознаки:

1. Наявність громадських об'єднань, члени якої залучені у реалізації прав та інтересів людини і громадянина на території держави. Зацікавленість громадян у впровадженні діяльності об'єднань зумовлена належним рівнем громадянської та правової свідомості.

2. Відсутність прямого відношення учасників громадських об'єднань до органів державної влади або місцевого самоврядування. Інституції громадянського суспільства знаходяться під охороною держави, мають можливість активно взаємодіяти з державною владою, і разом з тим інститути громадянського суспільства не входять до жодної структури апарату держави.

3. Формування простору, що сприяє забезпеченню прав і свобод людини і громадянина. Діяльність інститутів громадянського суспільства відображає бажання громадян в участі житті держави із подальшими пропозиціями щодо внесення змін у державне регулювання суспільних відносин або безпосереднє ініційована об'єднаннями громадян діяльність, направлена на захист прав та законних інтересів. Держава, у свою чергу може враховувати думку та пропозиції представників громадських об'єднань, а також сприяти у діяльності громадян, об'єднаних в інститутах громадянського суспільства.

4. Добровільність. Кожен має право вільно і безперешкодно вступати і виходити з будь-якого об'єднання. Вказана характеристику є ключовою умовою для побудови і розвитку демократичного суспільства, оскільки ніхто не має права примушувати іншу особу вступати в будь-які організації (цитата норми ст. 36 Конституції України) [1].

Враховуючи зазначене вище ми можемо сформулювати наступне визначення поняття «Громадянське суспільство» – це сукупність незалежних громадських організацій, інституцій, груп та індивідуальних громадян, які діють поза урядовими та політичними структурами, з метою захисту своїх прав та інтересів, веденням діалогу із державою та її органами, розвитку громадських цінностей та участі у вирішенні суспільних проблем.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Основний Закон від 28.06.1996 року № 254к/96ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 28.02.2024).

2. Закон України «Про нормотворчу діяльність»: Закон від 24.08.2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення 12.03.2024).

3. Закон України «Про національну безпеку України»: Закон від 21.06.2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 12.03.2024).

4. Закон України «Про Український культурний фонд»: Закон від 23.03.2017 року № 1976-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19#Text> (дата звернення 12.03.2024).

5. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»: Закон від 13.12.2022 № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення 20.02.2024).

6. Болотіна Є., Кравченко М.О. Механізм Взаємовпливу громадянського суспільства і соціально-орієнтованої держави. *Science and technology: problems. Prospects and innovations*. Матер VII міжнар. наук.-практ. конф. 2023. С. 380 - 390.

URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51665/1/SCIENCE-AND-TECHNOLOGY-PROBLEMS-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-13-15.04.23.pdf#page=380> (дата звернення 18.02.2024).

7. Волкова О. Новий погляд на громадянське суспільство: реалії та перспективи. *Альманах права*. 2012. № 3. С. 131-134. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/63856> (дата звернення: 20.03.2024).

8. Рзаєв П. Наукові підходи до визначення змісту терміна «громадянське суспільство». *Молодий вчений*. 2014. № 6 (2). С. 186-189. URL: http://www.irbis-nbuiv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=molv_2014_6%282%29_50 (дата звернення 22.02.2024).

9. Соляр С. Громадянське суспільство: загальнотеоретичні підходи до визначення. *Вісник академії правових наук України*. 2013. № 1. С. 271-279. URL: http://irbis-nbuiv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vapny_2013_1_29.pdf

Юр'єв Є. Д.,

студент магістратури факультету прокуратури
науковий керівник: д. ю. н., професор, Капліна О. В.,
завідувачка кафедри кримінального процесу,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, Харків

МЕТА УЧАСТІ ПОНЯТИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Інститут понятих має багатовікову історію законодавчого регламентування. Однак, у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (КПК України) його законодавча регламентація є досить поверхневою. Розробники чинного КПК України залишили поза увагою низку питань, що стосуються участі понятого у кримінальному провадженні. Зокрема, до таких питань відноситься мета участі понятого під час досудового розслідування кримінального провадження. Питання законодавчого визначення мети участі понятого у кримінальному провадженні не є новим, воно була відома ще за часів дії Кримінально-процесуальних кодексів Української РСР 1922 р., 1927 р. і 1960 р. Аналізуючи ст. 76 КПК 1927 р. і ст. 127 КПК 1960 р. можна зазначити, що формальною метою участі понятих було підписання протоколу слідчої дії у якій вони брали участь. Фактично понятий був і є незаінтересованим спостерігачем, який стежить за ходом проведення процесуальної (у тому числі і слідчої) дії, а після її завершення посвідчує своїм підписом у протоколі факт її проведення. Це положення впливає як із слідчої, так і з судової практики. Однак, воно не регламентовано законодавчо.

Вказана прогалина породила низку тлумачень норми, що регулює участь понятого у процесуальних діях. У дослідженнях щодо інституту понятих у кримінальному провадженні переважно зустрічається дві точки зору щодо мети участі понятих: (1) контроль за законністю проведення тих

дій до яких залучалися поняті, (2) спостереження за ходом відповідної дії, її посвідчення у протоколі та підтвердження перед судом.

Наведемо наступні позиції дослідників, у яких висловлюється думка про контроль з боку понять. Б. М. Кичесв зазначав, що наявність інституту понять у кримінальному провадженні є проявом *певної недовіри до слідчих працівників*. Дослідник виходив з того, що участь понять сприймається законодавцем як своєрідна гарантія «законності та правильності» дій слідчого [1, с. 34]. В. А. Фастовець, розмірковуючи про мету участі понять у кримінальному процесі, наводив приклад із власної практики, коли поняті на питання щодо обізнаності у своїх обов'язках відповіли йому фразою «стежити, щоб слідчий та оперативники чогось не підкинули або не прибрали». Із цього дослідник робив висновок, що у свідомості громадськості метою участі понять є контроль громадян за слідчими діям. Дослідник ставив питання про те, *чи не є участь понять публічним проявом недовіри до правоохоронця, його професійних та морально-етичних якостей*[2, с. 77—78].

І. В. Вернидубов та В. Т. Маляренко доходили висновку, що сам по собі факт існування інституту понять свідчить про недовіру до працівників правоохоронних органів з боку держави, що сприймається цими працівниками як образа та приниження [3, с. 26].

Ми не поділяємо точку зору, що метою участі понять є гарантування законності, контроль за проведенням процесуальної дії, через недовіру правоохоронним органам.

(1) Сама по собі участь понять у процесуальних діях у передбачених КПК випадках є однією із гарантій дотриманням засади законності кримінального провадження. Проте, для визнання доказів отриманих внаслідок проведення відповідної слідчої (розшукової) дії (далі — С(Р)Д) — достовірними та допустимими, лише самої участі понять недостатньо. Повинні бути дотримані й інші вимоги КПК України, що можуть стосуватися відповідної процесуальної дії та її учасників.

(2) Понятій не може здійснювати контроль за проведенням процесуальних дій, оскільки обов'язковим елементом контролю є перевірка. Понятій, який не обізнаний, ані у законодавстві, ані у обставинах конкретного провадження не може перевірити законність процесуальних дій, не говорячи вже про те, що відповідно до КПК України він не має такого права. Іншим елементом контролю є методи, які можуть полягати у прийнятті рішень та вчиненні дій, направлених на припинення та усунення порушень. Проте, будучи не обізнаним та не наділеним спеціальними повноваженнями, понятій не може вважатися суб'єктом контролю.

(3) Рівень довіри до органів охорони правопорядку у нашому суспільстві протягом тривалого часу був меншим від рівня недовіри, а щодо деяких органів правопорядку, рівень недовіри досі значно перевищує рівень довіри¹. Саме тому цілком справедливою видається позиція висловлена О. Р. Михайленком про те, що поняті своєю присутністю «попереджають опорочування дій слідчого» та зібраних ним доказів [4, с. 338]. На підтримку висловленої позиції хочемо додати, відповідно до ч. 7 ст. 223 КПК України участь понятих у процесуальних діях можна поділити на три види: обов'язкову (при проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, у випадках коли не застосовуються положення ст. 615 КПК), альтернативну (при проведенні деяких інших С(Р)Д, коли участь понятих можна замінити безперервним відеозаписом) та додаткову (коли слідчий або прокурор визнають за необхідне залучили понятого до проведення процесуальних дій, що не є перелічені у ч. 7 ст. 223 КПК України). Тобто, на сьогоднішній день, у переважній більшості випадків залучення понятих не є обов'язковим, а відбувається саме за вибором та рішенням особи, що проводить відповідну дію.

¹ Так за даними порталу «Слово і діло», ще у 2021 р. 52,9 % респондентів не довіряли органам Національної поліції. Станом на 2023 р. ця цифра зменшилась до 30,4 %. У 2020 р. рівень недовіри до СБУ був 55,8%, у 2023 р. відсоток недовіри зменшився до 22 %. Рівень довіри до НАБУ з 2016 р. по 2021 р. був менший від рівня недовіри 2-5,5 разів (максимальний розрив у цих показниках був у 2021 р., коли НАБУ довіряло 12,4 %, а недовіряло 71,1 %), станом на 2023 р. НАБУ недовіряють 48,7% опитаних, а довіряють лише 29,8 % (Як змінювався рівень довіри українців до силових та правоохоронних органів. (21.06.2023). *Слово і діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/06/21/infografika/suspilstvo/yak-zminyuvasya-riven-doviry-ukrayincziv-sylovyx-ta-pravoohoronnyx-orhaniv>).

Варто навести і окремі думки науковців щодо того, що метою участі понятих є спостереження за процесуальною дією та їх посвідчення. Так, А. А. Котова, Ю. І. Азаров та В. А. Шкелебей пропонували доповнити КПК України статтею 72¹, у якій зокрема вказати, що поняті запрошуються для посвідчення результатів провадження слідчої (розшукової) дії, а також їх змісту, ходу та результатів [5, с. 191]. М. А. Самбор також пропонував доповнити чинний КПК України статтею 72¹, де закріпити, що поняті зобов'язані посвідчити у протоколі відповідність записів виконаним діям, під час провадження яких вони були присутні, або підтвердити своїми показаннями відповідність дій записам, що містяться на матеріальних або технічних засобах [6, с. 345]. Ми приєднуємось до цих пропозицій, оскільки вони ґрунтуються на загальноюридичному принципі правової визначеності та мають за мету врегулювання прогалини чинного законодавства.

У підсумку, можемо зазначити, що визначення мети участі понятих у кримінальному провадженні є одним із аспектів проблеми законодавчого врегулювання інституту понятих. Вважаємо, що висвітлене у дослідженні питання може бути вирішене лише комплексно, разом із вирішенням проблеми врегулювання інституту понятих. Відмова від інституту понятих у КПК — не може розв'язати проблему, яка виникла через законодавчу неврегульованість цього інституту кримінального процесу. На наше переконання, напрямом, в якому варто просуватися законодавцю з метою забезпечення правової визначеності їх участі у кримінальному процесі є достаньте законодавче регламентування цього інституту, визначення у КПК України не тільки мети участі понятих у кримінальному провадженні, а й їх правового статусу — прав та обов'язків, вимог до їх особи, врегулювання питання компенсації збитків, що понесли поняті у наслідок участі у процесуальній дії.

Список використаних джерел

1. Кичеев Б. Все ли понятно понятым? *Социалистическая законность*. № 6, 1990.
2. Фастовець В. Інститут понятих. Архаїчне явище чи процесуальна гарантія прав учасників кримінального судочинства *Вісник прокуратури*. № 3 (129), 2012.
3. Маляренко В. Т., Вернидубов І. В. Про інститут понятих у кримінальному процесі України. *Вісник Верховного Суду України*. №3 (25), 2001.
4. Михайленко А. Р. Расследование преступлений: законность и обеспечение прав граждан. Научно-практическое издание. Киев: Юринком Интер, 1999. 448 с.
5. Котова А.А., Азаров Ю. І., Шелебей В. А. *Інститут понятих у кримінальному провадженні України*. Київ: ВД «Дакор», 2014. 196 с.
6. Самбор М. Процесуальний статус понятого як учасника кримінального провадження за нормами Кримінального процесуального кодексу України *Право України*. № 5, 2013.

Підписано до друку 26.04.2024 Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсетний. Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 5,79

Наклад 14 прим. Зам. № 15

Видавець і виготовлювач Херсонський державний університет.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ХС № 69 від 10 грудня 2010 р.

73003, Україна, м. Херсон, вул. Університетська, 27. Тел. (0552) 32-67-95.